

זכרון

על

רשומות לתולדות אישים וקהלות, אגרות ומסמכים
בהוצאת מכון 'זכרון' להנצחת יהדות הונגריה
בית 'חוג חתם סופר' שיכון ה'

רח' בית יוסף 11 בני ברק - דוא"ל: 3446@okmail.co.il

עלה 38

בס"ד. כ"ז אלול תשע"ז

בגליון:

ב בעל ה'אמרי בינה' מסיגעט

לתולדות הגה"ק רבי אריה [הירש ליב] שטיין זצ"ל, משפחתו ויוצ"ח
משפחות שווארץ, טאבאק, לאקס, ליכטמאן. ייחוסו המוטעה של רבי
מרדכי שמואל באש מסיגעט אליו ותולדותיו - מהרב **דובעריש וועבער**

כז פרקים לתולדות משפחות במאטערסדארף

על ייחוסו של הגאון רבי שמעון חיים פעלנער אב"ד בעלעד. משפחות
פעלנער, בראנדוווינער, חייט, לייטנר, לוריא. רבי בנימין וואלף תרצה'ס
מטאפאלטשאן - מהרב **יצחק נחמן שטראה**

מט רבי יונה אריה ליכטר אב"ד צעצע

לתולדותיו, צאצאיו ומורשתו שבכתב. אגרת ממנו אודות אלמנת רבי
אהרן סודיץ-ביכלר אב"ד סערדאהעלי ובתם - מהרב **שלמה וייס**

סד ר' אברהם מאיר גינצלער ובניו

ייחוסו, לתולדותיו וצאצאיו - מהרב **יעקב גולדשטיין**

עא לפני תשעים שנה (12)

לקט ידיעות מהעתונות בשנת תרפ"ו - מהרב **שלמה יהודה הכהן שפיצר**

עו עוללות

צאצאי ה'שערי תורה' - הרב **ש.ב.ג. סיימון**, הרב **י. גולדשטיין** / צאצאי
רבי שאול ענגעל מקאלוב - הרב **ב.צ. גרינפעלד**, הרב **ש.ב.ג. סיימון**, הרב
י. רייכמאן / משפחת ווינגרטן - הר' **ד. אדלר** / רבותיו של רבי אהרן
טויבר - הרב **ש. וייס** / משפחות פיינ, קליין, היימאן ורובינשטיין - הרב
ש.צ. שפיטצער

הרב דובעריש וועבער
ברוקלין יע"א

בעל ה'אמרי בינה' מסיגעט

לתולדות הגה"ק רבי צבי אריה [הירש ליב] שטיין זצ"ל

משפחתו ויוצ"ח

פתח דבר

איש צנוע ונחבא אל הכלים מתושבי ק"ק סיגעט היה הגאון רבי צבי אריה שטיין ז"ל בעמח"ס אמרי בינה, פרנסתו היתה משחיטה ובדיקה והוראת צדק לבני עירו, ארבעים ושש שנים היו ימי חייו על האדמה, בדרך כלל איש כזה אשר חי עם מספר שנים אלו, מניח אחריו די זכר וחומר לתולדות וקורות חייו, אמנם לא כן היה אצל הג"ר הירש ליב זצ"ל.

ניתן להיאמר שגודל ענותנותו והסתתרותו כאחד מבני אדם, לא עזר כלל להניח לדורות אחריו תיעוד אמיתי מזהותו, ואכן נראה להיפך שזה גרם שזהותו האמיתית נשארה עד היום מעורפלת, ובנוסף צירפו אליו שמות חדשים וילדים חדשים עד שנשתנה זהותו לאיש אחר. בשורות הבאות אגלה את האמת ואסלק את הקמשונות שנצטברו עליו, אשרטט בעט עלי נייר פרטים אמיתיים עליו ועל משפחתו עד כמה שידינו מגעת, ואקוה שזה יעזור להסיר המסוה המדומה אשר עליו.

ר' צבי ארי' הנק' ר' הירש ליב שטיין היה יליד מארמאראש, נולד לאביו הרבני מו"ה ר' אליעזר שטיין ז"ל מבארשא בשנת תקע"ה, היו לו כשרונות מופלגים, בעל זכרון נפלא ובנוסף לזה גם שקדן גדול, שקד בילדותו על התורה בהתמדה רבה בהוויות דאביו ורבא, וגם בסתרי ורזי התורה, דבקה נפשו הטהורה בחשיכה כאורה, להגות בהם בשפה ברורה, עד כי עלה למעלה בנסתר ובנגלה.

אביו ר' אליעזר שטיין ז"ל היה אחד מנכבדי ק"ק בארשא, ובמפקדים של ק"ק בארשא מופיע שמו במשך כמה שנים עם משפחה וילדים.

ר' הירש ליב נשא לערך בשנת תקצ"ה בק"ק סיגעט לאחד מבנות ק"ק סיגעט, הלא היא מרת מרים ע"ה בתו של הרבני מו"ה ר' דוד לאקס ז"ל מק"ק סיגעט, והתיישב מאז בעיר תהלה סיגעט, שם ישב בהצנע ועסק בתורה בנגלה ובנסתר עד שנקטף בחצי ימיו בשנת תרכ"א.

במאמר זה הקדשנו גם לתאר את כל הידיעות שמצאנו על הג"ר הירש ליב זצ"ל, וגם לרכז במקום אחד את שמות צאצאיו ויוצאי חלציו אחריו, כפי שידינו מגעת לעת עתה, לפי המקורות שנתאפשר לנו לחקור עד הנה.

שם משפחתו האמיתי

באמת לא היה מקום כלל להתייחס למה שצרפו אל הג"ר הירש ליב זצ"ל שמות חדשים ומוזרים, ולא עלינו מוטל להוכיח אם נכונים דבריהם, אדרבה הם צריכים מקודם להוכיח לעיני כל את מקורם ואת סיבת החלטתם, שהרי בזה שאנו מביאים את דעותיהם הרי נותנים אנחנו להם קצת לגיטימציה ונעשים עכ"פ צד לומר כן, וכל זמן שאין להם מקור אין להם שום צד.

אבל מאחר שלדאבונינו כבר נתפשט היום כדבר פשוט וברור, ובכל מקום שנזכר ר' הירש ליב הן בספרי תולדות, והן בקטלוגים וכל מיני אתרים וספרים, והן אצל נכדיו, מובא כדבר פשוט את ר' הירש ליב בשם "באש" הנובע משם "שפירא" כמובן בלי הוכחה, ולכן מוכרחים אנחנו בקום ועשה להוכיח הזיוף והטשטוש.

בספר אמרי בינה שנדפס מחדש בשנת תשנ"א בניו יורק צרפו להג"ר הירש ליב שם משפחה "באש" ובהקדמה שם בהגהה ז' כתב על המחבר:

אף שהי' הרב המחבר בן אחר בן להמגלה עמוקות, וא"כ הי' שם משפחתו שפירא נחלף שמו לשם באש, כי עקב סכסוך עם הממשלה נאלץ לברוח מפולין לסיגעט, וכשעורך מכתבים למשפחתו הביתה חתם א"ע בשם צבי ארי' בא"ש שהוא נוט' בן אליעזר שפירא, ומאז נשאר שם הזה במשפחתו.

ומסורה אצל משפחת באש ששם האמיתי היה "שפירא" מנכדי המגלה עמוקות.

לא בתוך הספר אמרי בינה המקורי ולא בתחלת הספר נרמז מילה או רמז ששמו היה "באש", ולא בשום ספרי תולדות על עיר סיגעט ותושביה עד אז, נמצא כדברים אלו, ונשאר לנו לומר שאולי היה מסורה להם! [יש לציין שבספר מארמארוש, תל-אביב תשמ"ג, עמ' 11, בהזכירו את ר' צבי ארי' בעל אמרי בינה מביא בסוגריים ("שם משפחתו לאקס?") והוא בבחינת ניבא ולא ידע מה ניבא, שאכן הג"ר צבי ארי' מקושר הרבה עם משפחת לאקס כאשר יובא לקמן].

בנוסף לכל זה מובא יותר בהקדמה לספר הנ"ל את צאצאי הג"ר הירש ליב ז"ל [וכן בריש ספר שיח זקנים (אה"ק תשס"ג) עמ' כ"א]:

מתולדותיו ידוע לנו כי הי' לו בן ה"ה הרבני החסיד המופלג וכו' כש"ת מוה"ר מרדכי שמואל באש ז"ל מסיגעט וארבעה חתנים...

הם החליטו שר' מרדכי שמואל באש ז"ל מסיגעט היה בנו של הג"ר הירש ליב, ומעתה על כרחך אביו היה גם כן נצר למשפחת באש!

הרבני מו"ה ר' מרדכי שמואל באש ז"ל מסיגעט

ומעתה נלך ונציג כאן להקוראים מי האיש הזה ר' מרדכי שמואל באש ז"ל, מוצאו וקורותיו:

הרבני הנגיד מו"ה ר' מרדכי שמואל באש ז"ל היה אחד ממנהיגי הקהלה בק"ק סיגעט, ואחד מגבאי החברא קדישא, בנו של הרבני מו"ה ר' צבי ארי' ז"ל וזו' מ' עלקא בילא ע"ה, ברשימת נדבת רמבעה"נ משנת תרמ"ד [כת"י] מופיע שמו "ר' צבי ארי' בן עלקי"

נולד בשנת תקפ"ח, ונפטר בק"ק סיגעט בן ע"ז שנים ביום טו"ב חשון שנת תרס"ו ושם מנו"כ סמוך לאהל הצדיקים לבית סיגעט וכך חרות על מצבתו שם:

פ"נ / איש תם וישר ונשוא פנים / מנכבדי
הקהלה וגבאי הח"ק / פעל צדק מכספו /
ועסק בצרכי צבור באמונה / צדקתו
עומדת לעד / ה"ה מו"ה / מרדכי שמואל
/ בן מו"ה / צבי ארי' ז"ל / נפטר בן שבע
ושבעים שנה לחי' / טו"ב חשון תרס"ו /
תנ"צ'ב'ה'

בפנקס חברא קדישא [כת"י] דק"ק סיגעט
מס' 81:

אויסעארדענטליכע אויסשוסזיטצונג, היום
יום ה' וירא תרס"ו אונטערפארזיטץ, ר'
אנשיל יונגער ראש החבורה נתאספו ר'
שמואל גערניר ור' יוסף שטיין, ור' ישראל

קעסניר, ור' סענדיר קראטץ, ור' אייזיק ליב פייערווערגר, ור' ישראל מענדיל שווארץ,
ור' שמואל ליעבערמאן, אודות הנפטר ר' מרדכי שמואל ב"ר צבי ארי' באש גבאי
דחבורה קדושה הנפטר שבעה עשר בחודש מרחשון תרס"ו, ווארדע באשלאססען מען
זאל איהם לעגין אצל ציון הרבנים זלל"ה אחורי ר' חיים קויפמאן ז"ל כפי צוואתו
עבור 300 כזה שלושה מאות קראנען, חבל על דאבדין ולא משתכחין

צור לעגילייזירינען דאס פראטיקאל ווארדע בעטרויעט ר' ישראל קעסניר ור' סענדיר
קראטץ

פנחס באכער נאטער

אשתו "המפורסמת צניעה וחסידה" מרת צפורה בת מ' פסח צבי טאבאק ז"ל מק"ק
סיגעט, היתה אחות הג"ר שלמה יהודה טאבאק דומ"ץ ק"ק סיגעט בעמח"ס ערך
ש"י ותשורת שי [הנזכר לקמן], נפטרה שם י"ד חשון שנת תר"ס לפ"ק וכך חרות על
מצבתה:

פ"נ / האשה המפורסמת / צניעה וחסידה / מרת /
 צפורה / בת מ' פסח צבי / אשת / ר' מרדכי שמואל
 באש / נפטרה י"ד חשוון / תר"ס לפ"ק / ת'נ'צ'ב'ה'

בפנקס חברה קדישא [כת"י] דק"ק סיגעט מס' 38:

אין דער אויסעארדענטליכע אויסשוסיטצונג דער מנהלי
 חבורה קדושה נתאספו היום ד' וירא תר"ס
 אונטערפארזיטן, ר' משה ארי' פריינד, ר' שמואל גערנר
 ור' ישראל מענדל שווארץ, ור' יהודא כהנא, ור' איציקל
 פערל ור' אברהם דאווידאוויטש ור' יוסף שטיין ור' נטע
 סמוק ור' יצחק מילער אודות דמי קרקע עבור אשה
 ציפורה אשת ר' מרדכי שמואל באש הנפטרה ד' וירא י"ד
 בחדש מרחשוון תר"ס, האט ר' מרדכי שמואל הנ"ל ברצונו
 הטוב געגעבן מעות קרקע 100 fl – מאה רייניש ע"ו
 אונד האט זיך דיא קרקע בוחר גיווען מראשתה של אמה
 חנה אשת ר' פסח צבי ז"ל, געשלאסען 3 אוהר
 נאכמיטאג

ר' פנחס באכער

מרישום פטירת ר' מרדכי שמואל בסיגעט מתוודעים על
 פרטים נוספים, שר' מרדכי שמואל יליד סטרימטערע, ואביו היה ר' הירש ליב באש
 ז"ל מסטרימטערע.

ר' הירש ליב באש ז"ל היה ידוע בסטרימטערע כראש משפחת באש במקום, הוא
 היה גם אבי הרבני הנגיד מו"ה ר' יעקב באש ז"ל מסטרימטערע והרבני מו"ה ר'
 מענדל באש ז"ל מסטרימטערע, ומ' חנה ע"ה אשת ר' מענדל פייביש פוקס
 מסטרימטערע, ומ' סאסיא ע"ה אשת הרבני מו"ה ר' יצחק מרדכי אפעל ז"ל מיועד.

לסיכום:

ר' מרדכי שמואל באש ז"ל, נולד לערך שנת תקפ"ח לאביו ר' הירש ליב ולאמו מ'
 עלקא בילא בק"ק סטרימטערע, נשא בק"ק סיגעט את אחת מבנותיה בתו של
 הרבני מו"ה ר' פסח צבי טאבאק ז"ל מק"ק סיגעט, ומאז התיישב בק"ק סיגעט והיה
 בין ראשיה ונכבדיה עד יום מותו ט"ב חשוון תרס"ו, והעמיד משפחה גדולה
 וחשובה.

מעתי נראה בעליל שאיש הזה אי אפשר להיות שהוא בן להג"ר הירש ליב זצ"ל
 בעל אמרי בינה, שנולד רק בשנת תקע"ה, שאז היה הג"ר הירש ליב קשיש מר'
 מרדכי שמואל רק י"ג שנה שנולד בשנת תקפ"ח, וזה לא מסתבר שנשא הג"ר צבי
 ארי' בן י"ב שנה כדי שיתאים להולדת בן כשהיה בן י"ג שנה.

"שטיין" כשם משפחתו

אדגיש עוד הפעם, שבדרך כלל במקרים כאלו אין צורך להוכיח בהוכחות על גבי הוכחות את אמיתיות שם המשפחה, אמנם במקרה שלנו לאחר שנתטטש שמו האמיתי אשר מעוות הוא אשר קשה לנקות מספרותינו, הן אשר כבר נדפסו ונכתבו, והן אשר יודפס ויכתב לעתיד. הוכרחנו לתעד עלי דף הוכחות רבות על שם משפחתו האמיתי.

ועל כן אעתיק פה רשימה מהרישומים בק"ק סיגעט, אשר מהם גם בנוי ומיוסד המידע על צאצאי הגה"ק בעל אמרי בינה אשר אנו מציעים פה, אשר בו מצינו כפל כפלים פעמים ששם משפחתו האמיתי של הג"ר הירש ליב היה "שטיין", ואחר כל זה יראו הקוראים שלא נשאר ספק בזה.

הג"ר הירש ליב ואשתו מ' מרים ע"ה הניחו אחריהם חמש בנות בק"ק סיגעט כאשר בהמשך מאמר זה יתואר באריכות אודותם ואודות צאצאיהם, הם נשאו, הולידו ילדים, השיאו ילדיהם, גם נפטרו ונקברו, הכל בסיגעט, וכפי החוק בימים ההם כל מאורע נרשם בפנקסי רישומי לידות נישואין ופטירות, ונעתיק כאן מה שנרשם שם בלשונם.

החמש בנות היו:

מ' בלומא ע"ה אשת החסיד המפורסם מו"ה ר' יצחק אהרן שווארץ מסיגעט.

מ' סאסיא ע"ה אשת הרבני מו"ה ר' מענדל פוקס, ובזו"ש אשתו השניה של הג"ר שלמה ליב טאבאק ראב"ד סיגעט מח"ס ערך שי.

מ' חיה רייזיא ע"ה אשת נעורים של הרבני מו"ה ר' יואל לאקס ז"ל מסיגעט.

מ' חנה לאה ע"ה אשתו השניה של הרבני מו"ה ר' יואל לאקס ז"ל הנ"ל.

מ' ברכה איידל ע"ה אשת הרבני מו"ה ר' יעקב חיים הלוי ליכטמאן ז"ל שו"ב בסיגעט.

והנני מעתיק חלק מהרישומים אשר מדגישים את השם משפחה כפי שנרשם בתוך הפנקסים הנ"ל:

~ מ' אידל שטיין, אשת ר' יעקב ליכטמאן שוחט, בת מ"ד שנה, נפטרה ביום יוני 13 שנת 892 [תרנ"ב].

~ מ' סאסיא שטיין אשת הג"ר שלמה ליב טאבאק, בת ס"ג שנה, בת ר' הירש ליב שטיין וזו' מ' מאריא לבית לאקס, נפטרה ביום יאנואר 9 שנת 901 [תרס"א].

~ הג"ר שלמה ליב טאבאק נפטר ביום דעצעמבער 15 שנת 907 [תרס"ח], אשתו מ' "סאסיא שטיין".

~ מ' בלומא שטיין אשת ר' יצחק אהרן שווארץ, בת ע"א שנה, בת ר' הירש ליב שטיין וזו' מ' מרים לאקס, נפטרה ביום מאי 13 שנת 907 [תרס"ז].

~ מ' חיה רייזא שווארץ, אשת ר' וואלף לעווי, בת ר' יצחק אהרן שווארץ וזו' מ' בלומא שטיין, נפטרה בת ל"ה, נאוועמבער 2 שנת 899 [תר"ס].

~ מ' חנה טאבאק, נולדה נאוועמבער 18 שנת 876, לר' שלמה ליב טאבאק וזו' מ' סאסא לבית שטיין, נשאה ביום אוגוסט 12 שנת 896 לר' שלמה דוב העללער.

שטיין ועוד פעם שטיין ועוד פעם שטיין, "באש" ודעימיה מאן דכר שמיה!

כל שאר הרישומים למשפחה זו, במקום שלא נרשם "שטיין" נרשם בלי שם משפחה, או לפעמים בשם "שעכטער" והוא תירגום מהשם אשר היה נקרא בפי כל אדם ר' הירש ליב שוחט, ואין זה מורה כלל שהיה שם משפחתו "שעכטער".

ומעתה הרי בהכרח ר' מרדכי שמואל באש ז"ל מסיגעט בן ר' צבי ארי' באש ז"ל מסטרימטערע, אינו מקושר כלל עם הגאון ר' צבי ארי' שטיין ז"ל מסיגעט.

עוד יותר נתברר בשורות דלהלן מתוך הרישומים, שהג"ר הירש ליב היה איש מאראמראש, נולד ונתגדל במארמאראש, נולד בבארשא ונשא לסיגעט ונפטר בסיגעט, שטיין הוא שם מארמארש וותיק.

וזה שולל לגמרי מה שכתבו שם שהג"ר צבי ארי' בעצמו "עקב סכסוך עם הממשלה נאלץ לברוח מפולין לסיגעט" הוא לא ברח ולא נאלץ, רק נולד ונפטר בארץ מולדתו במדינת הונגריה במחוז מארמאראש.

השם 'באש'

מסורה רווחת נפוצה אצל משפחת באש, בעיקר לאחרונה, ששם האמיתי שלהם היה שפירא, רק אחד מראש המשפחה ברח מפולין בשם אברהם שפירא, וצאצאיו שינו שמם לבאש שהוא ר"ת "בן אברהם שפירא".

בר"ס בית שלמה (ירושלים תשס"ט) בהזכירו את ר' אברהם רפאל באש, מביא קצת שונה, שהשם באש הוא "ר"ת: בית אנשי שפירא, מגזע הגאון הקדוש בעל מגלה עמוקות".

המוציא לאור של ספר אמרי בינה הנ"ל, אחר שצירף להג"ר הירש ליב השם באש, הוסיף נדבך אחד להבנין והחליט שהג"ר הירש ליב בעצמו לקח השם "באש" על שם אביו "בן אליעזר שפירא", ייצור עצמי ללא כל בסיס!

הסיבה שהסיקו המוציא לאור ובני משפחה להכריע כל זאת, ולכפות שם "באש" על הג"ר הירש ליב בעל אמרי בינה, לעשותו כנכד המגלה עמוקות, להחליט כבורח ממדינת פולין, וליתן לו בן חדש, הוא תוצאה מפתרון פוזז.

היות שרווחה שמועה ובצדק שהרבני מו"ה ר' מרדכי שמואל באש ז"ל מסיגעט היה גיסו של הגאון רבי שלמה ליב טאבאק זצ"ל ראב"ד סיגעט בעמח"ס ערך שי ותשורת שי, כאשר מבצבץ ויוצא בכמה מקומות, כגון בשמות המתנדבים בסו"ס

תשורת שי (סיגעט תרס"ה) "סיגעט, גיסי ר' מרדכי שמואל באש" ובשמות המנדבים בסו"ס ערך שי על חו"מ (סיגעט תרנ"ב) "סיגעט, גיסי ר' מרדכי שמואל באש", וכמו כן היא המסורת המשפחתית [כפי שמסר לי הרה"ג ר' יצחק שווארץ שליט"א מבראדי אחד מנכדי המשפחה].

לכן עשו חשבון שטחי איך היה ר' מרדכי שמואל גיסו של הג"ר שלמה ליב זצ"ל?, והוא מאחר שר' מרדכי שמואל הי' בן ר' צבי ארי', והג"ר שלמה ליב היה חתן ר' צבי ארי', אין ספק שהיה זה חד צבי ארי', ואם ר' מרדכי שמואל היה "באש" על כרחך גם אביו ר' צבי ארי' נקרא באש, ולפי דבריהם היה גם חמיו של הג"ר שלמה ליב, הג' בעל אמרי בינה, אותו ר' צבי ארי', על כרחך היה הגאון בעל אמרי בינה למשפחת באש, וממילא נפל הגאון בעל אמרי בינה מאליו תחת המסורה של משפחת באש! לומר שהוא נכד המגלה עמוקות! וברח מפולין! ור"ת על השם באש "בן אליעזר שפירא", וגם פתאום נעשו כל צאצאי ר' מרדכי שמואל באש להיות נכדי הגאון בעל אמרי בינה!

אמנם מעט יודעים שבאמת היה ר' מרדכי שמואל באש ז"ל גיסו של הג"ר שלמה ליב טאבאק באופן אחר לגמרי, היינו מאחר שנשא את אחות הג"ר שלמה ליב טאבאק, ה"ה מ' צפורה ע"ה בת ר' פסח צבי כאשר הבאנו לעיל, ואז יוצא שכל חשבונם היה חשבון שוא! וצאצאי ר' מרדכי שמואל לא צריכים ללבוש בטלית שאינם שלהם, להתייחס אחר הג' בעל אמרי בינה, וגם האמרי בינה אינו שייך כלל למשפחת באש ולא צריך להתייחס חלילה לטלית שאינו שלו להגה"ק בעל מגלה עמוקות.

עמדתינו בכל זה בהירים הם כזוהר הרקיע, ואקוה שהסברתי והוכחתי די להנכדים והקוראים את הבסיס לדבריי האמיתיים.

ובשורות דלהלן נביא ונלקט כל מה שנודע על הגה"ק בעל אמרי בינה ז"ל, על מקור מוצאו ועל תולדותיו וצאצאיו אחריו, בנוי ומיוסד בעיקר על כתבים ורישומים ומצבות שבק"ק סיגעט, אשר נתאפשר לנו לחקור עד הנה, וכמובן זה אינו דבר השלם, ויבוא יומו א"ה לשלימות הדבר.

בעה"ח יום ג' פרשת וארא שנת תשע"ז לפ"ק.

דובעריש וועבער ברוקלין יע"א

משפחת בעל אמרי בינה מסיגעט וצאצאיו

אביו הרבני מו"ה ר' אליעזר שטיין ז"ל מבארשא

ר' אליעזר שטיין מוזכר במפקדים המרובים בבארשא במשך כמה שנים:

בשנת תקנ"ה, ר' אליעזר שטיין עם אשתו, ואלמנה, בן אחד ובת אחת.

בשנת תקע"ח, ר' אליעזר שטיין, אשתו ג' בנים וב' בנות.

בשנת תק"פ, ר' אליעזר שטיין ב' בנים ובת אחת.

בשנת תקפ"ח במפקד מס הרכוש בבארשא נזכר ר' אליעזר שטיין.

בעיר בארשא היתה משפחת שטיין משפחה וותיקה ועניפה, ור' אליעזר היה אחד מהם, ועדיין לא נחקר משפחת שטיין מבארשא.

כאמור לעיל היה לר' אליעזר כמה ילדים, והנודע עד הנה הוא: הרב הגאון המקובל **רבי צבי ארי' שטיין ז"ל שו"ב ומו"ץ בסיגעט מח"ס אמרי בינה [עי' לקמן].**

הג"ר צבי ארי' שטיין שו"ב ומו"ץ בסיגעט בעל אמרי בינה

הגאון רבי צבי ארי' הנק' ר' הירש ליב ז"ל, נולד בבארשא לאביו ר' אליעזר לערך שנת תקע"ה, "ה"ה הגאון החרף מו"ה צבי אריה בן מו"ה אליעזר זצלה"ה אשר שמש את קהל עדתינו לשו"ב ולדיין מצוין כמה שנים ושבק חיים לכל ישראל ביום כ"ב מרחשון שנת תרכ"א תנצב"ה" (הקדמת ס' אמרי בינה (סיגט תרנ"ז) מחתנו ר' יצחק אהרן שווארץ הנ"ל).

בספר זכרון לראשונים (סאטמאר תרס"ט, עמוד 29) לר' יקותיאל יהודה גרינוואלד יליד סיגעט, כולל תולדות וקורות הגאונים בסיגעט, מביא כמה פרטים עליו:

ועוד בילדותו שקד עה"ת בהתמדה רבה בהוית דאביי ורבא, וגם בסתרי ורזי התורה, דבקה נפשו הטהורה בחשיכה כאורה, להגות בהם בשפה ברורה, עד כי עלה למעלה בנסתר ובנגלה כאשר העידו עליו גאוני עירנו הגה"ק מרן קדיו"ט ז"ע וחתנו הג"מ שלמה ליב טאבאק (שי' חתנו בזיווג שני) בהסכמתם על ספרו אמרי בינה על שה"ש והיה פה בעירנו שו"ב ומו"ץ ואף הוא הי' גבר ענותן שונא כבוד וגדול שמו פה.

חריצות שכלו בכתם אופיר לא יסולה, והי' בעל זכרון נפלא, וקיבל כמה ספרים בתורת שאלה בחכמת האמת וכאשר גמר אומר בלימודם הי' זוכר לציין הדף והעמוד והשורה.

[וידוע] כי פ"א הי' ויכוח עצום בעניני קבלה בבית הגמ"ה ייטב לב ז"ע נענה מרן הקדוש מאן לוכח נהי' מוכרחים לשאול את פי ר' הירש ליב והוא יכריע והי' לפלא כי הי' נחבא מאוד אל הכלים.

מרוב כתביו נשאר רק הספר אמרי בינה שחיבר בהיותו בן כ"ה שנה (בהקדמת אמרי בינה, מהדורת ברוקלין תשנ"א, ע"פ מכתב הג"ר ר' מרדכי צבי שווארץ ז"ל מקליוולאנד), וחתנו הג"ר יצחק אהרן שווארץ שו"ב טרח ויגע להוציאו לאור ביחד עם בנו ר' מרדכי שו"ב, ונדפס בשנת תרנ"ז בהסכמת גדולי ישראל.

השאיר אחריו הרבה כתבי יד שנשרפו כמה חדשים טרם פטירתו כאשר כתב חתנו ר' יצחק אהרן שווארץ בר"ס אמרי בינה: "וגם הי' לו ערך מאה קונטרסים מסודרים בדעה בינה והשכל בחכמה זו הפלא ופלא אשר ידעתי שספרו הזה לא שיווה לפניו נגדם אבל איזהו חדשים קודם פטירתו יצא אש מן השמים ר"ל ונשרף הבית אשר הי' דר בה, ונשרפו גם המה שמה חבל על דאבדין".

"חריץ וחריף עצום היה ובעל זכרון נפלא, שכל הש"ס בבלי וירושלמי וזוהר וכתבי האר"י ועוד ספרים הי' כמנחי בקופסא, וזכר לא לבד את הדף רק גם את השורה בכל ששם כתוב הדבר ועוד בהיותו ילד בן חמש שנים זכר את כל החמשה חומשי תורה לאמרם פנים ואחור, מבראשית עד לעיני כל ישראל ומלעיני כל ישראל עד בראשית בלי גמגום" (ממכתב כת"י הג"ר מרדכי צבי שווארץ רב בקליוולאנד, נעתק בהקדמה לס' אמרי בינה הוצאת תשנ"א).

וכתב עליו חתנו הגאון בעל ערך ש"י בהסכמתו על ספרו אמרי בינה:

"אליכם אישים אקרא לכו חזו מפעלות איש ירא אלקים חכם ונבון לחש חר"ש מורה ודאין ה"ה חותני מוהר"ר צבי ארי' זלה"ה אשר פעל ועשה פירוש נפלא על שיר השירים במסתרים תבכה נפשו לפרש כל פסוק ותיבה וכפלים לתושיה עפ"י זוה"ק ות"ז וכתבי אריז"ל וספרי מקובלים קדמונים ואגב מקורם הערה נפשו ובא לכלל ישוב כמה סתירות בפנים מסבירות אבע"א גמרא ואבע"א סברא והדברים עתיקים ולי מה יקרו דבריו לפי קט הבנתי כי שבילי במים רבים ועקבותיו לא נודעו ולא לאסהודי אתיתי כי מה מני יהלך להעיד על גבורות ארי החי רק באתי לגלות אוזן גילוי מלתא בעלמא כי המעיין בספרו אמרי בינה הלזה עיניו יחזי כי המחבר הי' אוצר בלום ומילי דמטמרן לפניו גלויים ואם כל זה נחבא אל הכלים בהויות רצ"א וש"ב ויראתו קודמת לחכמתו יראת ד' הוא אוצרו וזאת התעודה לפני בישראל יעיד עליו כל מכירו ותשואת חן חן לגיסי מו"ה יצחק אהרן וברא כרעא דאבוה מו"ה מרדכי מופלגים בתורה וי"ש אשר טרחו ביגיעה רבה".

במכתב שנשתמר מר' יצחק אהרן ששלח מירושלים עיה"ק לבנו ר' מרדכי ביום עש"ק ויקהל שנת תרס"ח (נדפס בסו"ס שיח זקנים (אה"ק תשס"ג) עמ' קמ"א), הוא כותב: והנני להודיעך שבחצרי אשר אני דר כעת יש חכם אחד שדר ג"כ בו והוא גאון וחריף מאוד בחכמת האמת וכל כתבי האריז"ל שגורים בפיו והוא בעל מחבר פי' ערוך על התיקונים ... והראיתי ספרינו אמרי בינה על שה"ש ושבחו מאוד".

נקרא גם בכתבי הרישומים בשם ר' הירש ליב שעכטער בהיותו שו"ב בק"ק סיגעט. הג"ר הירש ליב נפטר בחצי ימיו בק"ק סיגעט בן מ"ו שנים ביום כ"ב חשוון שנת תרכ"א וכך חרות על מצבתו:

פ"נ

צדיק בעדן ינוח

אף רוחו יעלה השמימה
 בחיבורו נגה אורו להזריח
 ימי עולם זכרו רוממה
 נדבת פזר טובים רחם
 כבוד בחכמתו מאד רחק
 מו"ה צבי ארי' במ' אליעזר
 שבק לן חיים כ"ב חשון
 תרכ"א

[הר"ת: צבי אריה בן אליעזר נפטר כ"ב מר]

אשתו מ' מרים ע"ה בת הרבני מו"ה ר'
 דוד לאקס ז"ל מק"ק סיגעט, נפטרה
 בסיגעט במגפת חאלערע בת ל"ח שנה

ביום אוגוסט 15 שנת 855 [א' אלול שנת תרט"ו] ונטמנה בבית העלמין בסיגעט.

לא עברו כמה חדשים ובתה מ' חיה רייזיא ע"ה אשת ר' יואל לאקס מסיגעט גם
 היא נעדרה בנעוריה י' אדר שנת תרט"ז, והטמינו אותה לימין אמה והעמידו מצבה
 כפולה על שניהם, וכך חרות עליה [התמונה שתח"י לא צולם טוב]:

פ"נ / אשה ישרה / מ' חיה רייזיא / בת
 ר' צבי ארי' / נפטרה י' אדר / ראשון
 שנת תרט"ז / לפ"ק תנצב"ה

פ"נ / אשה ישרה / מרת מרים ב"מ / דוד
 נפטרה ... / אלול ש' תרט"ו / לפ"ק
 תנצב"ה

אביה הרבני מו"ה ר' דוד לאקס ז"ל מסיגעט,
 נולד לערך שנת תקל"ה ונפטר בן שמונים
 שנה ביום מארטש 8 שנת 855 [תרט"ו],
 ומלבד בתו מ' מרים נודע לנו בנו הרבני
 מו"ה ר' משה הירש לאקס ז"ל מק"ק סיגעט.

פרטים נוספים לתולדות משפחת לאקס בק"ק סיגעט, טעון מחקר מיוחד וכעת לא
 התרכזנו בזה.

מיוצאי חלצי הגאון ר' הירש לייב זצ"ל, נודע לנו רק חמש בנות, ואלו הן:

[א] בתו מ' בלומא ע"ה

אשת החסיד המפורסם מו"ה ר' יצחק אהרן שווארץ מסיגעט בנו של הרבני החסיד המופלג מו"ה נחום שווארץ ז"ל מווראנוב וזו מ' לאה רבקה בלומא ע"ה.

מ' בלומא ע"ה, נולדה לערך שנת תקצ"ד בסיגעט, נפטרה בסיגעט בת ע"א שנה ביום ט' אייר שנת תרס"ה ושם מנו"כ, וכך חרות על מצבתה:

פ"נ / האשה הצנועה / מ' בלומא בת הרב / מו"ה
צבי אריה שו"ב ז"ל / נפטרה ושבה לן חיים /
ביום ט' לחדש אייר / כ"ד למב"י שנת / תרס"ה
ל' תנצב"ה

בעלה הרב החסיד המופלג השו"ב ר' יצחק אהרן שווארץ, ראש השוחטים בק"ק סיגעט, בשנת תרס"ז עלה לעיה"ק ירושלים, ושם עסק בתורה ובעבודה עד שהי' נחשב לראש המקובלים, נפטר ביום י"א אדר תר"פ ומנו"כ בהר הזיתים וכך חרות על מצבתו [נדפס עם צילום המצבה בר"ס אמרי בינה (ניו יורק תשנ"א), ונעתק ב"מגילת יוחסין - סדר היחס של משפחות עהרענרייך - דעמביצער (ברוקלין תשס"א) עמ' כ"ט]:

קו"מ / שקנתי בחיים / ר' יצחק אהרן בר' /
נחום אשר שמש בק"ק / סיגוט ושו"ב מ"ח שנים
/ נ' י"א אדר תר"פ / ת"נ'צ'ב'ה' / הסתופף בצל
הקודש / מרן בעל דברי חיים / מצאנו זיע"א /
שמונה עשרה פעמים

נשתמר הרבה חילופי מכתבים מר' יצחק אהרן לבנו ר' מרדכי, ונדפסו בסו"ס שיח זקנים (אה"ק תשס"ג). ר' יצחק אהרן הביא לדפוס את הספר אמרי בינה על מגילת שיר השירים לחותנו הג"ר צבי ארי' זצ"ל, בסיגעט בשנת תרנ"ז.

ברשימת הנדבנים לצדקת רמבעה"נ משנת תרכ"א: "ר' יצחק אהרן בן לאה רבקה בלומא שו"ב". [גם אחיו ר' חיים מרדכי שווארץ ז"ל מסיגעט נזכר שם: "ר'

חיים מרדכי בן לאה רבקה בלומא". <ראה 'עלי זכרון' 8 עמ' כט והלאה>].

להרבני מו"ה ר' יצחק אהרן זוז' מ' בלומא היו הרבה ילדים, כמו שמובא בארוכה בספר שיח זקנים (אה"ק תשס"ג) ומשם תדרשנו, ונגענו רק בקצה המזלג לשלימות הדבר, בפרט פרטים חדשים.

ואלו ילדיו:

(א) בנו הרבני מו"ה ר' אברהם דוד שווארץ ז"ל שו"ב בקלויזענבורג, נפטר בקלויזענבורג תשעה באב שנת תרפ"ה.

בנו הרבני הנגיד החרף ובקי מו"ה ר' משה ארי' שווארץ ז"ל מק"ק סירט, הו"ל חידושויו על מסכת ביצה בס' אסוקי שמעתתא (אונוגוואר תרצ"ט) ובתוך הסכמת הג"ר חיים צוקער ראב"ד בערגסאס מובא קירבתו ויחוסו "כבוד ש"ב הרב החרף ובקי האי צורב העוסק בחקי חורב חסיד ועניו וכו' כש"ת מו"ה משה ארי' שווארטץ נ"י מיושב סירטה (נכד הרב החו"ב המפורסם האי שו"ב מומחה לרבים ואומן נפלא כש"ת מו"ה יצחק אהרן ז"ל שו"ב דק"ק סיגעט) שהי' שני בשני עם כ"ק מרן אא"ז הגה"ק מאור הגולה בעל שו"ת קול ארי' צוקלל"ה".

ומוסיף המחבר ר' משה ארי' בהגה"ה על זקנו ר' יצחק אהרן "הוא הי' אבי אדאמו"ר מהו' אברהם דוד ז"ל, והוא מהרי"א ז"ל הי' חתן בעל אמרי בינה ז"ל על שיר השירים (והוא הבעל א"ב הי' גם חותנו של תשורת ש"י ז"ל) ומצד אמי מגזע הב"ח והטו"ז והשל"ה ז"ל זי"ע".

(ב) בנו הרבני מו"ה ר' רפאל שווארץ ז"ל מסירטה, נולד בסיגעט ביום יוני 25 שנת 860 [תר"כ], אשתו מ' רבקה ע"ה בת הרבני מו"ה ר' משה ראטה מסירטה.

בנם הג"ר מרדכי צבי שווארץ ז"ל רב בלאנדאן ואח"כ בקליוולאנד מח"ס דורש טוב לעמו ועוד ספרים.

(ג) בנו הרה"ג מו"ה אליעזר שווארץ זצ"ל הי"ד דומ"ץ שאראש פאטאק, נולד בסיגעט ביום מאי 20 שנת 869 [תרכ"ט].

(ד) בתו מ' שרה זיסל ע"ה, נולדה בסיגעט ביום אפריל 1 שנת 871 [תרל"א] להוריה ר' יצחק אהרן שווארץ זוז' מ' בלימא, אשת הרבני מו"ה ר' מאיר ביינהארן מווערעצקי.

(ה) בנו נחמן נולד בסיגעט ביום דעצעמבער 10 שנת 1874 [תרל"ה], להוריו ר' יצחק אהרן זוז' מ' בלומא, כנראה הוא ר' נחום ליב שווארץ ז"ל מקראטשוב הסמוכה לאונוגוואר, נפטר כ"ד שנת תרצ"ו.

רבי אליעזר שווארץ
דומ"ץ שאראש-פאטאק

ו) בנו הרב המפורסם מו"ה ר' מרדכי שווארץ ז"ל שו"ב בסיגעט.

רבי מרדכי שווארץ

מו"ל ספר שמלה חדשה עם הגהותיו לוטה בשמלה, בסיגעט בשנת תרע"ד, תחלה גר בק"ק קאבליצקא פאליאנא (Gyertyanliget) ושם נולדו לו ילדיו, ואח"כ עבר לגור בק"ק סיגעט ומילא מקום אביו כשו"ב שם במשך כ"ו שנים.

נפטר ביום י"ט אדר ראשון שנת תרע"ט ומנו"כ לצד זקנו הג"ר צבי ארי' בעל אמרי בינה, וכך חרות על מצבתו בסיגעט:

פ"נ / הרבני החריף ובקי בתורה / בנגלה ובנסתר
 לו עשר ידות / שו"ב מומחה רב ומפורסים / ירא
 ד' מרבים מו"ה / מרדכי / בן יצחק אהרן /
 בעהמ"ח הגהות לוטה בשמלה / שימש בעדתנו /
 במלאכת ד' בשו"ב כ"ו שנים / נפטר י"ט אדר
 ראשון עטר"ת ל' / ת'נ'צ'ב'ה'

אשתו הראשונה מ' פערל ע"ה לבית ביינהארן, נפטרה בדמי ימיה בין שנת תרמ"א לשנת תרמ"ה, כנראה עוד בק"ק קאבליצקא פאליאנא.

אשתו השנייה מ' מרים ע"ה בת הרבני מו"ה ר' אברהם ארי' ביינהארן ז"ל שו"ב במונקאטש [נשתמר כמה מכתבים ממנו לחתנו ר' מרדכי שווארץ, נדפסו בסו"ס שיח זקנים הנ"ל], נפטרה ז' אייר שנת תרצ"ט ומנו"כ בסיגעט וכך חרות על מצבתה:

פ"נ / מרום לשבת עדן נתבקשה / רוחה הטהורה לשמים עלתה / ידיה שלחה
 לאביו ולקרוביה / מגזע קדושים וטהורים שלשה / האשה הצנועה החשובה /
 מרת מרים ז"ל / בת מו"ה אברהם ארי' ז"ל / אשת הרב הג' מו"ה מרדכי שו"ב
 ז"ל / נפטרה ז' אייר שנת תרצ"ט לפ"ק / ת'נ'צ'ב'ה'

ואלו ילדיו [עוד לא בררתי על חלק מצאצאיו מאיזה זיווג נולדו, ומה שנתברר כבר ציינתי]:

[1] בנו הרבני מו"ה ר' חיים נחום שווארץ ז"ל שו"ב בסיגעט ואח"כ בארה"ב [מוזכר במכתב זקנו ר' יצחק אהרן בסו"ס שיח זקנים עמ' קמב], אשתו מ' בריינדל ע"ה. - ר' יצחק אהרן כתב במכתב לבנו ר' מרדכי ביום י' אב שנת תר"ע אודות שידוכו [נדפס בסו"ס שיח זקנים עמ' קמ"ט]: "ואבי אבי זקנה של הכלה מו"ה שמעון זבאראוור ז"ל הייתי מכיר בטוב והי' אביו של ר' ישראל בער שו"ב מאויבער אפשא, ואת חתנו המחותן נ"י אינני מכיר".

[2] בתו מזו"ר מ' מרים ע"ה, נולדה בקאבליצקא פאליאנא ביום מארטש 22 שנת 879 [תרל"ט] נישאה בק"ק סיגעט ביום דעצעמבער 9 שנת 897 [תרנ"ח] להרבני מו"ה ר' אברהם וועג ז"ל שו"ב בסורודק, נולד באויבער אפשא ביום מארטש 10 שנת 873 [תרל"ג] בן הרבני מו"ה ר' שלמה וועג ז"ל מאויבער אפשא וזו' מ' פייגא לבית טאבאק.

[3] בתו מזו"ר מ' לאה רבקה ע"ה, נולדה בקאבליצקא פאליאנא ביום יאנואר 27 שנת 881 [תרמ"א], לאביה ר' מרדכי שווארץ וזו' מ' פערל לבית בינהארן, ונישאה בק"ק סיגעט ביום אקטאבער 15 שנת 902 להרבני מו"ה ר' מאיר אייזיק סאקס ז"ל, נולד בדראגמירעשט ביום מארטש 26 שנת 902 [תרס"ב] בן הרבני מו"ה ר' חיים ליב סאקס ז"ל מק"ק דראגמירעשט וזו' מ' גאלדא לבית פעלזענשטיין.

[4] בתו מזו"ר מ' שרה ע"ה, נולדה בקאבליצקא פאליאנא ביום דעצעמבער 9 שנת 885 [תרמ"ו], ונישאה בק"ק סיגעט להרבני מו"ה ר' ברוך בענדיט כ"ץ, נולד ביום יאנואר 14 שנת 1886 [תרמ"ו] בן הרבני מו"ה ר' וואלף הירש כ"ץ מק"ק קאבאלא פאטאק וזו' מ' חיה יהודית לבית מאשאווויטש.

[5] בתו מזו"ר מ' עטי' ע"ה, נולדה בסיגעט ביום אוגוסט 6 שנת 887 [תרמ"ז], ונישאה בק"ק סיגעט ביום אוגוסט 24 שנת 909 [תרס"ט] להרבני מו"ה ר' יהודה יוסף איינהארן ז"ל שו"ב בפרשבורג, נולד ביום אפריל 27 שנת 889 [תרמ"ט] בן הרבני מו"ה דוד גדלי' איינהארן ז"ל וזו' מ' חיה (האני) לבית דייטש. - ר' יהודה יוסף נזכר במכתב בסו"ס הנ"ל עמ' קמ"ז.

[6] בנו הרבני מו"ה ר' יהושע שווארץ ז"ל שו"ב ניו יורק.

[7] בתו מ' רחל אשת הרבני מו"ה ר' יהושע יוסף רוטנער שו"ב בזשיבוי.

[8] בנו ר' חנני' יו"ט ליפא ז"ל.

[9] בנו ר' יחזקאל הי"ד.

[10] בנו ר' דוב משה ז"ל.

(ז) בתו מ' חיה רייזא ע"ה, נולדה בסיגעט לערך שנת תרכ"ו, ונישאה בסיגעט ביום פעברואר 8 שנת 884 [תרמ"ד] להרבני החסיד המופלג מו"ה ר' וואלף לעווי ז"ל, נולד לערך תרכ"א בעטשעד, בן הרבני מו"ה ר' מאיר מעטשעד, המסדר קידושין הגה"ק בעל ייטב לב.

מ' חיה רייזא ע"ה נפטרה בדמי ימיה בת ל"ה שנים ביום ראש חודש כסליו שנת תר"ס [ולמספרם נאוועמבער 2 שנת 899] ומנו"כ בסיגעט לצד גיטתה מ' מרים ע"ה אשת ר' מרדכי שו"ב, וכך חרות על מצבתה שם [נמחק ונקלף קצת]:

פ"נ / האשה החשובה והצנועה / מרת
 חיה ריזא ז"ל / בת מו"ה / יצחק אהרן
 נ"י / נפטרה ושבק לה חיים / בחצי
 ימיה ביום / ראש חודש כסליו / שנת
 [תר"ס] לפ"ק / ת'נ'צ'ב'ה'

מילדיהם נודע:

בתם מ' מרים רבקה ע"ה, נולדה בסיגעט
 ביום נאוועמבער 17 שנת 884 [תרמ"ה],
 ונישאה בק"ק סיגעט ביום אוגוסט 16
 שנת 905 [תרס"ה] להרבני מו"ה ר' אהרן
 ראטה ז"ל, נולד בק"ק סירטה ביום
 מארטש 31 שנת 884, בן הרבני מו"ה ר'
 משה ראטה מק"ק סירטה [וזו' מ' מארי
 לבית שווארץ]

ח) בתו מרת מרים רבקה ע"ה, נולדה

בסיגעט לערך שנת תרכ"ג, נישאה בזיוו"ר ונתאלמנה, ובהיותה בת י"ח שנה ביום
 יולי 1 שנת 881 [תרמ"א] נישאה עוד הפעם להאלמן הרבני מו"ה ר' הירש גרין ז"ל,
 נולד בראגנא לערך שנת תרי"ט, בן הרבני מו"ה ר' משה גרין מראגנא, העדים: ר'
 אהרן שווארץ ור' משה הירש.

נפטרה מוצאי יום כפור שנת תרפ"ד ומנו"כ בדעעש, וכך חרות על מצבתה:

פ"נ / אשה אחת מאלף / צנועה וחסידה עבדה את ה' / בכל לבבה נפשה
 ומאודה / מפורסמת בצדקתה מרת / מרים רבקה / ע"ה בת הרב המפורסם
 מו"ה / יצחק אהרן זלה"ה שהי' שו"ב / בסיגיט ומנו"כ בעיה"ק ירושלים /
 תובב"א נפטרה מוצאי יום / הכיפורים שנת תרפ"ד לפ"ק

בעלה הרה"ח ר' צבי גרין ז"ל מדעש בן הרבני החסיד ר' משה גרין מראגנא ודעש,
 נפטר בדעש כ"ה תמוז שנת תער"ב ושם מנו"כ, וכך חרות על מצבתו (ב"מגילת
 יוחסין - סדר היחס של משפחות עהרענרייך - דעמביצער (ברוקלין תשס"א) עמ' כ"ח):

פ"נ / הרבני החסיד המופלג בתורה / ביתו פתוח לרווחה התאבק בעפר /
 צדיקים ושרי התורה וגדול / שימושו בבית רבינו משה זי"ע / באמונה מו"ה צבי
 ז"ל בן הצדיק / מו"ה משה ז"ל נפטר במיטב / ימיו כ"ה תמוז שנת תער"ב לפ"ק
 / ת'נ'צ'ב'ה'

ט) בנו הרה"ג מו"ה ר' מנחם שווארץ ז"ל דומ"ץ באויבר רינא ואח"כ
 בגרויסווארדיין.

[ב] בתו מ' סאסיא ע"ה

נולדה בסיגעט לערך שנת תקצ"ה [כך לפי רישום נישואיה בזיוו"ש, ואילו לפי רישום פטירתה נולדה בשנת תקצ"ח לערך]. אשת הרבני מו"ה ר' מענדל פוקס ז"ל מק"ק נעסערניצא, ר' מענדל נפטר בדמי ימיו טרם שנת תרל"ה, ונשארה מ' סאסיא אלמנה צעירה. [כן הוא לפי הסיפור המובא לקמן שמ' סאסיא היתה אלמנה מבעלה הראשון, וכן יוצא מפורש ברישום נישואין של מ' סאסיא בזוו"ש. אמנם ברישום נישואי בתם מ' מרים בשנת תרמ"ח, לא נרשם שאביה אינו בין החיים כנהוג אצל הרושמים. ומצינו זוג בשנת תרכ"ח בנעסערניצא בשם ר' מענדל פוקס זוו' מ' פייגא, שנולדה להם בת מ' שיינדל ביום מאי תרכ"ח, ואולי יתכן שהוא ר' מענדל עם אשה שניה, וצ"ע].

מצאצאים שנולדו להם ידוע:

בתם מ' מרים הי"ד, נולדה בנעסערניצא ביום דעצעמבער 17 שנת 864 [תרכ"ה] להוריה ר' מענדל פוקס זוו' מ' סאסיא שעכטער.

מ' מרים ע"ה נתגדלה אצל אביה חורגתה ה"ה הג"ר שלמה ליב טאבאק זצ"ל. ביום יוני 20 שנת 888 [תרמ"ח] נרשמו נישואיה בסיגעט [לא נרשם בזמנו, שהרי כבר בשנת 884 [תרמ"ה] נולדה להם בת] עם הרבני מו"ה ר' ישראל שמואל רובין ז"ל מק"ק סיגעט, נולד בקורימא ביום מארטש 6 שנת 864 [תרכ"ד] בן הרבני מו"ה אברהם אריה רובין ז"ל מק"ק קורימא [וזו' מ' פרומט לבית ראזענוואסער].

החתונה היתה בבית הג"ר שלמה ליב טאבאק, כן נרשם על הרישום בסיגעט, והעדות ומסדרי קידושין היו הקרובים, הג"ר שלמה ליב טאבאק, ר' יצחק אהרן שוחט, ור' יעקב ליכטמאן.

אחר נישואיו התיישב ר' ישראל שמואל רובין בק"ק סיגעט, והיה מנכבדי הקהלה, ושם נולדו להם ילדים. הג"ר שלמה ליב טאבאק ראב"ד בשמות המנדבים בסו"ס ערך שי על חו"מ (סיגעט תרנ"ב) כותב: "ב"ח ר' ישראל שמואל רובין", במקום ב"ח = בן חורגי, צ"ל ח"ח = חתן חורגי.

[עוד איש מכנה הג"ר שלמה ליב טאבאק זצ"ל בתואר ב"ח, ה"ה ר' עזרא מאשקאוויטש מסלאטיפינא, ולעת עתה נעלם לי איך. ר' עזרא נולד לערך תר"ד, אשתו הראשונה היתה מ' פעסל שנפטרה בת מ' שנה בשנת תרל"ו, ואשתו השניה היתה מ' ניסל בת ר' ישראל זעליג רייזנער מסיגעט. לא אדע איך מתיישב לפי השנים, וצריך עיון יותר בכתבי סלאטווינא].

ר' ישראל שמואל רובין נפטר בק"ק סיגעט ב' אלול שנת תרע"א ושם מנו"כ, אשתו מ' מרים נעקדה על קד"ה עם יוצ"ח.

אלו ילדיהם:

[א] בתם מ' טוביא רבקה ע"ה, נולדה בסיגעט ביום אקטאווער 27 שנת 884 [תרמ"ה], אשת הרבני מו"ה ר' יקותיאל זלמן מיללער הי"ד [בן הרבני מו"ה ר'

נחום עזריאל ז"ל], בנם הרבני הנגיד מו"ה ר' משה רובין ז"ל (ע"ש אמו) נפטר ביום ר"ח ניסן שנת תשי"ט.

[ב] בנם הרבני מו"ה ר' מנחם אליעזר רובין ז"ל מק"ק סיגעט, נולד בסיגעט ביום יוני 18 שנת 886 [תרמ"ו], [ברישום הלידה צוין על הצד שנפטר ביום יולי 6 שנת 887, אמנם כנראה שטעות הוא, ומסתבר שמתייחס לרישום קודם או אחר כך, שהרי בספרי פטירות לא מוזכר פטירה זו, מה גם שר' מענדל אליעזר ז"ל נתגדל והיה לאיש וגר בק"ק סיגעט]. אשתו מ' רחל ע"ה הי"ד בת ר' צבי, הם נעקד"ה עם ילדיהם, בתם מ' רבקה הי"ד, ובנו הנשאר הרבני מו"ה ר' ישראל צבי רובין ז"ל מקליוולאנד, נולד בסיגעט ביום כ"ד סיון שנת תרפ"ג, ונפטר ביום ב' דחנוכה כ"ו כסליו שנת תש"ס ומנו"כ בחלקת סיגעט בניו זשערסי, אשתו היתה נכדת הרה"ק ר' מנחם מענדל מסטראפקוב, חיבר כמה ספרים ומאמרים.

[ג] בתם רחל לאה נולדה בסיגעט ביום מאי 18 שנת 888 [תרמ"ח].

[ד] בנם הילד יעקב יצחק נולד בסיגעט ביום בשנת תר"ן, ונפטר ביום אוגוסט 25 שנת 892 [תרנ"ב].

[ה] בנם הילד משה וואלף נולד בסיגעט ביום מאי 10 שנת 892 [תרנ"ב], ונפטר אחר חודש אחד ביום יוני 11 שנת 892.

[ו] בנם הרבני מו"ה ר' בניציון רובין הי"ד, נולד בסיגעט ביום אפריל 29 שנת 1893 [תרנ"ג].

[ז] בנם הרבני מו"ה ר' גרשון רובין ז"ל, נולד בסיגעט ביום יולי 24 שנת 894 [תרנ"ד], נפטר ביום ו' תמוז שנת תשט"ז ומנו"כ בחלקת סיגעט בלאנג איילאנד.

אחר מות ר' מענדל נישאה מ' סאסיא בזיווג שני להג"ר שלמה ליב טאבאק דומ"ץ סיגעט מח"ס ערך שי בן הרבני מו"ה ר' פסח הירש טאבאק ז"ל מסיגעט וזו' מ' חנה, כאשר נרשם נישואיהן בסיגעט: ביום מארטש 10 שנת 875 [תרל"ה] בק"ק סיגעט נשאה האלמנה מ' סאסיא בת ר' הירש ליב שעכטער, את האלמן הגאון ר' שלמה יהודה ליב טאבאק, בן מ"ה שנים.

אופן השידוך סיפר ר' שלום טאבאק ז"ל בנו של הג"ר שלמה ליב דיין (נדפס בר"ס ערך שי על נזיקין, בני ברק תשכ"ו), מה ששמע מאביו הג"ר שלמה ליב, וכה דבריו: פעם בבואי בבוקר מתפילת שחרית ברחוב ניגש אלי איש ובקשני לקבוע לו זמן לבקרני, עניתי לו מה הענין אמור לי בבקשה, מקודם סירב, וכשהפצתי בו ואמרת לי שחבל על זמנו וזמני, אמר שרוצה להציע לי שידוך, אמרת לי נו, והציע לי האלמנה בת ה"אמרי בינה" זצ"ל, והסכמתי תומ"י, ומה ראיתי להסכים מיד אגיד לך, כלילה הקודם ואני יושב ע"י שולחני ולומד נפתחה הדלת ונכנס בעל האמרי בינה (מובטחני שהייתי כמעט בהקיץ) וספר בידו נגש לשולחני שלמדתי עליו מביט

בספר ואמר הנכם דיין בעירכם בטוחני שהנכם יודעים ללמוד אבל מה בענין חכמת הנסתר - קבלה, בוא נלמוד קצת קבלה ולוקח את הספר ואנו לומדים כרבע שעה, אח"כ קם ואומר הנני רואה שב"ה ידו רב לו גם בחכמת הנסתר, ונפרד ממני והולך, - חשבתי מה ועל מה זה? כשנגש אלי האיש למחרת בבוקר הבנתי שמכיון שעומד

אני להשתדך עם בתו רצה לבחון אותי כמו שבוחנים חתן, ומכיון שהי' בעל מקובל גדול רצה לבחון אותי בח"נ קבלה, - וא"כ סימן שזה שידוך מהשמים, ומי אני שאתנגד ח"ו ע"כ נתתי הסכמתי תיכף ומיד במקום.

מ' סאסיא נפטרה בת ס"ג שנה ביום י"ט טבת שנת תרס"א ומנו"כ בסיגעט וכך חרות על מצבתה:

פ"נ / האשה הצנועה / סאסיא בת ר' צבי אריה / שו"ב נפטרה י"ט טבת / תרס"א לפ"ק / ת'נ'צ'ב'ה'

הג"ר שלמה ליב טאבאק כותב בשמות המתנדבים בסו"ס ערך ש"י על חו"מ (סיגעט תרנ"ב): "סיגעט, גיסי ר' יצחק אהרן שו"ב, גיסי ר' יעקב חיים סג"ל שו"ב", שניהם חתני הג"ר צבי ארי' בעל אמרי בינה.

הג"ר שלמה ליב נשא לראשונה את הרבנית מ' צביה בת הרבני מו"ה ר' מרדכי ישראל ז"ל, שנפטרה ביום כ"ט כסלו ער"ח טבת שנת תרל"ה (בר"ס תשורת ש"י (סיגעט תרס"ה) וממנה רוב ילדינו.

הג"ר שלמה ליב נפטר ביום י"א טבת שנת תרס"ח [ולמספרם ביום 15 דעצעמבער שנת 907] ומנו"כ באהל בסיגעט וכך חרות על מצבתו:

פ"נ / שלמה יהודה / בעל המחבר / ספרי ערך ש"י / ותשובות תשורת ש"י / בן ר' פסח צבי / נפטר ביום י"א טבת / שנת תרס"ח לפ"ק / ת'נ'צ'ב'ה'

מצאצאי הג"ר שלמה ליב זוז' מ' סאסיא ידוע:

בתם חנה נולדה בסיגעט ביום נאוועמבער 18 שנת 876 [תרל"ז], נישאה ביום אוגוסט 12 שנת 896 [תרנ"ו] להג"ר שלמה דוב הלוי העללער דומ"ץ סיגעט, בן הרבני מו"ה ר' אהרן יהודה העללער ז"ל. ר' שלמה דוב מילא מקום חמיו ושימש בדיינות בסיגעט.

ג] בתו מ' חיה רייזיא ע"ה

אשת נעורים של הרבני מו"ה ר' יואל לאקס ז"ל מק"ק סיגעט [עי' לקמן עליו].

מ' חיה רייזיא ע"ה, נולדה לערך שנת תקצ"ה ונפטרה בת כ"א שנה ביום י' אדר ראשון שנת תרט"ז [פּעברואר 16 שנת 856] ומנו"כ בסיגעט לצד אמה, וכך חרות על מצבתה [מצבה אחד עם מצבת אמה]:

פ"נ / אשה ישרה / מ' חיה רייזיא / בת ר' צבי ארלי / נפטרה י' אדר / ראשון שנת תרט"ז / לפ"ק תנצב"ה

מצאצאיהם ידוע בנם מרדכי בער, נולד בסיגעט ביום מאי 16 שנת 855 [תרט"ו] להוריו ר' יואל זוז' מ' חיה רייזיא.

ד] בתו מ' חנה לאה ע"ה

אשתו השניה של הרבני מו"ה ר' יואל לאקס ז"ל מסיגעט הנ"ל, נולד בקאסוב בערך שנת תקפ"ג, בן הרבני מו"ה ר' דוב בער ז"ל מק"ק קאסוב זוז' מ' חאנצי לבית נירק? ברשימת תורמי רמבעה"נ תרמ"ג (כת"י): "סיגעט, ר' יואל בן חאנצי".

מ' חנה לאה ע"ה נולדה בסיגעט לערך שנת תקצ"ט, נפטרה בת ל"ו שנה בהקשותה בלדתה, ביום י"ט תשרי שנת תרל"ז ומנו"כ בסיגעט וכך חרות על מצבתה:

פ"נ / אשה צנועה וישר' / מ' חנה לאה במו"ה / צבי ארלי נפטרה / י"ט תשרי שנתרל"ז / ל' תנצב"ה

ואלו צאצאי ר' יואל זוז' השניה מ' חנה לאה:

א] בנו הרבני מו"ה אליעזר לאקס ז"ל מסיגעט, נולד בסיגעט ביום מאי 14 שנת 859 [תרל"ט] [להוריו ר' יואל זוז' מ' חנה לאה]. אשתו מ' מייטא לבית ענגעל מק"ק רעמעט.

[יש להדגיש שהיה שני אנשים בסיגעט בזמן אחד בשם ר' אליעזר לאקס, ור' אליעזר דידן נקרא ברישומים ר' אליעזר הצעיר.]

ר' אליעזר לאקס ז"ל נפטר ביום שביעי של פסח שנת תרפ"ב ומנו"כ בסיגעט, ונקבר בחלקה השניה שורה 15 מצבה 28. וכך חרות על מצבתו:

פ"נ / איש תם וישר / ירא וחרד לדבר ה' /
 מו"ה / אליעזר / בן יואל ז"ל / נפטר שביעי
 של פסח / תרפ"ב לפ"ק / ת'נ'צ'ב'ה'

אשתו מ' מייטא נפטרה בחצי ימיה בת ל"ה
 שנים ביום אוגוסט 23 שנת 895 [תרנ"ה],
 כנראה בהקשותה בלדתה.

ואלו ילדיהם:

1] בתו חנה לאה נולדה בסיגעט ביום
 דעצעמבער 6 שנת 884 [תרמ"ה], נישאה
 בק"ק סיגעט ביום יוני 21 שנת 908 [תרס"ח]
 להרבני מו"ה אלי' סמוק ז"ל, נולד בסיגעט
 ביום יולי 29 שנת 885 [תרמ"ה], בן הרבני

מו"ה אליעזר סמוק ז"ל מק"ק סיגעט וזו' מ' באבא לבית דאוידאוויטש.

2] בתו הילדה מרים נולדה בסיגעט ביום אפריל 2 שנת 887 [תרמ"ז], נפטרה
 ביום יאנואר 22 שנת 889 [תרמ"ט].

3] בנו צבי מנחם יחזקאל נולד בסיגעט ביום יולי 28 שנת 889 [תרמ"ט].

4] נולד בן נפל ביום אוגוסט 20 שנת 895 [תרנ"ה], ונפטר ביום שלאחריו
 אוגוסט 21.

ב] בנו הרבני מו"ה ר' צבי ארי' הנק' ר' הירש
 ליב לאקס מסיגעט, נולד בסיגעט ביום
 נאוועמבער 3 שנת 861 [תרכ"ב]. עזר להדפסת
 ספר אמרי בינה, כפי שנזכר בראש הספר: "ועל
 טוב יזכר נכד המחבר מו"ה צבי ארי' במו"ה
 יואל לאקס נ"י בעבור שסייע בהדפסת הספר.

נפטר בסיגעט ביום ט"ז מנחם אב שנת תרצ"ג,
 וכך חרות על מצבתו שם:

פ"נ / איש תם חסיד וישר / מו"ה / צבי ארי'
 / ב"מ יואל לאקס ז"ל / נפטר ט"ז מנחם אב
 / תרצ"ג / ת'נ'צ'ב'ה' - [בסוף חרתו לזכרון
 שמות משפחתו הקדושים שנהרגו עקה"ש].

[יש להדגיש שהיה שני אנשים בשם ר' הירש ליב לאקס בק"ק סיגעט בזמן אחד, אחד ר' צבי ארי' לאקס בן חאנצי [בשמות המתנדבים בסו"ס ערך ש"י על חו"מ, סיגעט תרנ"ב], הוא היה בנו של הרבני מו"ה ר' יהודה לאקס ז"ל, ונשא בק"ק סיגעט ביום דעצעמבער 4 שנת 872 את מרת עלקא בת הרבני מו"ה ר' אברהם קאלדיזער ז"ל. מ' מרים חאנצי אלמנת ר' יהודה לאקס, נפטרה בת נ"ה שנים ביום דעצעמבער 25 שנת 873 [תרל"ד]. ברשימת הנדבנים רמבעה"נ משנת תרמ"ג (כת"י): "סיגעט, ר' צבי ארי' בן מרים חאנצי" השני ר' הירש ליב בר' יואל לאקס, הוא ר' הירש ליב דנן, וכך הוא נקרא בשמות המתנדבים בסו"ס ערך ש"י על יור"ד, סיגוט תרנ"ז, כדי להבדיל בינו לבין ר' הירש ליב הראשון].

ג] בנו משה יצחק נולד בסיגעט ביום מארטש 3 שנת 863 [תרכ"ג] להוריו ר' יואל לאקס וזו' מ' חנה לאה, ונפטר ביום סעפטעמבר 23 שנת 884 [תרמ"ה].

ד] בתו מרים נולדה ביום יאנואר 17 שנת 865 [תרכ"ה], להוריה ר' יואל לאקס ומ' חנה לאה.

ה] בתו מ' שרה רייזא, אשת הרבני מו"ה ר' עזרא סג"ל לעבאוויטש ז"ל, הוריו של הג"ר יעקב סג"ל לעבאוויטש ראב"ד קאפיש ואח"כ בברוקלין בעל משנת יעקב.

ו] בתו הילדה סאסיה נולדה בסיגעט ביום יוני 13 שנת 869 [תרכ"ט] להוריה ר' יואל וזו' מ' חנה לאה, נפטרה בשנת תר"ל.

ז] בתו הילדה צפורה נולדה בסיגעט ביום אפריל 15 שנת 871 [תרל"א] להוריה ר' יואל וזו' מ' חנה לאה. נפטרה בת ח' שנים ביום יאנואר 20 שנת 879 [תרל"ט].

ח] בנו הילד יוסף חיים נולד בסיגעט ביום מארטש 26 שנת 875 [תרל"ה], הסנדק הג"ר שלמה ליב טאבאק דיין, ונפטר ביום יוני 28 שנת 875 [תרל"ה].

ט] בתו הילדה חנה לאה נולדה בסיגעט ביום אקטאובער 5 שנת 876 [תרל"ז], [להוריה ר' יואל וזו' מ' חנה לאה]. לאחר שני ימים ביום אקטאובער 7, נפטרה אמה מ' חנה לאה כנראה בהקשותה בלדתה, והילדה נקראת אחר אמה בשם "חנה לאה". גם הילדה חנה לאה לא האריכה ימים ונפטרה ביום אקטאובער 14 שנת 876.

אחר מות מ' חנה לאה ע"ה, נשא ר' יואל לאקס ז"ל בזיווג שלישי את מ' חנה בת הרבני מו"ה ר' יוסף קליין ז"ל [שם המשפחה "קליין" הוא עפ"י רישום פטירת ר' יואל ז"ל, אמנם ברישום נישואי בנם ר' חיים דוד, נרשמה מ' חנה שהיא לבית כהנא, וצ"ע].

מ' חנה נפטרה בסיגעט ביום ט"ו תמוז תר"פ, וכך חרות על מצבתה:

פ"נ / אשה צנועה וישרה / מרת / חנה / בת מו"ה יוסף / אשת ר' יואל לאקס / נפטרה ט"ו תמוז תר"פ / ת'נ'צ'ב'ה'

הרבני מו"ה ר' יואל לאקס ז"ל מסיגעט נפטר בן ע"ה שנים ביום ו' תשרי [ולמספרם ביום סעפטעמבער 22 שנת 898] שנת תרנ"ט ומנו"כ בסיגעט.

מצאצאי ר' יואל מאשתו השלישית מ' חנה, נודע:

בנם הרבני מו"ה ר' חיים דוד לאקס ז"ל, נולד בסיגעט ביום דעצעמבער 16 שנת 877 [תרל"ח] להוריו ר' יואל לאקס וזו' מ' חנה אשתו השניה [כ"ה בהרישום, ולמען הדיוק היא היתה כאמור אשתו השלישית]. נשא בסיגעט ביום יוני 6 שנת 909 [תרס"ט] את מרת יהודית ע"ה בת הרבני החסיד המפורסם מו"ה ר' אברהם זארגער ז"ל מקליינווארדיין ומנו"כ בניר באטור [וזו' מ' שרה לבית שטארק].

[ה] בתו מ' ברכה איידל ע"ה

אשת הרבני מו"ה ר' יעקב חיים הלוי ליכטמאן ז"ל שו"ב בק"ק סיגעט

ר' יעקב חיים הלוי היה בנו של הרבני החסיד המופלג הצדיק מו"ה ראובן אליעזר הנק' ר' ליפמאן הלוי מק"ק אוהעלי מגזע רבינו ישעי' הלוי הורוויץ בעל השל"ה הקדוש [על פי מצבת ר' שלמה בנימין ליכטמאן ז"ל בסערדהעלי] ומגזע הגאון בעל מסורת הש"ס זצ"ל [על פי מצבת ר' יעקב חיים הלוי ליכטמאן ז"ל בסיגעט].

ר' ליפמאן הלוי לעווי היה מגדולי תלמידי וחסידיו בעל ישמח משה ובני יששכר [על פי מצבת נכדתו מ' ברכה איידל ברייער בשנת תשמ"ט], אשתו מ' שרה רבקה ע"ה. [יתר פרטים על משפחותיהם ויחוסיהם טעון מחקר מיוחד, ואתי בכתובים ואכמ"ל].

ר' יעקב חיים הלוי שימש כשו"ב בסיגעט כמה שנים, ברשימת המנדבים רמבעה"נ בשנת תרמ"ג-מ"ד (כת"י): "סיגעט, ר' יעקב חיים בן שרה רבקה".

כנראה ר' יעקב חיים שינה שמו מלעווי ל"ליכטמאן".

נפטר ביום י"א כסליו שנת תרפ"ב ומנו"כ בסיגעט וכך חרות על מצבתו שם:

פ"נ / איש זקן ונשוא פנים / הישיש הנכבד / ונודע בין חכמים ונבונים / התאבק בעפר רגלי צדיקים / ה"ה הרבני המופלג החסיד / המהולל ויר"א מעודו כש"ת / יעקב חיים / שו"ב פק"ק / בן הצדיק מו"ה / ראובן

אליעזר ז"ל מק"ק אוהעל / ונכד הגאון בעל מסורת הש"ס זצ"ל / נפטר בשם טוב י"א כסלו / תרפ"ב לפ"ק

אשתו מ' ברכה איידל ע"ה, נולדה בשנת תר"ח בסיגעט, ונפטרה בת מ"ד שנה ביום י"ח סיון שנת תרנ"ב [ולמספרם ביום יוני 13 שנת 892], וכך חרות על מצבתה בסיגעט:

פ"נ / אשת חיל אשה כשירה וחכמנית / עקרת הבית ידיה שלחה לאביון / והשתדלה לגדל בניה על ברכי / התורה ויראה / מרת / ברכה איידל / בת הצדיק מו"ה צבי ארי' ז"ל כלתו / של הצדיק מו"ה ליפמאן ז"ל הלוי / מאוהעל נפטרה תרנ"ב י"ח סיון / ת'נ'צ'ב'ה'

ואלו ילדיו הנודעים:

[א] בנו הרבני מו"ה ראובן אליעזר ליפמאן הלוי ליכטמאן ז"ל מסערעדנא, נולד בסיגעט ביום יולי 4 שנת 869 [תרכ"ט] [להוריו ר' יאנקל שאכטער וזו' מ' איידל], הסנדק [דודו] ר' יואל לאקס ז"ל.

אשתו מ' פיגא ע"ה בת הרבני מו"ה ר' חיים יוסף נידערמאן ז"ל מקעבריל, נפטרה בק"ק סאטמאר ביום כ"ה אייר א' שנת תש"ג וכך חרות על מצבתה:

פ"נ / אשה חשובה חמדה וצנועה / עטרת בעלה ותפארת במשפחתה / כל ימי בצער סבלה, בניה / על דרכי התורה והיראה / מרת פיגא בת / מו"ה חיים יוסף נידערמאן ע"ה מקעבריל / אשת מו"ה ראובן אליעזר ליפמאן / ליכטמאן מסערעדנא / נפטרה כ"ח אדר א' תש"ג / ת'נ'צ'ב'ה'

ר' ראובן אליעזר ליפמאן ז"ל נפטר בסערעדנא ביום י"א אדר שנת תש"ב ומנו"כ בסערעדנא וכך חרות על מצבתו שם:

פ"נ / הרבני המופלא ומופלא בתורה ויראה / מו"ה / ראובן אליעזר ליפמאן / בן מו"ה יעקב חיים הלוי / נפטר בש"ט י"א אדר תש"ב לפ"ק / רבנים אלופים וחסידים היו אבותיו / במדות נשגבות מפואר בתהלוכותיו / אימץ להגות יום יום בתורה כשורה / עסק באמונה זרעו גידל בדרך ישרה / ת'נ'צ'ב'ה'

ואלו ילדיו:

[1] בתו מ' חיה ע"ה הי"ד אשת דודה הרבני מו"ה ר' דוד נידערמאן ז"ל הי"ד [בן הרבני מו"ה ר' חיים יוסף הנ"ל], אבי הרבני מו"ה ר' צבי אלימלך נידערמאן ז"ל מניו יורק [נפטר ביום כ"ד מרחשון תשמ"ח] אבי הרבני מו"ה ר' משה דוד נ"י מניו יורק.

[2] בתו מ' ברכה איידל ע"ה, נפטרה ביום ט' ניסן שנת תשמ"ט ומנו"כ בחלקת סאטמאר בניו זשערסי, אשת הרבני מו"ה ר' משה ברייער ז"ל.

[3] בנו הרבני מו"ה ר' בנציון ליכטמאן ז"ל, נפטר ביום א' פסח שנת תשכ"ד ומנו"כ בחלקת סיגעט בלאנג איילאנד, לא היו לו ילדים.

[4] בנו הרבני מו"ה ר' פנחס ליכטמאן ז"ל, אשתו מ' מרים ע"ה, נפטרה ביום ד' תמוז תשל"ב ומנו"כ בחלקת סיגעט בלאנג איילאנד, בת הרבני מו"ה ר' שמואל עסטרייכער ז"ל. ר' פנחס נפטר ביום כ"ח חשון שנת תשל"ג ומנו"כ בחלקת סיגעט בלאנג איילאנד.

[ב] בנו 'מארטון' Marton נולד בסיגעט ביום יאנואר 3 שנת 872 [תרל"ב], [להוריו ר' יעקב וזו' מ' איידל].

[ג] בנו אייזיק נולד בסיגעט ביום אקטאבער 31 שנת 875 [תרל"ו] [להוריו ר' יעקב שוחט ליכטמאן ומ' ברכה איידל], נימול ג' חדשים לאחר לידתו.

[ד] בתו מ' שרה רבקה ע"ה, נולדה בסיגעט ביום אוגוסט 15 שנת 877 [תרל"ז] [להוריו ר' יעקב ליכטמאן שוחט וזו' מ' איידל], נישאה בק"ק סיגעט להרבני מו"ה בערל שטיינמעץ ז"ל, נולד באויבערווישווע לערך שנת תרכ"ט, בן הרבני מו"ה ר' שאול ליב שטיינמעץ ז"ל מק"ק אויבערווישווע [וזו' מ' שרה לבית שטיין].

[ה] בנו משה נולד בסיגעט ביום מאי 22 שנת 880 [תר"מ] להוריו ר' יעקב ליכטמאן שוחט וזו' מ' אידל.

[ו] בנו יוסף אהרן נולד בסיגעט ביום פעברואר 3 שנת 883 [תרמ"ג] [להוריו ר' יעקב שוחט ליכטמאן וזו' מ' איידל שטיין].

[ז] בתו מרים יוטא נולדה בסיגעט ביום 18 נאוועמבער שנת 884 [תרמ"ה] [להוריה ר' יעקב ליכטמאן וזו' מ' איידל], נישאה בק"ק סיגעט ביום פעברואר 15 שנת 1907 [תרס"ז] להרבני מו"ה ר' ירוחם וואלף פערל ז"ל, נולד בק"ק רעפידע (Oroszko) ביום יולי 3 שנת 1887 [תרמ"ז], בן לאמו מ' עלקא ע"ה, העדים: ר' הירש ליב לאקס, ור' אליעזר פוקס מסיגעט.

[ח] בנו הרבני מו"ה שלמה בנימין הלוי ליכטמאן ז"ל שו"ב בק"ק סערדאהעלי. נולד בק"ק סיגעט ביום אפריל 19 שנת 887 [תרמ"ז] לאביו ר' יעקב [חיים] ליכטמאן שוחט, יליד אוהעל, ולאמו מ' איידל לאקס ילידת סיגעט. [כמובן צ"ל איידל שטיין /

שעכטער, אמנם נקראת לאקס על שם אמה]. אשתו מ' פייגא לאה ע"ה בת הרבני מו"ה ר' שלמה יעקב שלאמאוויטש מסלאטווינא.

נפטר בסערדאהעלי ביום כ"ז סיון שנת תרצ"ג וכך חרות על מצבתו:

לזכרון לדור אחרון / פ"נ הרבני המופלג בתו"ר / מו"ה שלמה בנימון ז"ל / שו"ב דעירנו בן הרה"ח מו"ה יעקב חיים הלוי ליכטמאן זצ"ל / מק"ק סיגעט / מגזע השל"ה זצ"ל ונכד הרב המקובל / בעה"ח אמרי בינה על שה"ש / נפטר כ"ז סיון תרצ"ג לפ"ק / שלמה שמו ושלמה תהי מעונתו / באהבה סבל ולא התלונן בתלונתו / נקטף בחצי ימיו לדעבון משפחתו / יוצאי חלציו הדריך לתורה תמימה / מלחמו הסעיד דלים בנעימה / נפשו יצאה בטוהר השמימה / ש"א ברכה אידל / ת'נ'צ'ב'ה'

ואלו ילדיו:

[1 בנו הרבני מו"ה ר' שבתי הלוי ליכטמאן ז"ל, נשא בסערדאהעלי ביום ז' אלול שנת תרצ"ג, את מ' מלכה ע"ה בת הרבני מו"ה ר' יצחק גאלדשטיין ז"ל מנייהייזל [אשתו למשפחת לעווין].

[2 בנו הרבני מו"ה ר' צבי ארי' הלוי ליכטמאן ז"ל מסלאטווינא, נפטר בדמי ימיו ביום א' טבת שנת תשכ"א ומנו"כ בחלקת פאפא בניו זשערסי.

נשא בסערדאהעלי בזו"ר ביום י"ב אלול שנת תרצ"ג, את מ' הינדא הי"ד, בת הרבני מו"ה ר' דוד הירש זזו' מ' צביה [לבית שרייבער] מק"ק פעקעטע אורדא, היא נהרגה עקד"ה עם יוצ"ח.

אחר השואה נשא בזיו"ש את מרת טשארנא ליבא ע"ה בת הרבני מו"ה ר' חיים הירש קליינבערגער מראסוויגעף בן הרבני מו"ה ר' שמואל משה ז"ל, נפטרה כ"ט אדר שנת תשכ"ח.

אבי הרבני החסיד מו"ה ר' יוסף ארי' הלוי פעלזען נ"י מוומס"ב מו"ל ספר קיצור אמרי בינה (ניו יורק תשס"ג), ומתכוון להוציא לאור ספר כוונת המקוה לבעל אמרי בינה, ומ' חנה תחי' אשת הרבני מו"ה ר' פנחס פריינד נ"י ממאנטריאל.

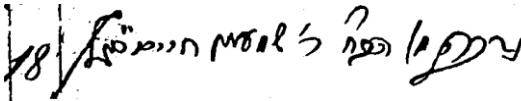
אלו הן קצות משפחות צאצאי בעל אמרי בינה מסיגעט, אשר קבצתי ורבעתי מתוך אבני מצבות ורישומי ק"ק סיגעט, וקצת גם משאר מקורות, תם ולא נשלם.

הרב יצחק נחמן שטראה

ברוקלין

פרקים לתולדות משפחות במאטערסדארף**על יחוסו של הגאון רבי שמעון חיים פעלנער זצ"ל אב"ד בעלעד****משפחות פעלנער, בראנדוויינער, חייט, לייטנר, לוריא**

בהמאמר שלפנינו נשתדל לברר יחוסו של הגאון מו"ה שמעון חיים פעלנער אב"ד בעלעד זצ"ל. תולדותיו נכתבו באריכות ע"י הר"ר טובי' יואל שטיינער ז"ל בתוך

ספר "תולדות וחייו רבי מנחם כ"ץ פרוסטיץ זצוקלה"ה" (בני ברק, תש"נ, עמ' רמ"א-רנ"ז).

נדבה מהב' שמעון חיים סג"ל - בפנקס מט"ד תר"ב

בסוף ספר הנ"ל (עמ' שמ"א ואילך) הדפיס מדור 'דורות ישרים' שבו מפרט שמותיהם של מאות מנכדי הגאון זצ"ל, שעליהם נמנו משפחות חשובות יראים ושלמים בארה"ק ובחו"ל, אמנם שרשי משפחת פעלנער אבותיהם ואבות אבותיהם לא עלה בידו לברר וללבן היות שלא היו המקורות הדרושות לפניו. וכפי שהוא כותב בעצמו בתחלת תולדות הגאון רבי שמעון חיים זצ"ל: "על תולדות חייו של אביו הגאון [רבי יואל] נמצאת בידינו רק ידיעות מעטות הוא נולד בערך בשנת תקס"ה, וכפי הנראה גם מקום לידתו הי' במאטערסדארף". משפחת אמו של הגאון ר' שמעון חיים זצ"ל ויחוסה, אשר כפי שנראה לפנינו התייחסה לגדולי עולם לא הזכיר כלל מחמת חסרון הידיעה כנ"ל.

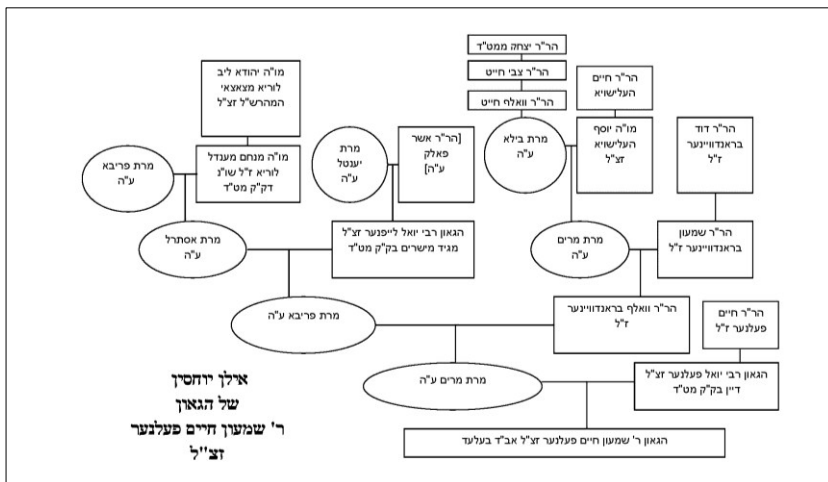
והנה בעברי בפנקסי ומסמכי ק"ק מט"ד מצאתי מקורות נאמנים לתולדות משפחת אבותיו של הגאון רבי שמעון חיים זצ"ל שנמנו עם יקירי וטובי ק"ק מט"ד, ומידי דברי במשפחת הגאון הנ"ל אדבר ג"כ קצת במשפחת קרוביו, ובפרט במה ששיערת בדבר יחוסו של הגאון ר' בנימין וואלף תרצה'ס זצ"ל אב"ד טאפאלטשאן זצ"ל וזוגתו הרבנית שכנראה השתייכה למשפחת לוריא.

ולהקל על הקורא, קודם שנתחיל בבירור היחוס ברצוני לפרט בקיצור המשפחות במט"ד שנדבר בהם וסדר היחס הנוגע לעניינינו:

(א) **משפחת פעלנער** - בעלעדן: (1) הגאון ר' שמעון חיים פעלנער זצ"ל, (2) בן הדיין הגאון מו"ה יואל פעלנער זצ"ל, (3) בן הר"ר חיים פעלנער זצ"ל.

(ב) **משפחת בראנדוויינער** - צעהלם: (1) הגאון ר' שמעון חיים פעלנער זצ"ל, (2) בן מרת מרים ע"ה, (3) בת הר"ר וואלף בראנדוויינער ז"ל, (4) בן הר"ר שמעון צעהלם ז"ל, (5) בן הר"ר דוד מצעהלם ז"ל.

(ג) **משפחת חייט** - מאטערסדארף: (1) הגאון ר' שמעון חיים פעלנער זצ"ל, (2) בן מרת מרים ע"ה, (3) בת הר"ר וואלף בראנדוויינער ז"ל, (4) בן מרת מרים ע"ה, (5) בת

מרית בילא ע"ה [אשת מו"ה הר"ר יוסף בן הר"ר חיים מהעלישו], (6) בת הר"ר וואלף חייט ז"ל, (7) בן הר"ר צבי חייט ז"ל, (8) בן הר"ר יצחק ז"ל מהמשפחות שהתישבו במט"ד עוד לפני הגירוש מוויען ונידר אסטרייך בשנת ת"ל.

ד) משפחת הגאון מו"ה יואל לייפנר זצ"ל: (1) הגאון ר' שמעון חיים פעלנער זצ"ל, (2) בן מרת מרים ע"ה, (3) בת מרת פריבא ע"ה (4) בת מו"ה יואל לייפנר זצ"ל מגיד מישרים דק"ק מט"ד, (5) [כנראה בן הר"ר אשר פאלק ז"ל].

ה) משפחת לוריא: [לפי המסורה נכדי מו"ה יואל לייפנר המה מצאצאי הגאון הגדול רבינו שלמה לוריא המהרש"ל זצ"ל, וכנראה שהוא דרך המשפחה הזאת]. (1) הגאון ר' שמעון חיים פעלנער זצ"ל, (2) בן מרת מרים ע"ה, (3) בת מרת פריבא ע"ה (4) בת מרת אסתרל ע"ה [אשת מו"ה יואל לייפנר זצ"ל מגיד מישרים דק"ק מט"ד] (5) בת מו"ה מנחם מענדל ז"ל שמש ונאמן דק"ק מט"ד, (6) בן מו"ה ליב לוריא ז"ל, כנראה מבני בניו של המהרש"ל.

ו) יחוס הרבנית מטאפאלטשאן [לפי השערתי]: (1) הרבנית מרת פריבא ע"ה [אשת הגאון ר' בנימין וואלף תרצה'ס אב"ד טאפאלטשאן זצ"ל], (2) בת הר"ר משה דוב ז"ל שמש ונאמן בק"ק מט"ד, (3) בן מו"ה מנחם מענדל ז"ל שמש ונאמן דק"ק מט"ד, (3) בן מו"ה יהודא ליב לוריא ז"ל. [ואשת מו"ה משה דוב הנ"ל מרת צירל היתה בת מו"ה בנימין בינש בן הר"ר געצל סג"ל ז"ל ממשפחת געצל במט"ד].

ז) יחוס הגאון מו"ה בנימין וואלף תרצה'ס זצ"ל אב"ד טאפאלטשאן [לפי השערתי]: (1) הגאון מו"ה בנימין וואלף זצ"ל, (2) בן מרת תרצה ע"ה [אשת הר"ר הירש זצ"ל] (3) בת הר"ר ישראל ז"ל, (4) בן מוהר"ר בנימין וואלף פ"ב אב"ד א"ש ז"ל, (5) בן הרב מו"ה אהרן זצ"ל.

סדר היחוס למשפחות הנ"ל סידרתי על פי פנקסי הקהילה, ומפקדי העיר, וממקורות נוספים, ואף שכמה מהפרטים אינם מפורשים אבל כמדומני עלה בידי להוכיח שהדברים נכונים וברורים, אך כמובן שאפשר ששגיאתי וטעיתי באיזה פרטים ועל כן השתדלתי לכתוב כל המקורות לסדר היחוסין וכל אחד ואחד יכול לבחון הדברים בעצמו.

הגאון רבינו יואל הלוי פעלנער - בעלעדן זצ"ל

אבי הגאון ר' שמעון חיים פעלנער זצ"ל

בספר "ה'חתם סופר" ותלמידיו" בערך של רבי יואל הלוי פעלנער, אבי הגאון רבי שמעון חיים פעלנער זצ"ל, נרשם הפרטים דלהלן: נולד בשנת תקס"ו לאביו רבי חיים הלוי. מוצאו ממאטערסדארף [כנראה נולד שם]. דיין במאטערסדארף (כבר בשנת תקצ"ח). נפטר כ"ט ניסן תר"ו ושם מנו"כ.

כנודע לכל מי שעוסק בביורר יחוסי המשפחות בישראל לא תמיד השתמשו בשם אחד למשפחה אחת, וישנם כמה משפחות שהשתמשו בכמה שמות, כששם אחד הוא על שם מקום מוצאו של אחד מאבות המשפחה והשם השני הוא על שם פרנסתו וכדומה, (וגם בשמות מקומות ופרנסות מצינו ריבוי שמות למשפחה אחת, לדוגמא בני משפחת חייט במט"ד נקראו גם שניידער וגם קערפעל [שפירושו חייט], או משפחת הגאון החת"ס שנקראו סופר וגם שרייבער והחת"ס היה חותם עצמו על שם מקום מוצאו פ"פ דמיינ, משפחת הגאון רבינו עקיבא איגר שנקראו גינז, שלעזינגער, יפה, איגר, וכהנה רבות).

כך מצינו גם במשפחת פעלנער - בעלעדן, אשר כנראה שמקור מוצאם הוא מקהילת בעלעד וע"כ השתמשו בהשם בעלעדן, ואחד מאבות המשפחה היה מעבד עורות - פעלנער או גארבער בלע"ז - וע"כ השתמשו בהשם פעלנער או גארבער. הקשר של בני המשפחה עם קהילת בעלעד הי' אף לאחר שהתיישבו בק"ק מט"ד עד שבשנת תרכ"ד לפ"ק בחרו אנשי ק"ק בעלעד בהגאון ר' שמעון חיים פעלנער זצ"ל מצאצאי משפחת בעלעדן במט"ד לכהן פאר כרב ואב"ד בעירם.

זה שמשפחת פעלנער ומשפחת בעלעדן הם משפחה אחת יוצא מפורש מהרשימות שנרשמו בעת חתונת הגאון ר' יואל הלוי פעלנער זצ"ל וזוגתו מרת מרים לבית בראנדווויינער. בפנקסי הקהילה נרשם ההתחייבות שהתחייב החתן ה' יואל בעלעדן לשלם בעת חתונתו, חיוב הבראדאן שהוא מס מסוים עבור החתונה, וכמה שורות אחר זה נרשם החיוב רח"ש שלו, (רח"ש הוא ר"ת רב, חזן ושמש, אשר להם היה חייב צד החתן לשלם רח"ש געלט כידוע).

וכך נרשם בפנקס הנקרא 'דאס גאלדענעס בוך' ברשימה שבה מבוארים "הכנסה מקהלתינו יצ"ו מן טבת תקצ"ד ל' עד טבת תקצ"ה ל' הבע"ל ושנת מספרם יענר 835":

ברדאן מהחתן ה' יואל בעלעדן יום חתונתו יום ה' ב' כסלו תקצ"ה ע"י שמש 20.
 רח"ש מהב"ח החתן ה' יואל הנ"ל זאמט ר"ג - 7:37.

ברדאן מהחתן ה' יואל בעלעדן יום חתונתו יום ה' ב' כסלו תקצ"ה ע"י שמש 20 = 23

הנה יום ה' ב' כסלו תקצ"ה הוא דעצ. 4 834 למספרם, ובהמעטריקל שבו רשמו הנישואין מטעם הממשלה נרשם באותו היום חתונת הבחור Joel Felner עם July Brandwiener (השם July הוא טעות כפי שעולה מכל שאר המקורות ושמה היתה מרים כדלהלן), המסדר קדושין היה האב"ד דמתא, ה"ה הגאון רבי מאיר אולמאש זצ"ל. וברור הדבר ש-Joel Felner והחתן ה' יואל בעלעדן הם אדם אחד.

רישום נישואי רבי יואל פעלנער

לפי המעטריקל לא היה אבי הגאון ר' יואל פעלנער זצ"ל בין החיים בשעת חתונתו, בהמעטריקל נרשם שם אמו מרת July Solomon (שמה היתה יטל וכנראה ששם אבי' היה זלמן ולע"ע לא עלה בידי לברר מי היה אביה, אף שכנראה שהוא היה מתושבי ק"ק מט"ד). וכתוב שהורי הכלה היו, וואלף בראנדוויינער וזוגתו Prifa [פריבא].

היוצא מכל הנ"ל הוא כי הגאון ר' יואל פעלנער זצ"ל, (מדייני ק"ק מט"ד) ששם אמו היתה יטל, נשא, ביום ה' ב' כסלו תקצ"ה, את מרת מרים בת ר' וואלף בראנדוויינער וזוגתו מרת פריבא.

מרת מרים אלמנת הגאון רבי יואל זצ"ל נפטרה בחודש ניסן שנת תרכ"ו, בהמעטריקל נרשם כי Maria Fellner נפטרה Apr. 1 '866 למספרם, שהוא ביום ט"ז ניסן תרכ"ו, ושם כתוב שהיא היתה בת 58 וא"כ נולדה בשנת תקס"ח בערך.

בני הגאון רבי יואל פעלנער זצ"ל

בני הגאון רבינו יואל פעלנער זצ"ל וזוגתו מרת מרים הלא המה:

(א) הגאון ר' שמעון חיים פעלנער אב"ד בעלעד, נולד במאטערסדארף ביום ב' תמוז תקצ"ו, ונימול על יד אביו. (בספר קהילת צעהלים וחכמיה כתוב עפ"י המעטריקל שנולד ב' תמוז בשנת תקצ"ז וגם בהעתק המצבה שהדפיס שם כתוב שנולד בשנת תקצ"ז וכנראה

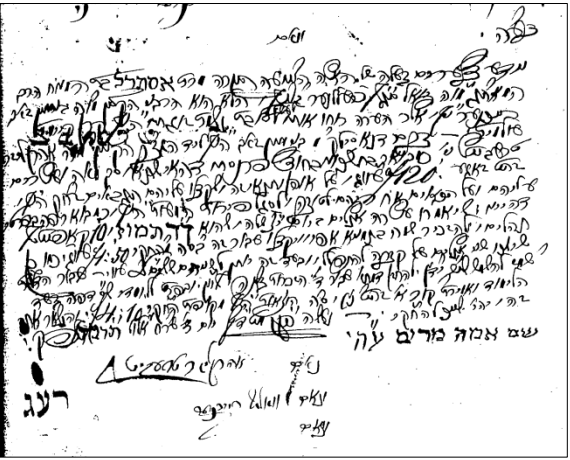
שצ"ל תקצ"ו כי בהמעטריקל מפורש שלידתו היה June 17, 836 תקצ"ו, שהוא ב' תמוז תקצ"ו, בהמעטריקל נרשם שהילד נימול על ידי אביו.)
 (ב) הילדה אסתר נולדה ט' סיון תקצ"ח (June 2, 838) ונפטרה כעבור חצי שנה (Jan. 21, '839).

ג) מרת אסתרל אשת הרבני הקצין מו"ה בנימין זאב רייכנער זצ"ל (יליד תקצ"ו בערך), מרת אסתרל נפטרה ביום כ"ג אדר שני שנת תרמ"ג (ברישום פטירתה כתוב שהיתה ילידת צעהלם אבל מצאתי רשימת לידתה בק"ק מט"ד). [בזווג שני נשא מו"ה וואלף רייכנער את האשה (Zilli) בת ר' מענדל בראנדוויינער ביום כ"ה תשרי תרמ"ה. (עפ"י המעטריקל בלידת בתם בשנת '887 ועוד)].

בפנקס ח"ק דק"ק מט"ד רשמו את תנאי הקרן קיימת שעשה בעלה לטובת נשמתה:

בע"ה

נודע בשערים בעלה של האשה הצנועה היקרה מרת אסתרל בת המנוח הרב המאה"ג מו"ה יואל סג"ל פעללנער זצ"ל, הלא הוא הרבני הקצין מו"ה בנימין זאב רייכנער שי' אשר הערה רוחו אותו לטובת נשמת זוגתו הנ"ל קרן קיימת עולמים - ביום דנא סילק מ' בנימין זאב הנ"ל ליד הגב"ר (הגבאי ראשון) הקצין מו"ה אהרן ליזר טרעביטש נ"י

כמבואר בחשבונו בחודש פונסתו דהאי שתא סך מאה ועשרים זהו' זאגע F120 עור"ג (עסטרייכער וויענער וואהרונג) על אופן ותנאי זה שקיבלו עליהם הגבאים דח"ק הנ"ל עליהם ועל הבאים אחריהם לטובה, לסגל פירות המעות הנ"ל כמבואר יפה בפרטי[ת] דהיינו שיאמרו עשרה אנשים ביום י"צ שלה, שהוא י"ד תמוז, 10 קאפיטל תהלים ולהזכיר שמה בתמניא

אפי ויקבלו עבור זה בס"ה מהח"ק F1:50 עור"ג כמו כן שילכו שם אנשים על קברה להתפלל, ובעד זה יתון לשניהם ששים צ"ל ע"ו עבור הדלקת שמ"ז להשמש שני י"ד י' להחזן דמתא עבור ד' הזכרות בשנה ל"ו י' ובפרט ללומדי ש"ס דפה בעד הלימוד ואמירת קו"ר א' זהו' נ' י' נעשה פק"ק מטד"ף יום ד' ער"ח אלול תרמ"ד לפ"ק.

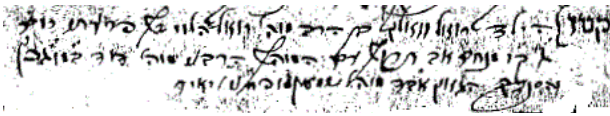
אהרן ליזר טרעביטש
 וואלף רייכנער
 שם אמה מרים ע"ה

ג) בת בשם רעגינא נולדה בחודש שבט שנת ת"ר.

ד) משה יוסף (בהמעטריקל כתוב Mos. Jos., וכנראה הכוונה משה יוסף) נולד (Aug. 17, 841) ר"ח אב תר"א לפ"ק במט"ד וגם הוא נימול ע"י אביו, הוא נפטר כשהיה כבן ו' חדשים ביום ג' שבט תר"ב (Jan. 14, 884).

ה) בת בשם בילא נולדה ר"ח אדר א' תר"ג.

ו) יואל וואלף שנולד אחר פטירת אביו ונקרא על שמו ועל שם זקנו אבי אמו ששניהם נפטרו בשנה ההיא בסמיכות ללידתו, בפנקס הנימולים של מו"ה מאיר שישא זצ"ל נרשם: "יואל וואלף בן הרב מו"ה יואל הלוי ז"ל והסנדיק הגאון אב"ד מו"ה שמעון סופר נרו יאיר כ"ו מנחם אב תר"ו, [עפ"י המעטריקל נולד כבר ביום כ"א תמוז].

מפנקס המוהל רבי מאיר שישא

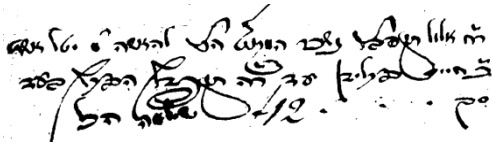
הר"ר חיים הלוי פעלנער זצ"ל

אבי הגאון מו"ה יואל פעלנער זצ"ל

הר"ר חיים הלוי פעלנער זצ"ל, אבי מו"ה יואל זצ"ל וזקנו של הגאון רבינו שמעון חיים פעלנער זצ"ל, היה הוא או אבותיו מק"ק בעלעד ועל כן נקראו בני המשפחה בשם בעלעדן. יש לשער שהר"ר חיים נולד בסמיכות לשנת תקל"ה, (בנו ר' עזריאל, הנזכר להלן, נולד בשנת תקנ"ט בערך, [כן הוא על פי המעטריקל ברישום פטירתו], וא"כ יש לשער שאביו נולד בסמיכות לשנת תקל"ה).

זוגתו היתה מרת יטל כנראה ילידת מט"ד נולדה בערך בשנת תקל"ז, שם אביה היה כנראה זלמן, (עפ"י המעטריקל ברשימת פטירתה כדהלן, ובהמעטריקל ברשימת חתונת בנה מו"ה יואל המובא לעיל כתוב שאב' היה זלמן).

שמה של מרת יטל נמצא בסוף פנקס החברא קדישא דף רצ"ז, ברשימה של שכירת

מקום בביה"כ משנת תקפ"ב עד תקפ"ו ושם כתוב: "ר"ח אלול תקפ"ב נשכר המקום הנ"ל [היינו המקום בבהכ"נ חדשה מה שנדבה האשה אלמנה

קרעסל ז"ל לק"ק לח"ק וגמ"ח יצ"ן] להאשה מ' יטל אשת ר' חיים בעלידן עד ר"ה תקפ"ד ל' הבע"ל בעד סך F12, וכעין זה נרשם גם לשנים הבאות עד לר"ה דשנת תקפ"ה.

בסוף שנת תקס"ב נולד להר"ר חיים וזוגתו מרת יטל בן שנימול ע"י המוהל מו"ה יעקב פלענק וכך רשם המוהל בפנקס הנימולים שלו: "ביום ו' וילך כ"ג אלול נימול הילד אברהם ליב ב"ה חיים גארבער" (גארבער הוא פעלנער שתרגומו מעבד עורות).

כנראה שהילד נפטר בצעירותו כי בשנת תקע"א ביום ג' ד' תמוז תקע"א לפ"ק פרע המוהל מו"ה יעקב פלענק הנ"ל את הילד אברהם ליב ב"ה חיים בעלעדין (כנ"ל), וכנראה שנהגו לקרות הבנים על שם אחיהם המת [וכמו"כ קרא הגאון ר' יואל את בתו בשם אסתר על שם אחותה שנפטרה בקטנותה, אבל יתכן ששם שינה השם לאסתר], ועי' מש"כ הרה"ג ר' זושא קינטסליכער שיחי' בזה בספרו פנקס המוהל חתם סופר עמ' תרפ"ז.

(שמו של ר' חיים פעלנער נמצא בהמפקד דשנת תקפ"א עם ארבעה בנים ובת אחת, ועל הדף מיסים שלו מצוין המיסים שחייב משנת תקפ"א וכנראה שהיה בהקהלה עוד קודם לזה, כי על הדף שלו כתוב שהוא עדיין חייב ע"פ הפנקס הישן, אמנם ברשימה של בני הקהלה משנת תקס"ו וכן משנת תקע"ו-תקע"ז וגם בהמפקדים מזמן ההוא לא מצאתי זכרו,

אם לא שהיה נקרא גם בשם לוי אחר, או שבמשך זמן מסוים היה דר מחוץ להקהלה, אולי בבעלעד).

כנראה שר' חיים בעלעדין נפטר בסמיכות לשנת תקפ"ז, (בהדף שלו בפנקס המיסים מסתיים בשנת תקפ"ו, [היינו מן שנת 826-827 למספרם], ואח"ז נרשם: "מה שנשאר חייב עד יום מותו", וכתוב שמה שנשאר חייב, נכתב על דף בנו עזריאל בעלעדן. בהמפקד דשנת תקצ"ו כתוב שחיים פעלנער נפטר בעניות).

מפנקס המיסים במט"ד

בני ר' חיים בעלעדין הידועים לנו הם:

(א) ר' עזריאל בעלעדין נולד כנראה בשנת תקנ"ט ונפטר Jan. 1 שנת 870' כשהיה בן 71, (עפ"י המעטרירקל), בנו לאזר נימול ביום א' חג השבועות תקפ"ז ע"י המוהל מו"ה יעקב פלענק.

רבי עזריאל היה חותנו של הדיין מו"ה גבריאל מיללער זצ"ל אחד מדייני ק"ק מט"ד, אבי הגאון ר' יואל מיללער אב"ד נאדאש. (בפנקס הנימולים של מו"ה מאיר שישא, יואל בן מו"ה גבריאל מיללער י"ב כסליו תרכ"ד והסנדיק חמיו ר' עזריאל פעלנער).

פרטים על הגאון רבי יואל מיללער הנ"ל עי' בספרו של הרה"ג ר' זושא קינטסליכער שיחי' 'החתם סופר ותלמידיו' עמ' תפ"ה.

(ב) הילד אברהם ליב שנימול ע"י המוהל הר"ר יעקב פלענק ביום כ"ג אלול תקס"ב ונפטר בילדותו.

ג) מו"ה יואל בעלעדרן ששימש כדיין בק"ק מט"ד, ה"ה אבי הגאון ר' שמעון חיים פעלנער זצ"ל והארכנו בתולדותיו לעיל.

ד) בן שני בשם אברהם ליב שנימול ע"י המוהל הנ"ל יום ג' ד' תמוז שנת תקע"א לפ"ק.

פרטים נוספים לתולדות ר' חיים הלוי פעלנער בעלעדרן לא מצאתי לע"ע בפנקסי הקהלה, בהמעטריקל דק"ק מט"ד נמצא רשימת פטירת זוגתו האשה מרת יטל (Julie Fellner, Feb, 4 ' 853) ויום היארצייט שמצוין שם הוא כ"ו שבט, וכתוב שהנפטרת היתה אלמנה ילידת מט"ד בת 76 (בבית מס' 348).

אמו של הגאון רבי שמעון חיים הלוי פעלנער זצ"ל

מרת מרים לבית בראנדוויינער ותולדות משפחת בראנדוויינער

אשת הגאון מו"ה יואל הלוי פעלנער זצ"ל, ואמו של הגאון מו"ה שמעון חיים פעלנער, היתה מרת מרים בת ר' וואלף בראנדוויינער וזוגתו מרת פריבא.

(זה שאביה היה ר' וואלף בראנדוויינער ואמה מרת פריבא מפורש ברישום חתונתה בהמעטריקל כמובא לעיל, ואף ששם כתוב ששמה הפרטי היתה Julie זהו טעות כי החליפו שמה עם שם חמותה, ברשימת לידת בניה נקראת Maria ופעם אחת בשם Mali, ובפנקס הח"ק בהק"ק של בתה מרת אסתר שהבאנו לעיל מפורש ששמה היתה מרים, וכן הוא על מצבת בנה הגאון רבי יואל פעלנער זצ"ל).

גם משפחת אמו של הגאון רבי יואל פעלנער, משפחת בראנדוויינער, נקראו בב' שמות בשם בראנדוויינער, ובשם צעהלם [בראנדוויינער על שם עשיית י"ש דהיינו יין שרף שהוא תרגומו של בראנד ויין, וצעהלם על שם העיר שבאו ממנו. בפנקס הנימולים של מו"ה מאיר סג"ל שישא נמצא רשום: "מרדכי ליב בן ר' דוד בראנדוויינר ט"ו מנחם אב תקצ"ה והסנדיק אביו ר' וואלף צעהלים", שממנו נראה בעליל שוואלף צעהלם הוא אבי משפחת בראנדוויינער.]

הר"ר וואלף בראנדוויינער ז"ל

הר"ר וואלף בראנדוויינער, חמיו של מו"ה יואל הלוי פעלנער זצ"ל, נקרא בפנקסי הקהלה ר' וואלף ב"ר שמעון צעהלם, או בקיצור ר' וואלף בהש"ע, כי אביו ר' שמעון היה יליד צעהלם. (בהרשימה דשנת תקס"ו נקרא וואלף בה"ש צעהלם, עי' בספרי קרית סופרים עמ' ר"ג). הר"ר וואלף נולד בק"ק מט"ד, בשנת תקל"א בערך, לאביו ר' שמעון בן ר' דוד מצעהלם ז"ל, ולאמו מרת מרים ע"ה.

הר"ר וואלף נפטר, כחודש לפני חתנו הגאון מו"ה יואל פעלנער ע"ה, ביום כ"ז או כ"ח אדר תר"ו לפ"ק בק"ק מט"ד, (בהמעטריקל, March 26, ' 846 ושם כתוב שהיה בן ע"ח, וא"כ נולד בערך בשנת תקכ"ח אמנם על פי החשבון מהמפקד דשנת תקמ"ב נולד בערך בשנת תקל"א). זמן קצר אחר פטירתו ופטירת חתנו הגאון מו"ה יואל ז"ל, נולד

בן לבתו אלמנת חתנו הגאון, מרת מרים, והיא נתנה להרך הנימול את השם יואל וואלף על שם אבי' ועל שם בעלה.

אשת הר"ר וואלף היתה מרת פריבא כמפורש ברשימת חתונת בנה הגאון ר' יואל ז"ל (כמוש"כ לעיל), מי היה אבי' ומה היה שם משפחתו לא נמצא מפורש בפנקסי ומסמכי הקהלה. אבל אחר העיון והבירור נראה שאפשר להוכיח שאבי' של מרת פריבא היתה לא אחר מהמגיד מישרים דקהילת מט"ד מו"ה יואל לייפנר זצ"ל.

(בהמפקד דק"ק מט"ד משנת תקמ"ב, שבה נרשמו כל בני הקהלה כולל שמות נשותיהם וילדיהם, נרשם משפחת מו"ה יואל לייפנר הוא בגיל 33 זוגתו מרת אסתר בגיל 30 בתו מרת פריבא בת שבע שנים, וא"כ נולדה הילדה ההיא בשנת תקל"ה בערך, השם פריבא אינו שם מצוי ובהמפקד ההיא היא הילדה היחידה בשם זה, מרת פריבא נפטרה בשנת תרט"ז ובהמעטריקל כתוב שהיא היתה ילידת מט"ד והיתה בת 83 וא"כ יש לקבוע זמן לידתה לשנת תקל"ג בערך כי בסך הכל יש כאן חילוק של שנה אחת, ויתכן שיום הולדתה הוא אחר יום פטירתה וע"כ ברור אצלי שהיא היתה בתו של מו"ה יואל לייפנר זצ"ל).

מרת פריבא נפטרה בסמיכת לחג הפורים תרט"ז (בהמעטריקל כתוב, Josefa Brandweiner נפטרה 21. Mar. '856, ויום זה הוא ביום פורים, עוד רשום שם שגרו בבית מס' 316 ושהנפטרת היתה בת 83 והיא ילידת מט"ד), בפנקס הצדקה דמתא נרשם בשנת תרט"ז בההכנסות של צדקה בשבוע דפ' מצורע (שחל ביום ז' ניסן תרט"ז, ששם

נרשם מה שנתקבל בשבוע האחרון או בשבועות האחרונים), "ממנין אחר הנעדרת מ' פריבא ז"ל".

ועכשיו שבררנו שמרת פריבא היתה בת מו"ה יואל לייפנר זצ"ל, נמצא שצאצאי הגאון מו"ה שמעון חיים פעלנער זצ"ל מתייחסים להגאון המהרש"ל זצ"ל, כי ידוע מסורת משפחת לייטנר, שהיא משפחת לייפנר, שהמה מצאצאי הגאון המהרש"ל זצ"ל (עי' בספר באר המועדים להרה"ג הר' אברהם בנדיקט, בני ברק, תשנ"ט, עמ' תס"ב), ובהמשך דברינו יתבאר מאיזה צד הם מצאצאי המהרש"ל.

בני הר"ר וואלף בראנדוויינער ז"ל:

(א) ר' אשר פאלק בראנדוויינער ז"ל, (שמו נמצא בפנקס המיסים משנת תקפ"א), זוגתו היתה לבית שלעזינגער. בניו: (1) הרש ליב בן ר' אשר פאלק נימול ז' שבט תקצ"ג ע"י מו"ה מאיר שישא והסנדיק היה כ' שמואל במוה"ל ז"ל. (2) בתו אסתרל נולדה 3 Jun. 10 '835 פאני מאי 18 ת"ר לפ"ק, (עפ"י המעטריקל).

(ב) ר' דוד בראנדוויינער, נימול ע"י ר' יעקב פלענק כפי שנרשם בפנקס המוהל שלו: "יום ה' כ"ט תמוז תקס"א דוד בן וואלף ב"ה שמעון צעלעם". (נקרא על שם אבי זקנו של אביו, ר' דוד מצעהלם). זוגתו היתה מרת חנה לבית היים, בניו: (1) מרדכי ליב (2) מרים נולדה מאי 6 תקצ"ח. (3) יעקב נולד 16. Nov. 1842, (4) קאטי יולי 24 ת"ר

לפ"ק. 5) יואל חיים נולד אפריל 25 תר"ה. 6) וואלף נולד מאי 15 תר"ז. (עפ"י המעטריקל).

ג) ר' מענדל בראנדוווינער ז"ל, נימול ע"י ר' יעקב פלענק כפי שנרשם בפנקס המוהל שלו: "יום ד' ה"ח מרחשון תקס"ו פרעתי הילד מענדל ב"ה וואלף ב"ה שמעון".

זווגו הראשון של ר' מענדל היתה מרת ח' בת ר' אליעזר וציפרל ברייער, החתונה התקיימה בשנת תקצ"ז, (837 Aug 5), מרת ח' נפטרה בשנת 1842, (עפ"י המעטריקל). - ביום כ"ו חשון תר"ד (Nov. 19, 1843) התחתן בזווג שני עם האשה אסתרל (נעטי) לבית ברייער הורי' לא היו בחיים בזמן חתונתה. (עפ"י המעטריקל).

בניהם: 1) שמעון נולד אקטובר 7 1844, 2) מרים נולדה בשנת תר"ו (Mar. 20) התחתנה עם אחד למשפחת באניהארט ונפטרה ונקברה בווען ביום כ"ז אייר תרמ"א, והוריה עשו קרן קיימת לטובת נשמתה. 3) בנו יואל (נולד יולי 22, '852 התחתן יוני 5, '873 זוגתו למשפחת שישא בת ר' יעקב וזוגתו חנה בבית מס' 316). נפטר ט"ז חשון תרע"ז לפ"ק ומצבתו נמצא על קיר ביה"ח במט"ד. 4) ראזעליא נולדה בשנת תר"ד בעלה למשפחת פליישמאן מלק"ב. 5) יוסף שנימול ע"י הרב זלמן העניגסבער בחורף דשנת תרי"ח. 6) אחותו התאומה של ר' יוסף. 7) בתו Zilli נולדה בשנת תרכ"א בערך והיתה זווג שני של מו"ה בנימין וואלף רייכנער זצ"ל, [בזווג ראשון היה חתן רבינו יואל פעלנער זצ"ל], (עפ"י המעטריקל). - היה לו גם בן בשם שמחה שהיה חתן הגאון ר' יעקב הירש בעהמ"ח ספר מור דרור, אבל אינו ברור אם היה מזווג ראשון של ר' מענדל או מזווג שני שלו.

ר' מענדל בראנדוווינער נפטר כ"ט טבת תרמ"ג (Jan. 8, '883, בבורבעליא ומנו"כ במט"ד. (עפ"י המעטריקל).

ד) ר' ברוך הרש בראנדוווינער ז"ל, בפנקס המיסים נמצא, "ברוך הרש ב"ה וואלף צעהלם". נפטר בק"ק מט"ד ונשאר צילום מצבתו וזה נוסחה:

מצבת זכרון על קבר איש תמים צדיק בדורותיו / את האלקים התהלך / ברוך הרש בראנדוווינער / ושם אמו פריבה / י"נ ונקבר יום ה' ו' לחדש שבט תרמ"ג / ברוך הגבר בה' שם מבטחו / רץ כצבי לעשות צדקה בכחו / ויהי משכיל לדל מצרה למלטו / כבוד וחן מצא ויצא צדיק בהשפטו / הר שמים ... נתעלה / רב טוב פעל ויעש שם ותהלה / שכר לצדקתו ימצא בצל ישרים / [זכרון] לברכה יגן לדור דורים. (קטע מהמצבה נמצא על הקיר בביה"ח במט"ד).

בני ר' ברוך הרש: (1 יואל חיים 2) אסתר (תאומים נולדו בשנת תר"א), (3 יוסף וואלף נימול ע"י מו"ה מאיר שישא, כ"א תמוז תר"ו, והסנדיק גיסו [של ר' ברוך הרש] ר' זנוויל ק"ד. 4) שלמיל [כן הוא בפנקס הנימולים, בהמעטריק כתוב Solomon], נימול ע"י מו"ה מאיר שישא ח"י תמוז תרט"ו. 5) מרים נולדה (6 Oct. 28 1837). הילד אלי' נפטר בשנת תקצ"ו כשהוא בן ד' שנים, (עפי' המעטריקל).

(ה) מרת מרים ע"ה אשת מו"ה הר"ר יואל הלוי פעלנער ז"ל

(ו) רעגינא בזווג שני נשאת עם Samuel David (כך הוא בהמעטריקל דק"ק קאבערסדארף, ואולי הוא זנוויל ק"ד, כי בהפנקס נימולים של מו"ה מאיר שישא נמצא: "יוסף וואלף בן ר' ברוך הרש בראנדוויינר כ"א תמוז תר"ו והסנדיק גיסו ר' זנוויל ק"ד").

ר' שמעון בן ר' דוד מצעהלם

אבי הר"ר וואלף בראנדוויינער

אבי הר"ר וואלף בראנדוויינער היה הר"ר שמעון בן הר"ר דוד מצעהלם, נולד בצעהלם בשנת ת"ק בערך, (ברשימת יהודי מט"ד משנת תקמ"ב כתוב שהיה בן ארבעים, וברשימה דבני קהילת צעהלם משנת תק"ד כתוב שהוא בן ששה שנים.)

זוגתו היתה מרת מרים בת הר"ר יוסף ב"ה חיים מהעלישוויא ז"ל וזוגתו מרת בילא. [מרת מרים נפטרה לא יאחר משנת תקס"ח, כי נכדתה מרים אשת הגאון ר' יואל שנקראה על שמה נולדה בשנת תקס"ח כנ"ל, הערת ידידי הרב יוסף האבערמאן שיחי'].

(על פי המפקד דשנת תקמ"ב היתה מרת מרים ילידת שנת ת"ק לפ"ק, ובהמפקד דשנת תק"ד נמצא הילדה מרים בת ארבע כבתו של ר' יוסף בן ר' חיים מהעלישוויא. והנה ברשימת הבתים שנמצא בהארכיוו בפארקטנשטיין נמצא בית מס' 16, בית קטן אצל ההויף מיל לצד של וואלבערסדארף, והוא שם בעמ' 41 וכתוב שהבית שייך ליוסף יואחים וזוגתו בילא, ובאותו פנקס בסופו ישנו רשימה של בעלי הבתים והדיירים משנת תק"ע בערך ושם כתוב שהבית שייך לשמעון דוד, כלומר לשמעון בן דוד, וכתוב שבא לו בירושה ובאותו הבית דר גם וואלף שמעון, כלומר וואלף בן שמעון.)

כנראה שר' דוד אבי הר"ר שמעון הוא הר"ר דוד בן ר' יונה שנמצא במפקד יהודי צעהלם בשנת תק"ד בבית מס' 51, וכך כתוב שם: דוד [בן] יונה בן 49, זוגתו מרת רחל בת ארבעים, הוא יליד מעהרן בקוניץ, וזוגתו נולדה כאן [צעהלם], יש להם ששה ילדים, (א ... בן 20, ב) ... 18, ג) יונה 13, ד) אהרן 9, ה) שמעון 6, ו) ... 4.

מו"ה יוסף ב"ה חיים מהעלישוויא ז"ל

חותנו של ר' שמעון צעהלם, מו"ה יוסף ב"ה חיים מהעלישוויא היה יליד ת"ע בערך. (בהמפקד דשנת תק"ד, ותקל"ג נקרא יוסף יעקב (ואולי השתמשו בשם יעקב במקום חיים או שזקנו היה יעקב ונקרא על שמו, וכנראה שגם בשאר המפקדים לפעמים יוסף יעקב

הכוונה עליו). במפקד דשנת תק"ד כתוב שמוצאו ממערה והוא שולמייסטער, כשהכוונה שהיה מלאכתו מלאכת שמים כנראה מדייני העיר וכדומה. בפנקס הקהלה מצינו חתימתו עם חתימת יתר בני הקהלה בשנת תצ"ז, יוסף העלישוויא, ובשנת תק"כ, הק' יוסף ב"ה חיי' מהעלישוויא).

יוסף העלישוויא

בשנת תצ"ב בערך נשא את זוגתו מרת בילא בת הר"ר וואלף בן הר"ר צבי חייט ז"ל.

חתימת מו"ה יוסף העלישוויא

(ברשימת הבתים הנ"ל מפארכטנשטיין כתוב כי יוסף יואחים, שהוא מו"ה יוסף ב"ה חיים מהעלישוויא, ירש את ביתו מאת אבי אשתו וואלף, וברשימת הבתים משנת תצ"ח נמצא אותו בית ברשותו של וואלף הרשל, שהוא ר' וואלף בן הר"ר צבי חייט ז"ל, ואצל דיירי הבית כתוב יוסף יואחים דר אצל וואלף הרשל בא לכאן בשנת תצ"ג, בפנקס השחור דקהילת מט"ד דף ק"ה ע"א הוא הדף של ר' יוסף חתן וואלף חייט).

הר"ר וואלף בן הר"ר צבי חייט ז"ל

הר"ר וואלף בן הר"ר צבי חייט ז"ל, היה ממונה בהקהלה כמה וכמה שנים, שמו מופיע לראשונה בין בני הקהלה בשנת תע"ט ומאז מופיע שמו הן במפקדים של הממשלה והן ברשימת בני הקהלה בפנקסי הקהל, בשנת תק"ב עדיין מצאנו שמו בפנקס הקהל, אמנם ברשימת בני הקהל משנת תק"ד לא מצאנו אותו, וכתוב שיוסף יואחים קנה הבית מוואלף הרשל באותו שנה וכנראה שנפטר בסמוך לזמן ההוא.

עלם צבי בן הר"ר יצחק

חתימת הר"ר צבי חייט

אביו הר"ר צבי חייט היה בנו של הר"ר יצחק חייט, מצינו זכרו בפנקסי הקהלה עוד משנת תס"ב חותם "צבי בן הר"ר יצחק ז"ל", היה מטובי הקהלה במט"ד כמה וכמה שנים וגם גבאי צדקה דמתא.

הר"ר צבי חייט נפטר בשנת תק"ב וזה נוסח מצבתו (נדפס במאמרו של מאזעס, ב'ארבוך דער יודישע ליטעראטישען געזעלשאפט' חלק 18, פראנקפורט ע"מ, 1927, עמ' 310): "פ"נ איש תם ירא אלקי' הולך תמים ופועל צדק היה רץ כצבי לעשות רצון קונה' שבשמים האלוף הר"ר צבי ב"ה יצחק יצאה נשמתו ביום ה' ערב ר"ח כ"סלו בשנת תק"ב לפ"ק.

הר"ר יצחק חייט אבי הר"ר צבי ז"ל היה מתושבי מט"ד עוד לפני הגירוש דשנת תק"ל.

משפחת מו"ה יואל לייפנר מגיד מישרים דק"ק מט"ד

בשורות דלהלן נשתדל לחקות אחר שורשי משפחת מו"ה יואל לייפנר ז"ל ושל זוגתו מרת אסתרל ע"ה, אחר הדיוק והעיון במסמכים ורשימות בני הקהלה, ובהשוואת השמות של נכדיו, נראה כי אבי מו"ה יואל זצ"ל היה אשר פאלק [דבר

זה אינו אלא השערה קרובה], ושזוגתו מרת אסתרל היתה בת מו"ה מנחם מענדל במו"ה יהודא ליב שמש ונאמן דק"ק מט"ד למשפחת לוריא.

במפקד דשנת תקמ"ב נרשמו מו"ה יואל לייפנר ז"ל בגיל 33, עם זוגתו מרת אסתר ע"ה בגיל 30, [בביתם נמצא גם האשה רבקה בת 51], עם ילדים אלו, [ראובן בן 17 שבאמת אינו שייך למשפחה זו ונרשם שלא במקומו והוא שייך לבני ר' מרדכי בן הרש דייטש סופר וזוגתו קראסל שנרשמו לפני זה ואכ"מ, פעסל בת 9, וכנראה שגם היא מילדי ר' מרדכי דייטש]. פריבא בת 7, צמח בת 5, צירל בת 2. בן נוסף של מו"ה יואל הוא מו"ה יוסף חיים לייטנר ז"ל אשר כנראה נולד אחר שנת תקמ"ב (עי' בספר באר המועדים הנ"ל).

כפי מה ששיערתי [עי' לעיל אצל משפחת בראנדווויינער] הילדה פריבא הנ"ל היא מרת פריבא אשת הר"ר וואלף בראנדווויינער, והילדה צמח הנ"ל היתה אשת מו"ה הרש ליב [לעוווינגער] (אלמנתו נזכרת הרבה פעמים בפנקסי הקהל כהאלמנה צמח, ובפנקס "דאס גאלדענס בוך" דף ש' ע"ב נזכר שהיא היתה אחות מו"ה יוסף חיים לייטנער, כנראה שמו"ה הרש ליב נפטר בצעירותו, לע"ע לא עלה בידי לברר בדיוק מי הוא, עפ"י המעטריקל ברישום חתונת אחד מילדיו נראה ששם משפחתו היה לעוווינגער).

מפנקס דאס גאלדענס בוך במט"ד

נכדי הגאון ר' יואל לייפנער זצ"ל:

(א) בני ר' יוסף חיים זצ"ל הם: 1) משה דוב שנימול ע"י ר' יעקב פלענק ה' משפטים תקפ"ג. (מצאצאיו הג"ר דוד שמידל שליט"א) 2) מענדל נימול ע"י הנ"ל י' אדר ראשון תקפ"ט 3) הרש ליב נימול ע"י הנ"ל ב' אדר תקצ"א. 4) אשר פאלק נימול ע"י הנ"ל כ"ד אדר תקצ"ג. 5) מרת פיגא אשת ר' שמואל ניימאן. 6) יטל אשת ר' זלמן ווארענדארפער.

(ב) בני מו"ה הרש ליב לעוווינגער זצ"ל: 1) שמואל, בנו של הר"ר שמואל הילד משה דוב נולד ביום ה' פ' שמות תקפ"ג. 2) אשר פאלק נימול ע"י הנ"ל י"ג מנחם תק"ס. 3) שבתי נימול ע"י הנ"ל ביום ב' אייר תקס"ז, 4) מענדל שנפטר בבחרותו נזכר באחד מפנקסי הקהלה.

מפנקס דאס גאלדענס בוך במט"ד

"אלמנה צמח ... בעזבון בנה הבח' מענדל ז"ל"

ג) בני ר' וואלף בראנדוווינער: 1) דוד נימול ע"י הר"ר יעקב פלענק ז"ל כ"ט תמוז תקס"א, 2) מענדל נימול ע"י הנ"ל חשון תקס"ו. 3) ברוך הרש 4) אשר פאלק.

מזה שבכל אחת ממשפחות אלו, משפחות נכדי הגאון ר' יואל לייפנער, נמצא בן בשם מענדל ובן בשם אשר פאלק, קרוב הדבר לומר שאלו שמות אביהם של מו"ה יואל לייפנר ז"ל וזוגתו מרת אסתרל ע"ה. השם אשר פאלק לא מצאתי בקהילת מט"ד באף אחד מרשימת בני הקהלה עד שמופיעים ג' אישים אלו נכדי מו"ה יואל לייפנר זצ"ל, על כן נראה כי זה היה שם אבי מו"ה יואל לייפנר ז"ל שמוצאו מלייפן ומשפחת אביו לא היו מתושבי מט"ד.

ואם כנים דברינו נמצא שהשם מענדל שבו נקראו נכדי מו"ה יואל לייפנר, הוא שם אבי מרת אסתרל אשת מו"ה יואל זצ"ל, דבר זה אפשר לאשר ולהוכיח ממסמכים הרשמיים אודות בתי הקהלה וכדלהלן, אבל קודם עלינו לדבר קצת אודות השמש ונאמן הקהלה מו"ה מנחם מענדל במהרי"ל לוריא זצ"ל שכנראה הוא אבי מרת אסתרל אשת מו"ה יואל לייפנער זצ"ל.

מו"ה מנחם מענדל במהרי"ל לוריא זצ"ל

בפנקס העתיק דקהלת מט"ד הנקרא "דאס שווארץ בוך" על שם כריכתו השחורה, נמצא חתימת השמש ונאמן מו"ה מנחם מענדל בן מהרי"ל הרבה פעמים, וקטעים רבים נוספים נרשמו בכתב ידו. חתימתו מופיע לראשונה בקטע הנכתב בחה"מ פסח תקכ"ו לפ"ק, והחתימה האחרונה שלו שמצאתי בהפנקס הוא מיום ק"ד למב"י תקמ"ו לפ"ק.

והנני להעתיק קטע אחת לדוגמא שהוא העתקה מכתב התחייבות של הגאון מו"ה ירמי' זצ"ל אב"ד דק"ק מט"ד וז"ל:

העתק מגוף הכתב

העתק ידני של כתב יד עם תוספת "ל"א" ופירוט נוסף. הכתב הישן נראה כמקור, והתוספת היא כנראה עריכה או תיקון מאוחר יותר. הטקסט מתייחס לכתב היד של ר' יואל לייפנר ז"ל.

ע"ד הכתב שנתנו האלופים רר"ט לידי ח"מ ליתן לי הוספה בכל שנה אי"ה חמשה ועשרים זהו' עם דמי העצים כמבואר בכתב בח"י רר"ט הנעשה יום דלמטה והנני מתחייב א"ע נגד האלופי רר"ט שחולין לי לתבוע מהאלופים רר"ט ומכלל קהלתינו ליתן לי הוספה יותר מהיום עד שלש שנים אי"ה רק סך חמשה ועשרים זהו'

ישולם בכל שנה ושנה אי"ה ותוקף לכתב זה כאלו נכתב בכל האופן המועיל ע"פ תחז"ל ולראי' באתי עה"ח היום יום ב' א' דחהמ"פ תקמ"ב נעשה בביטול כל המודע' כדרך שמבטלין בגטין הכ"ד היום יום הנ"ל
נא' הק' ירמי' חו' פ"ק מד"ד ואגפי'

גם זאת נאות לי בראותי צוק עתים קשים הללו והכבדת הקהלה גלל כן הנני מוותר נגד כלל קהלתינו באשר שמבואר בטר הרבנות שלי שהתחייבו א"ע נגדי להחזיק ששה בחורים בשבתות והנני מוותר נגד כלל הקהלה שיחזיקו בשבתות רק שלשה בחורים עד כי ירחיב ה' את גבולם הכ"ד הק' ירמי' הנ"ל
כל הנ"ל העתקתי מגוף הכתב מלה במלה בלי שום חסר ויתיר לראי' בעה"ח חהמ"פ תקמ"ב

הק' מנחם מענדל בהר"ל שמש ונאמן דק' מ"ד.

בדרך כלל הוא חותם, "הק' מנחם מענדל בהר"ל שמש ונאמן דק' מ"ד", שם משפחתו אינו מופיע כלל בפנקסי הקהלה, בהמפקד דשנת תקמ"ב מופיע שמו כמענדל שעכטער (שמש הקהלה היה רגיל לשמש גם כשוחט הקהלה כידוע) וכתוב שם שהוא בן 52 וזוגתו היא מרת יטל (כנראה זווג שני שלו כפי שאכתוב להלן) שהיתה בת 42 ובנו משה בער בגיל 20.

הבן הזה הוא כנראה הר"ר משה בער לוריא שנתמנה אחר פטירת מו"ה מנחם מענדל לשמש ונאמן הקהלה. חתימתו נמצא בפנקסי ק"ק מט"ד כזה, "הק' משה בער במ' מנחם מענדל לוריא זצ"ל שמש ונאמן דק' מ"ד". (זה שהשמש ר' משה בער הוא בנו של השמש מו"ה מנחם מענדל לא מצאתי מפורש, אבל כן נראה כיון שזה ברור שהיה למו"ה מנחם מענדל בן בשם משה בער, כפי שהוא בהמפקד דשנת תקמ"ב, וגם ברור ששם אבי השמש הר"ר משה בער היה מו"ה מנחם מענדל, ושניהם שימשו בשמשות בק"ק מט"ד, וגם מדמיון השמות בהמשפחה וכו' ע"כ נראה ברור שכן הוא.)

שמו של מו"ה מנחם מענדל נמצא גם בהמפקד דשנת תקל"א ושם הוא מופיע בשם 'מענדל יהודה' שפירושו מענדל בן יהודה. כתוב שהוא שמש הקהלה ונמצא במדינת אונגארן משנת תקכ"ה, יש לו בן אחד בן שמונה שנים, ושלשה בנות האחת בת עשרים, השניה בת שש, והשלישית בת שלש. (הוא היהודי היחידי במפקד ההוא בשם מענדל, כדאי להעיר שלא בכל המפקדים נרשמו כל אנשי הקהלה, אמנם כנראה במפקד זה דשנת תקל"א נרשמו כל אנשי הקהלה המבוגרים, אף העניים אלמנות ומשמשי הקהל. במפקדים של שנת תקכ"ח, תקל"ג, ותקמ"א לא מצאתי שמו של מו"ה מנחם מענדל, אף שבוודאי היה דר בהקהלה בעת ההיא כפי שנראה מחתימותיו בפנקס השחור, וזהו מטעם הפשוט שלא בכל המפקדים נרשמו משרתי הקהלה כיון שלא היה משלמים מיסים הרגילים, ובדרך כלל כוונת המפקדים היו נוגעים לגביית המיסים ע"י הנסיכים או המלוכה.)

לאור האמור נראה שמר"ה מנחם מענדל שמש ונאמן דק"ק מט"ד נולד בערך בשנת ת"צ, בשנת תקכ"ה כשהיה בן ל"ז שנים בא לק"ק מט"ד ונתקבל כשמש ונאמן בהקהלה. (לפי השערת נפטרתי זוגתו מרת פריבא קודם שנת תקכ"ה ובאותו שנה נשא זוג שני מרת יטל שהיתה מק"ק מט"ד, ועבר לגור שם ונתקבל כשמש. סמך להשערה זו שמרת יטל היתה זוג שני שלו הוא הפער בין הגיל שלו ושל זוגתו שהוא מבוגר הימנה בכעשר שנים דבר הרגיל אצל זוג שני אך אינו רגיל כל כך אצל זוג ראשון). היה לו בת ילידת תקי"א בערך, בן יליד תקכ"ג בערך [היינו בנו משה בער שבמפקד דשנת תקמ"ב היה בן עשרים], ועוד ב' בנות האחת ילידת תקכ"ה והשני' ילידת תקכ"ח בערך.

כפי שהבאנו לעיל, אודות אשת הגאון מר"ה יואל לייפנער, מרת אסתרל, שמסתבר מאד ששם אביה מנחם מענדל, וכיון שמצינו רק איש אחד בקהילת מט"ד בעת ההיא בשם מנחם מענדל, מסתבר שאבי' הוא השמש ונאמן מר"ה מנחם מענדל לוריא ז"ל, ומרת אסתרל היא הבת שנרשמה, בלי ציון שמה, בהמפקד דשנת תקל"א כילדית תקי"א בערך, שהלא בהמפקד דשנת תקמ"ב נרשמה מרת אסתרל אשת הגאון ר' יואל לייפנער זצ"ל וכתוב שהיא בת שלשים שנה, היינו שנולדה בערך בשנת תקי"א [וכמובן שאין להתחשב בשינוי של שנה אחת כי זה תלוי אם המפקד נעשתה קודם יום לידתה או אחריו, וגם לפעמים אין השנים במפקדים מדויקים כל כך].

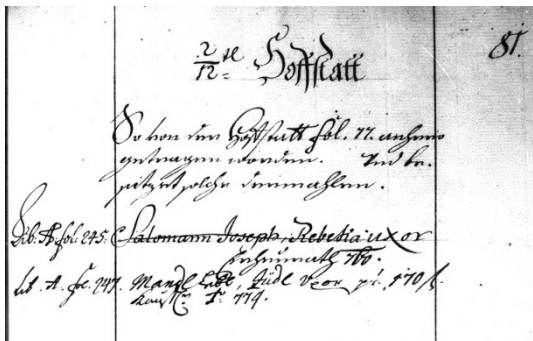
לפי הכתוב בפנקס החברה קדישא היתה מרת אסתרל אשת מר"ה יואל לייפנער בת האשה מרת פריבא, על כן נראה שהיא היתה בת מר"ה מנחם מענדל ז"ל מזווג ראשון שלו מרת פריבא.

מה שנכתב עד כאן, שמרת אסתרל היתה בת מר"ה מנחם מענדל השמש ונאמן דק"ק מט"ד, אף שכנראה שמסתבר הדבר אבל עדיין אינו מוכח לגמרי, אבל אם נצרף לזה מה שמצאנו בפנקס רשימת הבתים להרוזנים לבית אסתרלהזי, שאעתיק להלן, שחלק הבית במאטערסדארף שהיה שייך למר"ה מנחם מענדל שמש ז"ל נפל בירושה לבנו של הגאון רבינו יואל לייפנער זצ"ל, מר"ה יוסף חיים לייפנער ז"ל, אזי נראה שאין לפקפק בדבר ויש להניח שכנים דברינו שמר"ה יואל לייפנער זצ"ל היה חתן מר"ה מנחם מענדל שמש דק"ק מט"ד. (מלבד זאת אפשר לראות כי הדבר אמת מצד דימוי שמות בני המשפחה ועוד ראיות אחרות, אבל אין מן הצורך להאריך יותר).

רשימת בית משפחת לוריא - לייפנער בק"ק מט"ד

בפנקס שנמצא בהארכיוו של מבצר פארכטנשטיין של האצילים למשפחת אסתרלהזי, שתחת חסותם חיו יהודי השבע קהילות, נמצא רשימה של שמות הבעלים של כל אחד מהבתים, וחלקי הבתים. הרשימה הוא משנת תק"כ בערך, בסוף הפנקס נמצא רשימה, שכנראה נעשתה בסוף שנות התק"ע בערך, ובה נמצאו שמות בעלי הבתים ובעלי חלקי הבתים, וגם רשימת הדיירים בכל בית ובכל חלק בית.

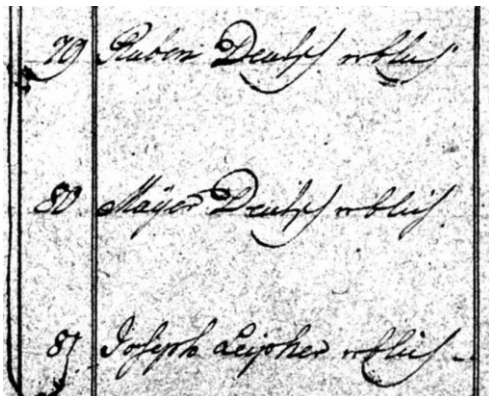
בחלק העיקרי של הפנקס ישנו תיאור של כל בית ובית, וכל חלק מהבית נרשם על דף מיוחד, ובהרשימה שבסוף הפנקס הנ"ל נזכרו אותם הדפים והאנשים שגרו באותו חלק בית, וגם נרשם איך שבא הבית לידם אם בירושה או ע"י קניה.

מפנקס רישום הבתים

שנרשם ברשימה דשנת תקל"א, עדיין לא עלה בידי לברר אם היה אותו בית שייך להקהל ואח"כ מכרו אותו, או אם חלקי הבית מעולם היו שייכים לאנשים פרטיים).

והנה בהרשימה בסוף אותו פנקס שנעשתה כמו ארבעים שנה אחר שנת תקל"ט (עדיין לא נתברר אצלי בדיוק מתי עשו הרשימה ההיא), נרשם כבעל הבית של אותו חלק בית הנרשם לעיל בדף 81 מו"ה יוסף לייטנר, שהוא מו"ה יוסף חיים בן מו"ה יואל לייפנר, וכתוב שהבית בא לו בירושה. וברור הדבר שירש הבית מאבי אמו, כי אביו היה יליד לייפן בבעהמן אשר בוודאי לא היה לו בית

מפנקס רישום הבתים

במט"ד מנחלת אבותיו, וכיון שהבעלים של אותו בית בשנים הקדומים, בשנת תקל"ט, היה מו"ה מנחם מענדל שמש, מובן מאליו שאמו מרת אסתרל היתה בתו של השמש מו"ה מנחם מענדל בן מהר"ל לוריא. (ויותר נראה שאביו מו"ה יואל לייפנער זצ"ל קיבל הבית כנדן מאת חותנו מו"ה מנחם זצ"ל, בעת שנשא בתו מרת אסתרל, בהדף בפנקס הק"ק של מרת אסתרל שנפטרה בשנת תקצ"ב, כתוב, "והשיעבוד חל על

ביתה שהניחה אחריה לבנה ר' יוסף חיים ...")

אמנם מזה שברשימת הבתים דשנת תקל"ט וכן בהמפקד דשנת תקמ"ב כתוב שאשת מו"ה מנחם מענדל היתה יטל, ושם אמה של מרת אסתרל היתה פריבא,

נראה שמרת אסתרל היתה בתו מזווג ראשון של מו"ה מנחם מענדל מרת פריבא, וכנראה שמו"ה מנחם מענדל שמש זצ"ל שנולד בשנת ת"צ בערך (עפ"י המפקד דשנת תקמ"ב) נשא את זווגו הראשון מרת פריבא בערך בשנת תק"י, ובתו מרת אסתרל נולדה בשנת תקי"ב בערך (על פי המפקד דשנת תקל"א ותקמ"ב וכו"ל), ובנו מו"ה משה בער נולד בשנת תקכ"א בערך (על פי המפקדים הנ"ל), וזמן קצר לאחר זה נפטרה זוגתו מרת פריבא ונשא זוגתו השני' מרת יטל בק"ק מט"ד ועבר לגור בקהילת מט"ד ונתקבל כשמש ונאמן בהקהלה. ואחר כמה שנים שם קנה הבית הנ"ל.

כפי שהבאנו לעיל ישנו מסורת אצל משפחת לייטנר שהם מצאצאי הגאון המהרש"ל ה"ה רבינו שלמה לוריא זצ"ל, וא"כ מסתבר הדבר שהיחוס להמהרש"ל הוא דרך אשת מו"ה יואל לייפנר זצ"ל דרך אבי' מו"ה מנחם מענדל לוריא זצ"ל בן מו"ה יהודא ליב זצ"ל.

הר"ר משה בער בן מו"ה מנחם מענדל לוריא ז"ל

וְנִשְׁתַּחֲוֶה לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא לְבָרִא וְלֹא לְבָרִיא וְלֹא לְבָרִיא וְלֹא לְבָרִיא
 חתימת הר"ר משה בער

הר"ר משה בער בן מו"ה מנחם מענדל לוריא ז"ל, היה שמש ונאמן דק"ק מט"ד, מצינו חתימתו בפנקס השחור בשנת

תקנ"ו, וכמו כן נמצא שמו ברשימת בני הקהלה משנת תקס"ו, בפנקס הארוך נרשם שמו, ושמחויב לשלם ברדאן עבור הרב דקהילת מאגענדארף, (לא עלה בידי לברר מי היה האב"ד דקהילת מאגענדארף בעת ההיא ומה הקשר שלו עם הר"ר משה בער לוריא), וכמו כן שחייב לשלם עבור חמיו אשר מזה נראה שחמיו היה מבני קהילת מט"ד. בשנת תקע"ז כבר לא היה הר"ר משה בער בין החיים, כי בהרשימה דשנה ההיא

ר' משה בער

5	מנחם מענדל לוריא ז"ל
356	מנחם מענדל לוריא ז"ל
410	מנחם מענדל לוריא ז"ל
1047	מנחם מענדל לוריא ז"ל
2356	מנחם מענדל לוריא ז"ל

מ'פנקס הארוך'

נרשם בנו הר"ר ברוך לוריא וכתוב ברוך ב"ה מ"ב ז"ל.

להר"ר משה בער היה כאמור בן בשם הר"ר ברוך לוריא ז"ל, שנולד בערך בשנת תקנ"ה, (ברשימת אישים דשנת תקס"ו לא מצינו שמו של הר"ר ברוך וברשימה דשנת תקע"ו נמצא שמו א"כ מסתבר שהתחתן במשך עשר שנים הללו וא"כ מן הסתם נולד כעשרים שנה לפני זה, עכ"פ יש לקבוע שנולד בין שנת תק"נ ותק"ס בערך).

מו"ה בנימין בינש בן מו"ה געצל סג"ל

הוא כנראה חותן מו"ה משה בער לוריא ז"ל

אחת המשפחות העתיקות במט"ד הוא משפחת הלויים געצל, שאחד מבניהם הוא מו"ה בינש בן מו"ה געצל סג"ל. הוא היה יליד שנת תפ"ב בערך, ובשנת תק"ד למד

בישיבה במט"ד (עפ"י המפקד דשנת תק"ד). (מ"ה בינש היה גיסו של הקצין מ"ה משה מנהיימר, זקנו של הגאון מ"ה געץ באדאנצקי זצ"ל, אשת מ"ה משה מנהיימר היתה אחותו). בהמפקד דשנת תקכ"ח נרשם מ"ה בנימין געצל סג"ל כשולמייסטר, היינו שהיה משמש בתפקיד רבני, ברשימה שבפנקס "דאס גאלדינע בוך" נקרא בשם ר' בינש (באותו רשימה רק מי שיש לו תואר מורנו נרשם בתואר ר').

ברשימת הבתים פורכנשטיין הנזכר לעיל, נרשם, בעמ' 12, שחצי חלק בית, שייך לבנימין געצל, הלא הוא מ"ה בנימין בינש הנ"ל, וזוגתו חנה (עפ"י המפקד דשנת תקמ"ב היה הוא מבוגר מאשתו כמו עשרים שנה וא"כ כנראה שהיא היתה זווג שני שלו, ויתכן שבתו צירל הנזכרת להלן היא בתו מזווג ראשון).

לפי פנקס הבתים נפל הבית הנ"ל בירושה לר' ברוך בן מ"ה משה בער לוריא ז"ל, וע"כ נראה לומר שאבי הר"ר ברוך מ"ה משה בער היה חתן מ"ה בנימין בינש סג"ל, והר"ר ברוך ירש הבית מאת אבי אמו.

כפי שראינו לעיל במפקד דשנת תקמ"ב נרשם מ"ה משה בער בבית אביו כבחור בן עשרים שנה. ובהבית של מ"ה בינש געצל מצאנו אותו עם בת אחת בשם צירל בת כ"ה שנה, וכנראה שמ"ה משה בער לוריא נשא את מרת צירל בתו של מ"ה בנימין בינש בן מ"ה געצל סג"ל. ובנם ברוך ירש בית אבי אביו.

[בני הר"ר ברוך לוריא הם, א' בן בשם מענדל שנקרא על שם אבי זקנו ר' מענדל לוריא, ב' בת בשם חנה (שנקראת על שם זקנתו אשת ר' בינש סג"ל, אמנת עי' לעיל שיתכן שאמו היתה בת הזווג ראשון של זקנו ומרת חנה היתה זווג שני שלו). ג' אשת ר' אלחנן דאניעל ד' בת בשם רייצל אשת ר' מענדל מאיר ע"ה, ה' בן בשם אברהם ליב לוריא שהתחתן בשנת תר"א עם אשה מק"ק קאבערסדארף > ר' אברהם ליב נפטר בקאבערסדארף י"ז טבת תרמ"ח בן פ' שנה, ועל מצבתו נחרט: "מגעז לוריא". זוגתו מרת חנה בת ר' שמואל חיים וינקלר מקאבערסדארף. בנם ר' ברוך לוריא בקייזרסדארף תלמיד הכת"ס, נפטר ט"ו חשון תרס"ה ומנו"כ בקאבערסדארף].

אם כנים דברינו כי מרת צירל בת מ"ה בנימין בינש סג"ל היתה אשת הר"ר משה בער לוריא, נמצא שהיה זוג איש ואשתו בק"ק מט"ד ששם הבעל הוא משה דוב ושם זוגתו צירל. דבר אשר על ידה אולי יהא ביכולתנו לברר מי היה חותן הגאון רבי בנימין וואלף תרצה'ס זצ"ל אב"ד טאפאלטשאן.

בק"ק טאפאלטשאן נמצא מצבת הרבנית מרת פריבה אשת הגאון ר' וואלף הירשלר תרצה'ס זצ"ל אב"ד טאפאלטשאן. הגאון ר' וואלף זצ"ל היה יליד מט"ד וכנראה שאחר חתונתו דר למשך זמן בקהילת מט"ד ומסתבר הדבר שאף זוגתו מרת פריבה היתה ילידת מט"ד, ובפרט שהשם פריבה הוא שם שאינו מצוי כלל, ובמט"ד מצינו כמה נשים בשם זה. והנה על מצבת מרת פריבה כתוב שהיא היתה בת החשוב כ"ה משה דוב, ושם אמה צירל, וא"כ אינו רחוק לומר שהיא היתה בת הר"ר משה דוב

לוריא שמש דק"ק מט"ד וזוגתו מרת צירל בת מו"ה בינש זצ"ל, ונקראת בשם פריבא על שם אמו של הר"ר משה דוב אשת מו"ה מנחם מענדל לוריא זצ"ל מרת פריבא.

נוסח מצבת הרבנית מרת פריבא אשת הגאון ר' וואלף הירשלער תרצה'ס זצ"ל (תמונת המצבה קבלתי מאת ידידי הר"ר בעריש וועבער שיחי' ותשו"ח לו, בשעתו קבלתי תמונת המצבה מאת הרה"ג ר' זושא קינסטליכער שיחי' אמנם בהתמונה היה עץ המסתיר חלק מן המצבה, ומידידי הנ"ל קבלתי תמונה זו):

פ"ט האשה הרבנית הצנועה והחסודה מ' / פריבה / בת החשוב כ"ה משה דוב ע"ה / אשת הרב הגאון הגדול מו"ה / בנימין זאב המכונה וואלף זצוק"ל / מתה יום ה' כ"ז מרחשון / שנת תר"מ לפ"ק / פאר כתר הרבנית ראשך עטרת / רב טוב לאביונים ולעניים עשית / ימי חיך ידך בצדקה פרשת / בשיבה טובה למעלה השמים עלית / הוי ואבוי בניך עליך קראת / שם אמה צירל ע"ה / ת'נ'צ'ב'ה'

הגאון ר' בנימין וואלף תרצה'ס זצ"ל

הגאון ר' בנימין וואלף תרצה'ס אב"ד טאפאלטשאן זצ"ל כידוע היה יליד מט"ד ונתיתם בקטנותו מאביו הר"ר צבי הירשלער ז"ל, ונקרא על שם אמו מרת תרצה ע"ה. למשך זמן שימש כדיין במט"ד, היה אב"ד בק"ק גיסינג ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק טאפאלטשאן. לעת עתה לא עלה בידי לאתר שם אביו בפנקסי הקהלה, אולם כמדומני שיחוסו מצד אמו אפשר לברר, וכדלהלן.

Handwritten Hebrew text, likely a family record or genealogical note, mentioning names and dates.

"מן הרב מו"ה וואלף בה"ץ אב"ד דק"ק גיסינג על תשלומין שוטץ געלד ... מן הרב מו"ה דוד אייבעניץ מק"ק ק"ד על שוטץ געלד שלו ..."

השם תרצה, שם אמו של רבינו, שעל שמה נקרא רבינו הגאון ר' בנימין וואלף זצ"ל, הוא שם שאינו רגיל, ובהמפקד דק"ק מט"ד משנת תקמ"ב מצאתי רק אשה אחת בשם זה, ועל כן נראה לי כי היא אמו של הגאון רבי בנימין וואלף זצ"ל.

מרת תרצה שנרשמה בגיל 18 במפקד, היא בתה של האלמן ישראל וואלף [כלומר ישראל בן וואלף] בן חמישים, אשר נראה לומר שהוא מו"ה הר"ר ישראל בהרב מו"ה וואלף נר"ו, החותם בפנקס השחור דק"ק מט"ד בשנת תק"כ, ונקרא ג"כ ר' ישראל אייזנשטאדטער על שם מוצאו מק"ק אייזנשטאדט. ומזה שחותם "בהרב מו"ה..." כנראה שאביו שימש כאב"ד בפועל ולא רק שהיה לו התואר מורנו, ובאמת בעת ההיא שימש כאב"ד בק"ק אייזנשטאדט הגאון ר' בנימין וואלף פרעשבורגר בן מו"ה אהרן זצ"ל.

וזה נוסח מצבת הגאון מו"ה בנימין וואלף פ"ב זצ"ל: פ"נ הרב הגדול מוהר"ר בנימין וואלף זצ"ל אב"ד דק"ק א"ש בן הרב מו"ה אהרן זצ"ל, נקבר ביום ה' כ"ח מנחם תקכ"ח לפ"ק, ת.נ.צ.ב.ה.

וא"כ נמצא כי הגאון ר' בנימין וואלף תרצה'ס זצ"ל נקרא על שם זקנו האב"ד דק"ק א"ש. ואף קרא את בנו בכורו על שם אבי אמו הר"ר ישראל הנ"ל כי בנו בכורו של מו"ה וואלף תרצה'ס היה ישראל משה צבי. [ישראל על שם זקנו הנ"ל, משה על שם חמיו של מו"ה בנימין וואלף תרצה'ס, וצבי על שם אביו].

[כאן אצטט המקורות למש"כ כי הר"ר ישראל בן וואלף הוא ר' ישראל אייזנשטאדטער: בפנקס הקהלה דף קכ"ב ע"א ישנו העתק מחתימת בני הקהלה שחתמו בשנת תק"כ, אחד החותמים הוא "ישראל בהרב מ' וואלף נר"ו", בהמפקד דשנת תקמ"ב נמצא ישראל וואלף וכמו"כ בהמפקד דשנת תקמ"א, ובשנת תקנ"ד נרשם שמו ישראל [בן] וואלף, וכן נמצא שמו ברשימת הבתים משנת תק"כ בערך, וע"כ נראה שגר במט"ד כל הזמן ההיא. בהמפקד דשנת תקכ"ח ודשנת תקל"א לא נזכר ישראל וואלף אכן נמצא שם ישראל אייזנשטאדער, וגם באחד הפנקסים כנראה משנת תק"נ בערך נמצא ברשימת בני הקהלה ר' ישראל א"ש ולא נזכר ר' ישראל בן מו"ה וואלף, (בהמפקד דשנת תקל"ג לא מצאתי אף אחד בשם ישראל), וע"כ נראה לי כי ר' ישראל א"ש הוא החותם הנ"ל "ישראל בהרב מ' וואלף נר"ו", במפקד דשנת תקל"א כתוב שהיה באונגארן משנת תקט"ז שיש לו בן בגיל 9 וב' בנות אחת בגיל 6 ואחת 3. ובשנת תקמ"ב כתוב שיש לו בן בשם ליב בגיל 10 אשר כנראה נולד אחר שנת תקל"א (והבן שבמפקד הנ"ל או שמת או שהתחתן כבר) בת בשם תרצה בגיל 18 וזה מתאים שהיתה בת 6 כאחד עשר שנה לפני זה בשנת תקל"א, ובת שניה בשם אסתרל בגיל 14 וזה ג"כ מתאים שהיתה בת 3 בשנת תקל"א].

נספח

קטע מצוואת מאת אסתרל לייטנער ע"ה

מתוך פנקס חברה קדישא דף פ' ע"א:

בע"ה

כפי המבואר בצוואה של האשה הצנועה המונחת(!) מ' אסתרל אשת מו"ה יואל זצ"ל הנולדה מהאשה מ' פריבא ז"ל הנעשה ע"י שני עידי נאמני הקהלה ובחת"י ממש בקגא"ס צותה על בנה כ"ה יוסף חיים יצ"ו ועל י"א שמחוייבים ליתן תוך

הרב שלמה וייס
מכון זכרון - בני ברק

רבי יונה אריה ליכטר אב"ד צעצע

לתולדותיו, צאצאיו ומורשתו שבכתב

אחד השואלים והמוזכרים בתשובות החתם סופר הוא הגאון רבי יונה אריה ליכטר אב"ד צעצע. מעטים הפרטים הידועים עליו, ואף שיבושים נקשרו בשמו. ידידי העורך רמא"ז קינסטליכר מסר לי על מציאת אגרת ממנו המגלה פרטים לא ידועים ממשפחתו. בעקבות זאת נעניתי בשמחה לאתגר לערוך את הידוע לנו ממנו כפי שמסר לי באדיבותו ידידי העורך.

מראש צורים אראנו

רבי יונה אריה נולד באבאני לאביו הרב המקומי הגאון רבי משה ב"ר יצחק ליכטר. הוא כיהן כרבה של אבאני כבר בשנת תקנ"ח ונפטר ביום ד' שבט תק"צ. בספר 'מקל נועם' אודות כשרות דג השטירל שחיבר רבי יצחק גריסהבר אב"ד פאקש ונדפס בווינא בשנת תקנ"ט (סי' לה דף יד ע"א) נדפסה תשובה ממנו לאסור את הדג המדובר. התשובה נכתבה ב'אבאניע ט' ניסן' [תקנ"ח], והוא חותם: 'הק' משה חפ"ק אבניע ואגפיי'. כן הוא מופיע ברשימת דמי קדימה לספר 'סדר אלי' פירוש על הגדה של פסח מהגר"א מוילנא שנדפס בפראג בשנת תקע"ג: 'אבאניע, הרב הגאון הגדול.. משה בר"י פאלקנין'. וכן הוא מופיע ברשימת דמי קדימה לספר 'מוסדות תבל' מאת רבי דוד ב"ר מאיר הכהן פריזנהויזן שנדפס בווינה בשנת תק"פ (דף ו ע"א): 'אב"ד אבאני, הרישום הוא כנראה

מקל נועם יד

דארייחא ידים נוכיחות מראשון עד אחרון כאלו יורו המורים אפיקי נגינים ובייחוד פר"ח ושונם נדקה וכל זאח לא טבחו אהובים אבות עולם לאמר די לנו במה שאכרה הורה (כיוונו בלגות הרפואו זהר מאלדל בלחמי טעם אוח ג' פיון ס' ד' סע) וכהפוך הוא כי נשמר טאל נהחיד חדש במדינה בספק ליכוד תורה אשר לא ראו אבותינו לקבל מקרות בענין הו"ס ונבין מוקדמותו חכמי סעוד אשר הי' רבנים מובהקים על ק"ק בודין דמתקרי כעת לחובן וחס טכיה סטירל. ואלו הי' מנעט בעדות זה הי' להודיע הנכורה זאח טס וברוך השם שבולטו פלוס ולא כאלל ולא יחלל זאח ונס אחרת כמורה כל אשר במיט סקן הוא כו הק' משה ארי' טהויל למוס עובד פה וגלילות :

לה אבאניע ט' ניסן ז"ל קבלתי אנ"ש מהרב דק"ק אבאלד וק"ק מאקלאו עס העתקה מהגאון דק"ק ל"ט ועמה בלחמי להודיעו בענין סטירל מצאלו לפני בני עירי ואמרנו מה נשחטנו משאר קהלות שאובלים סטירל ולא כחמי מקום לדבריהם בו חס ג' טעם צאלו לכאן טלחיי בה"כ דק"ק ג' א"י (שנין אוח יד לו) ואמרנו לי מהרב דק"ק טו"ז ז"ל אשר טהחיים רשכ"ה דק"ק פראג זוק"ל וואמרתי אני אינינו מתיר ואלן בידו לאקדם הוילל ולא משה קדוש להחיד ומואל הי' נוהגי היאר וצבתי ח"ו לא צאל מנועס וכן על טוס סעודת מוזה שאכלתי לא הי' מוצגלים אוחן כי ידעו טלחי מונעט עגלמי מהס' אמונס מעט קבלתי כ"י הרמה טהגאון זוק"ל חוד ואקדן בהחלט נחתי טמהה בלבי לחחודי הדבר לישנה וליטתי להכריז לאכאן בכלל סביבותי וכו' כעת חקתי אחר הדבר טמואלים כמה מיני סטירלן אשר קבועה כמסורה וחי אטער לקלפן כל"ט טיקרע עור ובשר ויס להס טאר כ' טוואלה צויליי יס למרעט נוהג כפודט ין הטקן והכבד בו הק' משה פ"ק אבניע ואגפיי :

לי ייחאנעס מהר"פ ח"ל יחיינן לי נכ"ח טאלו הביעני דבריך הייטו מצרכו צנקהלות בו לומר ברוך שחלק בו וכמה ככדין נרדד למרי דכי אשר יאזור כבבוד חלניו וידיד בלתי אסודת וכבבד יעיר ולא יעמוד אורחת חקים וגרד חכונים ולא אובל עוד להתמהנה להחיק טיבואה בכל אמרותיו המיוסדים על אדני חקמה ט' ומה רוב טובו ותקנו להניל אוחו הדיק מ"ו הגאון

כבר משנת תקע"ח לערך. ערך עליו ישנו בספר 'פארי חכמי מדינתינו' (סיגעט תר"ע) מערכת מ אות קיא, ובספר 'שם הגדולים מארץ הגר' (פאקש תרע"ד) מערכת מ אות קכט. מצאצאיו של רבי משה אב"ד אבאני ידוע חוץ מבנו רבי יונה ארי' אב"ד צעצע גם בנו רבי מאיר שגר באבאני בשנת תקע"ג ונזכר גם הוא ברשימת דמי הקדימה לספר 'סדר אלי' הנ"ל: 'אבאניע, ר' מאיר בהרב מהר"מ הנ"ל'. על בן נוסף

רבי יועץ ליכטר, ראה ב'מאדיאר ראביק' מס' 413, ששימש כרב בטיסא-איגאר, ובשנת תקע"ט כבר גר באבאני, ועדיין שם בשנת תר"ב.

אב"ד צעצע

תאריך לידתו המדויק של רבי יונה אריה אינו ידוע לנו. אמנם לפי רישומי המפקד של שנת תר"ח, שיובא בהמשך, הוא היה אז בן 88, ז"א שנולד בשנת תק"כ, אך לא נראה לנו סביר להקדים ל"כ את שנת לידתו. עכ"פ נראה שנולד בסביבות שנת תק"מ, כי בשנת תקס"ד כבר נולד לו בן, ראה להלן, ובשנת תקע"א מצאנו אותו מכהן כאב"ד צעצע [וראה להלן שהרב הקודם נפטר בשנת תק"ע או תקע"א]. הוא מופיע אז ברשימת דמי קדימה לספר 'מכתב אלי' פירוש על שיר השירים מהגר"א מוילנא שנדפס בפראג בשנת תקע"א: 'צעצע, הרב מוה' יונה ארי'. רבנו מופיע גם ברשימת דמי קדימה מצעצע בשנת תקע"ח בערך לספר 'מוסדות תבל' הנ"ל (ד, ב).

צעצע (Cece) [להבדיל מ-טשעטשע Csecse שבמחוז נוגראד נפת שאלגו-טאריאן בה כיהן כאב"ד רבי שמואל הלוי יונגריז] היא עיירה במחוז פעיער (Feyer) נפת שארבוגארד (Sarbogard) בקרבת עיר המחוז שטוהל-ווייסענבורג (בהונגריה: סעקעש-פעוהרוואר). מכיון שהערים הגדולות היו סגורות בפני היהודים עד שנת ת"ר, היתה צעצע הסמוכה לווייסענבורג נוחה מאוד ליהודים שקשרו קשרי מסחר עם העיר. התפתחות הקהלה הגיעה לשיאה בשנת ת"ר, כשגרו בה 328 נפשות. עם ביטול איסור התיישבות יהודים בערי הונגריה באותה שנה, החלו יהודים רבים לעקור משם לערים גדולות יותר בסביבה ('פנקס הקהלות הונגריה' עמ' 460). העיירה לורינצי היתה כפופה לצעצע עד שנת תרמ"ה ואח"כ נעשתה כפופה לסיראק (שם עמ' 338).

בתשובות החתם סופר

בתשובה שכתב החת"ס בפרעסבורג באור ליום ב' ה' תשרי תקפ"א להג"ר שלום אולמאן אב"ד לאקענבאך (נדפסה בשו"ת חתם סופר חאו"ח סי' יא) בענין כשרות שליח ציבור מסוים הוא מזכיר מספר פעמים את עדותו של רבנו בתואר: 'הרב המאה"ג דק"ק צעצע'.

ביום ב' ה' אייר תקפ"ד כתב החת"ס תשובה לרבנו בענין כשרות שור שנורה בקליעים ומו"ץ אחד התירו שלא כדין. לפנינו קטעים מתחילת וסיום התשובה (נדפסה שם בחלק יורה דעה סימן ג):

שלום וכ"ט ל"נ הרב המאה"ג החרוץ המפורסים כבוד מו"ה יונה ארי' נ"י אבד"ק קק צעצער יע"א.

ע"ד שור פר שנשחט ונמצא כמה וכמה חצים שקורים שרו"יט [קליעים] בבשרו, ואחד [נ]תחב בתוך כבד שלו ואחד בהאלס גארב [כפל בבשר מתחת לסנטר] סמוך לושט,

שנראה שרדפוהו והשיגוהו רודפיו ע"י חצים ובלסטראות, והמורה התיר להדיא בלי שום בדיקה באיברים הפנימים. הנה הגיס לבו בהוראה...

והנה מעשה ה' בחול המועד העבר והבשר כבר נאכל, וכתב מעלתו שהכלים הם כלי י"ט ושמרום בעליהם ל"ט של פסח הבע"ל ואז יהי קרוב אחר יב"ת, ויען שב יעקב מתיר בהפסד מרובה א"כ אין לנו להחמיר על הכלים האלו, ונחוס על כבוד המורה שהוא למדן עכ"פ, אף על גב דהשתא הכא לא טב הורה, יודיעהו בחשאי ולא בקולי קולות, וגם הוא ישמע ויאזין ויקבל, וה' ישמור רגליו מלכד, ויברך אתכם בשלום, כנפשו היפה ונפש א"נ הכותב בנחיצה. יום ב' כ' למב"י פ"ד לפ"ק.

משה"ק סופר מפפ"דמ.

תשובות ואגרות מרבנו

ביום ח' אב תקצ"א כתב רבנו תשובה לידידו התורני רבי משה. התשובה נדפסה בקובץ התורני 'תל תלפיות' (שנת תרנ"ו עמ' 133. מחברת ד מכתב כד אחרי סי' קיט). בראש התשובה מציין העורך: "לאות קיח, אודות התמיה בענין חיוב מיתה בטבל של מעשר עני, שלח לי הה"ג דהעדיעס [רבי אלי' מנחם גאיטיין] נ"י מכתב יקר הערך אשר הצגתי פה". מקור הכתב יד מוכיח שהתשובה היא אל רבי משה פריינד-פאקש ביינק [ראה עליו בערכו ב'החתם סופר ותלמידיו' עמ' שנח-שס, ובעלי זכרון' 9 עמ' סו], תלמידו החביב של החת"ס, שכן כידוע בידי הרב מהעדיעס היה תכריך הכתבים שלו. לפנינו קטעים מתחלת התשובה וסופה:

בע"ה יום חית אב תקצ"א לפ"ק פה צעצע.

למרבה המשרה ולשלום אין קץ לידידי וצמידי ה"ה התורני המופלג חרוץ ושנון כק"ש מהו' משה נ"י.

אהובי ידידי יום אחרי הפרדי ממנו בש"ק העבר עיינתי בקושייני על הכ"מ בפ"י מהל' מ"א הל' י"ט שכתב... - ומפני הטרדות אקצר באמרים ויזכה לראות בנחמות ציון וירושלים. ידידו הדש"ת אוהבו לנצח.

הק' יונה אריה במ' משה זצלה"ה החובק"ק הנ"ל ואגפיה

ביום אסרו חג של פסח שנת תקצ"ד כתב רבנו תעודת קבלה לשחיטה לבנו הבחור ישראל איסר אחרי שתעודות קודמות שלו נגנבו ממנו בשוק של ווייסענבורג. את התעודה בשלמותה נדפיס בהמשך.

אגרת מרבנו בענין שידוך לבת כלתו

ביום כ"ז תמוז תר"א כתב רבנו אגרת לרבי יצחק שטרנפלד אב"ד מאהר [עיירה השוכנת במרחק 15 ק"מ מווייסענבורג] בענין שידוך בתה היתומה מאב של כלתו.

רבי יצחק איצק שטרנפלד נולד בגראן (עסטרוגום) לאביו רבי בנימין זאב. היה נכדו של רבי ראובן ראקאניטץ אב"ד זשאמבעק. בשנת תקע"ח מצאנו זכרו בטרענטשין.

בשנת תקפ"ו היה בין המועמדים לרבנות י"נק (רבותיה דיחזקאל עמ' עד). משנת תקפ"ט כיהן במשך תקופה קצרה כרבה של באנאוויץ. למקור אחד שימש גם כרב בזשאמבאק. משנת תק"ץ בערך אב"ד מאהר (מצאנו זכרו שם בשלהי תקצ"א) בה שימש עד לשנת תר"ט. גם הוא כרבנו חתום על החלטות אסיפת פאקש, ראה בהמשך. תולדותיו: 'אישים בתשובות חת"ס' סי' שיט. [אגרת מהכת"ס אליו מיום י"ז אייר ת"ר נדפסה ב'זכור לאברהם' עמ' יט. מוזכרת בה אגרת קודמת שכתב אליו הכת"ס ונשלחה בטעות להרב מגראן (רבי אפרים וואלף רוטנברג, ראה עליו ב'אישים בתשובות חת"ס' סי' צה)].

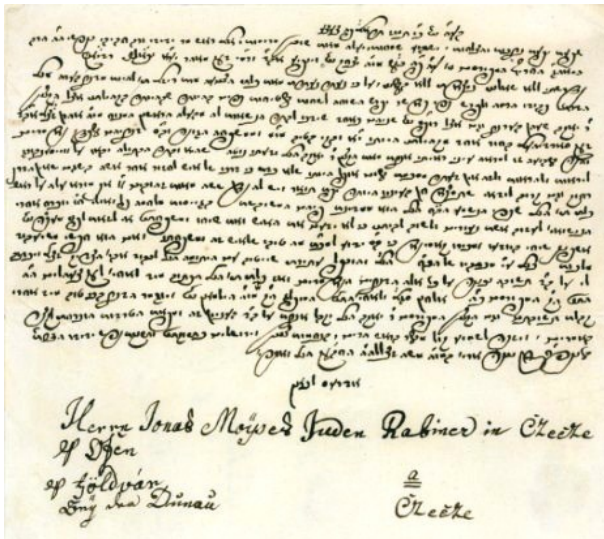
מאיגרת זו עולה שבנו של רבנו נשא לאשה את אלמנתו של רבי אהרן ביכלר-סודיץ אב"ד סערדאהעלי. וזה לשון רבנו באגרתו:

בע"ה יום כ"ז תמוז תר"א לפ"ק פה צעצע

שפעת יפעת ברכות והצלחות, בשובע שמחות יעלה מאת שוכן מרומות, אל ראש מר ידידי ורב חביבי כנפשי ה"ה הרב המאה"ג החרוף המפורסם סוע"ה פ"ה כק"ש מו"ה יצחק נ"י ויופיע אב"ד ור"מ דק"ק מאהר יע"א וכאל"ש יזו.

נדרשתי ללא שאלוני כיצאתי ללא בקשוני, על כי נעתר נעתרתי מאת כלתי הצנועה מרת ריזל תי' ל... בדבר בעתו מול הדרת כבודו הרמה ולפרש כפי כאשר יפרש השמימה לשחרו בשטיחות כפיים, בהיותה(?) שבהיותה בקהילתו אצל הקצין ר'

יעקב שעהן בערגר וגם אצל רופ"מ נ"י שניהם כאחד שידכו לבתה הנשואת לה מבעלה הראשון המנוח מו"ה אהרן זצ"ל אב"ד דק"ק סערדיהעל בחור אחד מקהילתו היותו י"א ובקי בטיב מו"מ וממשפחה הגונה, וב"ס [-ובלי ספק] דבריהם בצדק נאמרים.

והנה בשבועה זו למראה עיני ראיתי אגרת מאת הקצין ר' יעקב הנ"ל ודעתו נוטה שהיא ובתה הבתולה

יבואו על ווייסענבורג ליראות ולהראות, ולזה אין דעתה מסכמת בשום אופן, היותו שלא כדת, כי דרכו של איש לחזור אחר אשה, בשגם שאין הדרך רחוק, וגם קרוב לודאי שתמצא חן בעיניו היותה יפת תואר ויש לה נדן ששה מאות זהובים.

ז"ז [-זולת זה] גם מורא עלה על ראש כלתי תי' הנ"ל, שכפי הנשמע הבח' הנ"ל הוא ממדינת פיהם המשובשת בגייסות מלחמה, פן ואולי ח"ו יוכרח אחרי הנישואי לעזוב אשת נעורים ולשוב לביתו, כי לא ידענו את האיש ואת שיחו ומשפחתו.

אי לזאת לפני מעכ"ה נ"י אשפוך שיחי, ביודעו ומכירו קאמינא כי ב"ס [-בלי ספק] ידוע למכ"ת מה טיבו של איש זה ומשפחתו, ואם הוא חפשי משיעבוד מלכות כנ"ל ע"י מכתביו של הבח' הנ"ל, והוכפל עתירתי שייטיב עם היתומה הנ"ל לכבוד אבי' הצדיק זצ"ל ויכתוב לי על ב"ד תשובה נכונה על כל אלה הדברים הנאמרים, ואז כלתי תי' הנ"ל תכתוב מיד לאחי' לק"ק צעהלים ה"ה התו' הק' המפורסם כ"ה אלחנן סג"ל ולאחי' התו' המופלג הק' מו"ה הילמאן נ"י ויוגמר הדבר בכי טוב מיד אחרי קבלת תשובתם, וגם הקצין המפורסם ר' יעקב הנ"ל יקבל מכתב על ב"ד בעניין זה.

ומפאת הטרדות הוכרחתי לקצר באמרים, ויזכה לשמוע קול מבשר בראש הרים, בנחמות ציון ירושלים, כתשוקתו ותשוקת נפש ידידו הדש"ת בלונפ"ח הק' יונה ארי' במו"ה משה זצללה"ה החבק"ק הנ"ל ואגפני

אדרעס לכאן - ep Ofen - Herrn Jonas Moyses Juden Rabiner in Czecze - Foldvar - ... Dunau

רבי אהרן ביכלר חתן רבי משה גלוגא ובתו

אגרת זו מאשרת את גילויי של ידידי העורך רמא"ז קינסטליכר (קהלת צעהלים וחכמיה' הוצאת מכון זכרון ב"ב תש"ס עמ' 119, הקדמה לספר 'אהל משה' עמ"ס שבועות ונדה הוצאת מכון זכרון ב"ב תשס"א עמ' יז) שרבי אהרן ביכלר-סודין אב"ד סערדאהעלי היה חתנו של רבי משה סג"ל גלוגא אב"ד צעהלים. מאגרת זו גם מתאשר גילויי של רח"א רייניץ (עלי זכרון 18 עמ' ב) ששם אשתו של רבי אהרן היא ריזל. רח"א רייניץ גילה זאת עפ"י מצבת בנה רבי אהרן מפילעק (עלי זכרון שם עמ' טו). בעלי זכרון 18 עמ' יז-יח הוכחתי שלרבי אהרן ביכלר היו שני זיווגים, ומרת ריזל היא זיווגו השני. תולדות אחיה רבי הילמן ורבי אלחנן המוזכרים באגרת זו ראה בספר 'קהלת צעהלים' וחכמיה' עמ' 115-118.

ב'עלי זכרון' 19 עמ' ח' מוזכר שלרבי אהרן היתה בת הנשואה לליכטר, וכאן עולה שאשתו האלמנה נישאה בזיווג שני לבנו של רבי יונה אריה אב"ד צעצע ששם משפחתו היה ליכטר.

מי הוא בעלה השני של מרת ריזל אלמנת רבי אהרן ביכלר

מי הוא בנו של רבי יונה אריה שמרת ריזל היתה נשואה לו בזיווגה השני? ידוע לנו על בן אחד שלו ששמו רבי ישראל איסרל, שבשנת תקצ"ד היה עדיין בחור [אך כבר שימש כשו"ב], ומשנת תקצ"ז כיהן כשו"ב ונאמן בק"ק דונא פעלדוואר, ראה

בהמשך. האם הוא בעלה השני של מרת ריזל שהתאלמנה מבעלה הראשון רבי אהרן ביום כ' אב תקפ"ח?

הנה במפקד של שנת תר"ח בצעצע מחוז פעיער מצאנו [יש"כ להרב שמואל יערי]: ליכטר אברהם יליד צעצע בן 44 [ז"א שנולד בשנת תקס"ד, אך כאמור לעיל אביו נתמנה לאב"ד צעצע רק בשנת תקע"א]. אשתו רוזליא/בורבאלא ילידת צעהלים בת 44. בנם מוזעס יליד צעצע בן 11. בתם רעבעקא ילידת צעצע בת 8. נראה ברור שזהו בנו של רבנו עם אשתו מרת ריזל הנ"ל, לפי השנים זה יכול להיות רבי איסרל, אך בכל זאת לא נראה לי שזה הוא, כי באותה תקופה הוא כבר שימש כשו"ב ונאמן בק"ק דונא פעלדוואר וכנראה לא גר בצעצע. אם כן יוצא שזה בן נוסף של רבנו ששמו היה רבי אברהם.

מי היא הבת המדוברת של רבי אהרן ביכלר

בעלי זכרון 18 עמ' יח שיערתי שלרבי אהרן ביכלר היתה בת בשם רייצל, אולי היא המוזכרת באגרת זו. אמנם בעלי זכרון 31 עמ' נח שיערתי שבתו רייצל נולדה מזיווגו הראשון, כיון שלפי חשבון הגיל שלה בפטירתה (ראה שם עמ' נג) היא נולדה בשנת תקע"ו, ואלו שם הנחנו שהוא התחתן בזיווג שני רק בתמוז תקפ"א, [וזה מתאשר גם מהמפקד הנ"ל שממנו עולה - בהנחה שהרישומים בו מדויקים - שמרת ריזל נולדה רק בשנת תקס"ד לערך], וכאן הרי מדובר בבת שנולדה לו מזיווגו השני, אם כן לכאורה אין זו אותה בת. אך בכל זאת אפשר לומר שמדובר באותה בת, אלא שיש לאחר את תאריך לידתה לשנת תקפ"ב בערך, ולפי זה נוכל לומר שילדה את בנה האחרון בגיל 46 ולא בגיל 52 (ראה שם עמ' נד). אין לנו סיבה שלא לאחר את שנת נישואיה לשנת תר"ב כפי שעולה מאגרת זו, כי בתה הראשונה נולדה בשנת תר"ג [ראה שם עמ' נג]. אם אכן היא נולדה בתקפ"ב הרי שנפטרה בגיל 88 ולא 94. ראה שם עמ' נג.

תשובה נוספת מרבנו

ביום כ"ב טבת תר"ג כתב רבנו תשובה להג"ר יהודה ליב וייס אב"ד גירבע-פינצעהעל [גם הוא מהחתומים על החלטות אסיפת פאקש, ראה בהמשך]. התשובה נדפסה בקובץ התורני 'תל תלפיות' שנת תרנ"ו עמ' 64 (מחברת ד מכתב יג סימן סו). רבי יהודה ליב וייס אב"ד גירבע-פינצעהעל היה תלמידו של רבי משה מינץ אב"ד אויבן-ישן וחתנו של רבי בנימין זאב הלוי שפיטץ אב"ד אלשא-דאבאש (אבי רבי יוחנן הלוי שפיץ אב"ד טאב). נפטר בשנת תר"ג. תולדותיו: 'שם הגדולים מארץ הגר' מערכת ל אות יח. 'רבותיה דיחזקאל' עמ' נג. 'אישים בתשובות ח"ס' סי' ריב. חתנו: ממלא מקומו רבי אברהם הכהן קרפלס [על בנו הב' יהודה ליב קרפלס ראה 'עלי זכרון' 32 עמ' לג-לה].

לפנינו קטעים מתחלת התשובה וסופה:

בע"ה יום כ"ב טבת תר"ג לפ"ק פה צעצע.

שפעת יפעת ברכות והצלחות בשובע שמחות יגיע מאלקי המערכות על ראש רב חביב כנפשי ה"ה הרב המה"ג החכם המופלג בתורה וביראה חרוץ ושנון זית רענן כש"ת מהו' יהודא נ"י ויופיע וכאל"ש אבדק"ק גירבע.

אחד"ש כמשפט אהי' מן המודיעים שביום ה' העבר הגיעני מכתבו הנעים ובו נאמר מה שהוקשה למעלתו במס' גיטין דף ב' בתוס' ד"ה דקיימא הלכה כר"א בגיטין... הנלענ"ד כתבתי לידך נפשי ואם שגיתי אתי תלון משוגתי ואסיים באמירת שלום מאהבה מנאי ידידו דוש"ת.

הק' יונה אריה במו"ה משה זצלה"ה החפק"ק הנ"ל ואגפיה

אסיפת פאקש

בתחילת חודש אלול תר"ד התקיימה אסיפת רבנים בעיר פאקש. סיבת התוועדות הרבנים היתה בגלל ירידת הדת ופירצת הדור שהתחילה ע"י המתחדשים במדינת אשכנז, והכתה שורש גם במדינת הגר. על אסיפה זו וההכנות אליה ראה באריכות בספרים: 'קורות התורה והאמונה בהונגריה' פ"ד עמ' 56-62, 'לפלגות ישראל באונגריה' עמ' לג-לט, 'מזכרת פאקש' ח"א (ירושלים תשכ"ב) עמ' 109-116, 'פנקס הקהילות הונגריה' עמ' 27-28 ועמ' 101 [ביבליוגרפיה], 'מעין התורה' שנה שלישית אב תשל"ה עמ' קצו-רב, בקובץ 'כרם שלמה' קבצים קמב-קמג [ומשם בהוספות שב'מזכרת פאקש' מהדורה שניה (ירושלים תשנ"ג) עמ' 22-33], ובקונטרס 'תולדות הריב"א' שבסו"ס 'תשובת הריב"א' כרך ב (ברוקלין תשע"ד) עמ' כו-כט. ב'קורות התורה והאמונה' עמ' 58 וב'לפלגות' עמ' 1 לז רשום רבנו בין הרבנים שהשתתפו באסיפה וחתמו על ההחלטות: יונה ארי' במו"ה משה ז"ל רב בצעצע. שמו מופיע גם ברשימה (כת"י) של הרבנים המשתתפים באסיפה שהיתה בגנוזי רבי זוסמן סופר אב"ד פאקש, נדפסה ב'תולדות הריב"א' הנ"ל עמ' כט.

שלהי ימי רבנו

אחד האיזכורים האחרונים שיש לנו מרבנו הוא מרשימת דמי קדימה לספר 'ארץ צבי ותאומי צביה' לרבי צבי הירש ברודא אב"ד קיצע ח"ב [הלכות גיטין יבום וחליצה] שנדפס בפרשבורג בשנת תר"ו ע"י בן המחבר רבי יעקב ברודא, גיסו של בן רבנו, גם הוא חתן רבי משה סג"ל גלוגא אב"ד צעהלים בעל בתו מרת יאכד: סולאש [ליד צעצע], 'הרב המאה"ג מו"ה משה[!] אריה אב"ד דק"ק צעצע'. בהקדמה לספר מזכיר רבי יעקב ברודא את שני גיסיו בני רבי משה גלוגא המוזכרים גם למעלה במכתבו של רבנו: 'אפריון נמטי לתרי גיסי אחי אשתי המאה"ג החרוף ובקי מו"ה הילמן הלוי מק"ק שלאנינג ולאחיו הק' כדומה לו המפואר והרבני ונדיב שבנדיבים מו"ה אלחנן סג"ל חתן של הק' כ"ה הרש ראזענבערג מצעהלם'. יצוין שרבי יעקב ברודא היה חמיו של רבי יואל אונגר אב"ד פאקש בזיווגו השני שנשאו את בתו של

רבי יעקב, הרבנית האלמנה מרת בונא מעיר גורבע [תולדות הריב"א עמ' מז]. רבי יעקב ברודא נפטר א' אדר א' תרכ"ב ומנר"כ בפאקש [שם עמ' מח].

במפקד של שנת תר"ח מופיעים בצעצע [יש"כ להרב שמואל יערי]: ליכטמן יונאש, ליד אבוני בן 88. אשתו קאטאלין ילידת ועספרעם בת 55. נראה לנו שזה רבנו, וצ"ל ליכטר במקום ליכטמן, כנראה זוהי טעות העתקה של הקלדן. אך הגיל שלו נראה לנו קצת מוגזם כפי שכבר הערנו למעלה, בפרט ביחס לגיל של אשתו אפילו אם היא זיווג השני.

תאריך פטירתו של רבנו אינו ידוע לנו, אך לפי האמור בהמשך שרבי מנחם גרינוולד שנולד בשנת תר"ג למד אצלו כמה שנים לפני מלאת לו עשר שנים, נראה שרבנו עדיין חי עד שנת תר"ג.

אשתו הרבנית מרת חיילא בת האנילע נפטרה ער"ה תרל"ה [או תרל"ח] ומנר"כ בצעצע. אם היא קאטאלין הנ"ל שבשנת תר"ח היתה בת 55 הרי שנפטרה בגיל 77 או 80. זה נוסח מצבתה: פ"ט / האשה המהוללה הרבנית / מרת / חיילא / בת האנילע / אלמנת הגאון מהו' יונה ארי' ז"ל / נפטרה ער"ה שנת / תרל"ה לפ"ק / ת'נ'צ'ב'ה'.

מתלמידיו

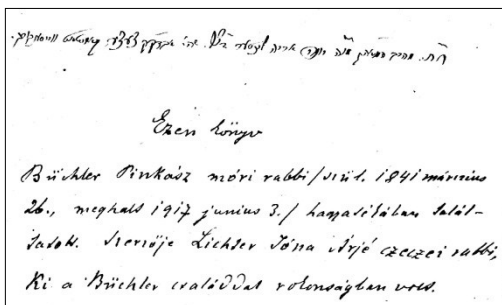
ר' מלכיאל גרינוולד [תרמ"ב-תשכ"ח] כותב בזכרונותיו (כת"י, יש"כ להרב שמואל יערי) וז"ל: 'אבי [רבי מנחם גרינוולד אב"ד שאפראן (עדענבורג)] צ"ל נולד בשנת 1843 [תר"ג-תר"ד] בצעצע, למד שם בחדר ובמשך כמה שנים גם אצל הרב המקומי רבי יונה. מגיל 10 עד 15 [תר"ג-תר"ח] למד בישיבות המפורסמות בפאקש והאלאש, ולאחר מכן עבר הישר לפרשבורג לישיבתו של ה"כתב סופר" המפורסמת בעולם כולו. כאשר סבתי יוכבד הלכה לעולמה היה אבי בן 13, וכבר נשא עליה הספד שעליו דובר רבות בכל המחוז. כבר אז ניבאו שמנער זה יצא דרשן [מגיד] גדול'. על סמך ידיעה זו כתב בספר 'קהילות הונגריה' (עמ' 348) שיתכן שרבנו ניהל ישיבה קטנה בצעצע. אך כאמור הוא למד אצלו לפני שמלאו לו עשר שנים, כך שקשה לקרוא לזה ישיבה קטנה. רבי מנחם גרינוולד נולד כאמור בשנת תר"ג בערך בצעצע לאביו רבי פנחס גרינוולד. למד גם אצל רבי אברהם הכהן קרפלס אב"ד גירבא-פינצעהעל, רבי יואל אונגר אב"ד פאקש, רבי אליעזר זוסמן סופר אב"ד פאקש, והכתב סופר בפרשבורג. בהגיעו לפרקו נלקח לחתן אצל רבי דוד נימן רב"ד

פרשבורג בעל 'ניר לדוד', ודר ליד חמיו (משנת תר"ל), הרביץ תורה בחברת ש"ס. משלהי שנת תרל"ב דיין, ולאחר מכן אב"ד שאפראן. בזיווג שני חתן רבי יצחק קראמר רב בנייהיזל ובוועיען [גיס חמיו הראשון]. נפטר כ"ה תשרי תר"צ ומנו"כ בשאפראן [החתם סופר ותלמידיו 'עמ' תקטז; שו"ת ניר לדוד מהדורת בני ברק בסופו, ראה שם עוד על צאצאיו].

מורשתו שבכתב

שני כרכים אלו שרדו. כרך אחד מכונה ה'פנקס הראשון'. במכון 'זכרון' ישנם צילומים של מספר עמודים מכרך זה: דף קלד ע"ב-קמא ע"ב: "בע"ה מס' פסחים דף ל"א ע"ב ודף ל"ב בשמעתין דלפי מדה משלם", דף קמב ע"א: "מס' ביצה דף י"ב בשמעתין דמתוך" [סוגיא זו מצוינת בכרך השני, ראה בהמשך]. בדף המעטפת שלו ישנו רישום בלשה"ק [כנראה בכתב ידו של רבי פנחס ביכלר, השהו עם כתב ידו בעלי זכרון' 7 עמ' טו]: "ח"ת מהרב המאה"ג מו"ה יונה אריה ליכטער זצ"ל שהי' אבדק"ק צעצע קאמיטאט ווייסענבורג'. וכן רישום בהונגרית: "ספר זה נמצא בעזבונו של ביכלר פנחס רבה של מאאר (יליד 26 מרץ 841, נפטר 3 יוני 917). נכתב ע"י יונה ארי' ליכטער רבה של צעצע שעמד בקרבה משפחתית עם משפחת ביכלר". [לפי הרישום שם רבי פנחס נולד בשנת תר"א (כמ"ש בעלי זכרון' 7 עמ' ז) ולא תר"א כמו שנכתב בטעות בעלי זכרון' 28 עמ' סא הנ"ל]. אולי הכונה 'בקרבה משפחתית' היא כאמור למעלה שבנו של רבי יונה אריה נשא לאשה את אלמנתו של רבי אהרן ביכלר אב"ד סערדאהעלי אחיו של רבי יהושע פאלק אב"ד סעטשין אבי רבי אליעזר דיין בפילעק אבי רבי פנחס.

הכרך השני נמצא כיום בספריית ביהמ"ל בניי 'מס' (RAB. 2416) [MIC. # 9677] וצילום ממנו נמצא במאגר ה'היברו בוקס'. גם בדף המעטפת שלו ישנו רישום כנ"ל

בלשה"ק ובהונגרית. בכרך זה מוזכר מספר פעמים ה'פנקס הראשון', ופעם אחת 'פנקס שני' [אולי זה אומר שפנקס זה הוא שלישי או יותר מזה]. בדף ה סוע"ב (עמ' 12): דף י"א ע"ב בשמעתין דאין שבות במקדש עיין בחידושי בפנקס הראשון בדף קנ"ג ע"ב ובדף קנ"ה מ"ש שם. דף י"ב

בשמעתין דמתוך עיין בחידושי בפנקס הנ"ל בדף קמ"ב קמ"ג מ"ז מ"ש שם. בדף פט סוע"ב (עמ' 180): 'גם עיין בפנקסי הראשון בדף י"ג ע"ב מ"ש לתרץ קושי' הנ"ל. בדף קכד ע"א (עמ' 220) בראשו: 'ועיין בפנקס שני מ"ש שם'. בדף קלד ע"א (עמ' 240) בסופו: 'ועיין בפנקסי הראשון דף ס"ח ע"ב מ"ש שם'.

תיאור כתב היד ופירוט תוכנו

נמסור בזה תיאור כללי של כתב היד [הכרך שנמצא בספרית ביהמ"ל בניין] ופירוט תוכנו. בכתב היד ממוספרים קלד דפים. בצילום ישנם 243 עמודים ברוטו, 239 עמודים נטו. מדף צד ע"ב עד דף קח ע"ב (בין עמ' 190-189) חסר בצילום, כנראה שלא נכתב על דפים אלו.

מדף א ע"א (עמ' 3) עד דף טז ע"א (עמ' 33) חידושים על מסכת ביצה. בדף יד ע"ב

(עמ' 30): בע"ה מה

שאמרתו בסיום מס'

ביצה הדרן עלך

משילין פירות וסליקא

מסכת ביצה. מדף טז

ע"א (עמ' 33) עד דף

יח ע"א (עמ' 37)

חידושים על מסכת

פסחים דף מג ע"א

בשמעתין דנוקשה

ותערובות. מדף יח

ע"ב (עמ' 38) עד דף

מד ע"א (עמ' 89)

חידושים על מסכת

שבת. מדף מד ע"ב

(עמ' 90) עד דף מו

ע"א (עמ' 93) חידושים

על מסכת מנחות דף

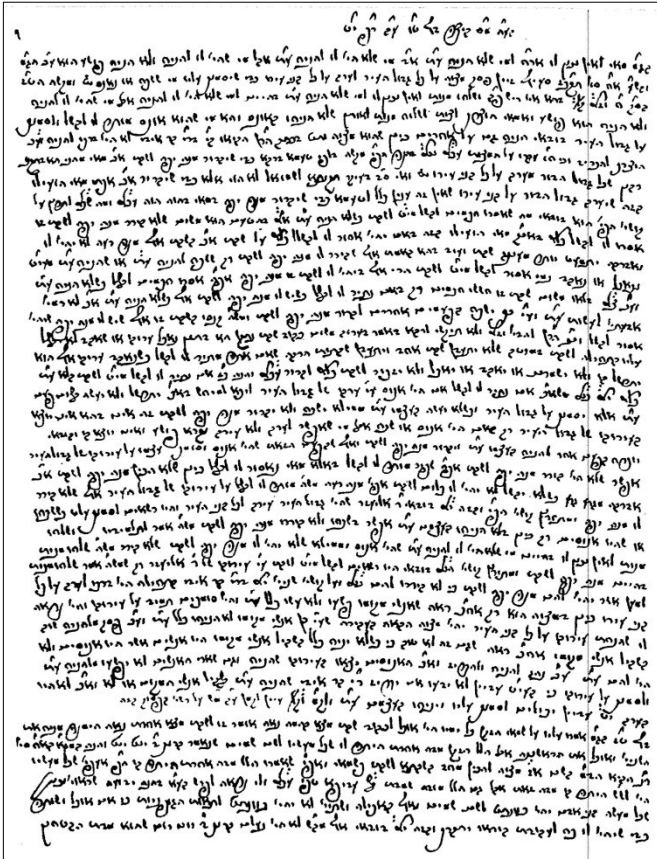
ע"ב-ע"ג. מדף מו ע"ב

(עמ' 94) עד דף פג ע"א

(עמ' 167) חידושים על

מסכת כתובות. מדף

פג ע"ב (עמ' 168) עד

דף פט ע"ב (עמ' 180) חידושים על מסכת בבא מציעא. בדף פט ע"ב (עמ' 180)

חידושים על מסכת חולין דף י"ב. בדף צ ע"א-ע"ב (עמ' 181-182) חידושים על

מסכת סוטה דף ב. מדף צ ע"ב (עמ' 182) עד דף צג ע"א (עמ' 187) חידושים על

מסכת יבמות. בדף צג ע"ב-צד ע"א (עמ' 188-189) חידושים על מסכת עירובין דף לז

ע"ב. מדף צד ע"ב עד דף קח ע"ח חסר [כאמור, כנראה שלא נכתב על דפים אלו].

מדף קט ע"א (עמ' 190) עד דף קיב ע"א (עמ' 196) חידושים על מסכת גיטין דף נב ע"א בשמעתין דהיזק שאינו ניכר. מדף קיב ע"ב (עמ' 197) עד דף קטז ע"א (עמ' 204) חידושים על מסכת ב"מ דף צז בשמעתין דשאלה ושכורה ובגמ' שבועות דף מז בשמעתין דשניהם חשודין השייך לעניינינו. מדף קטז ע"ב (עמ' 205) עד דף קכה ע"ב (עמ' 223) חידושים על מסכת שבועות מדף ל' עד דף מ"ו פרק שבועת העדות ופרק שבועת הפקדון. מדף קכה ע"ב (עמ' 223) עד דף קכט ע"א (עמ' 230) חידושים על מסכת כתובות דף פ"ז ופ"ח בשמעתין דפוגמת. בדף קכט ע"ב-קל ע"א (עמ' 231-232) חידושים על מסכת מנחות דף לו. מדף קל ע"א (עמ' 232) עד דף קלא ע"א (עמ' 234) חידושים על מסכת גיטין דף יג ע"ב בשמעתין דמעמד שלשתן. מדף קלא ע"א (עמ' 234) עד דף קלג ע"א (עמ' 238) חידושים על מסכת מכות. בדף קלג ע"ב (עמ' 239) חידושים על מסכת קידושין דף ז ע"ב. בדף קלד ע"א (עמ' 240) חידושים על מסכת מכות דף ה ע"ב. בדף קלד ע"ב (עמ' 241 ואחרון) הערה על ספר חקר הלכה מבעל האור חדש [הועתק בהמשך].

בעמ' 242 רישום: פולעק יום ד' פ' יתרו תרנ"ט. וחתימה 3 פעמים: הק' עזריאל ברוין?

יבורך מן השמים מי שיטול על עצמו את המשימה הקדושה להקים לגאון הזה רבה של צעצע שם ושארית ולהדפיס את חידושי תורתו הנמצאים בדינו.

מדברי תורתו

נביא כאן פרפרת אחת מחידושו של רבנו על מסכת ביצה [דף ו ע"א של הכתב היד (עמ' 13)]:

דף ט"ז בגמ' אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו הי' אוכל לכבוד שבת מצא בהמה נאה אומר זו לשבת מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניי' ואוכל את הראשונה אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים שנאמר ברוך ד' יום יום. והנה במג"א בא"ח סי' ר"נ הביא הד"מ בשם א"ז מצוה להכין מחד בשבתא לשבתא כשמאי ואפי' שאמרו הלל מדה אחרת היתה בו ה"פ אעפ"י שכל מעשיו הי' לש"ש היתה בו מדה זאת אבל גם הלל מודה שמדת ב"ש עדיפא טפי עכ"ל.

ולי נראה לפרש בע"א, דהנה ידוע שראוי ונכון שכל מעשה בני אדם יהי' כוונתו לשם שמים, ואף באכילה ושתיי' לא יהיה כוונתו לתאות הגופניות, כי אם אוכל ושותה כדי שיהי' לו כח לעבודת בוראו יתברך. ובזה י"ל דודאי אף מב"ש לא הי' נעלם ברוך ד' יום יום שהוא מדת הבטחון, רק שרצו להמציא שיהי' כל אכילתם לשם שמים, ע"כ נהגו מחד משבתך לשבת, וא"כ במצא אחרת נאה הימנה מניח השניי' ואוכל את הראשונה, נמצא אוכלה (לא) כדי שתהי' היפה נאכלת בשבת, דהוי לה אכילתה של הראשונה לכבוד שבת כפירש"י והר"ן, נמצא שאוכל בכל ימות

השבוע לשם שמים דהיינו לכבוד שבת. וע"ז אמר שפיר אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים, ר"ל שהי' יכול לסמוך על עצמו שאכילתו בודאי יהי' רק לשם שמים למען יהי' לו כח לעבודת הבורא יתברך ולא לשום תאות הגוף, וסמיכתו הי' כיון שכל מעשיו היו לשם שמים ידע לסמוך בעצמו שבודאי יהי' אכילתו רק לשם שמים, ע"כ בחר הלל במדת הבטחון ואמר ברוך ד' יום יום. וא"כ הדבר ק"ו אם ב"ש לא הי' בוטח בעצמו שיהי' אכילתו לשם שמים אם לא ע"י המצאה מחד משבתא לשבת כנ"ל, אגן יתמי דיתמי מכ"ש שצריכין לעשות המצאה זו למען אשר יהי' אכילתינו בכל ימות השבוע לשם שמים וק"ל.

'ליכטער' ולא 'לעדערער'

בספר 'פארי חכמי מדינתנו' (סיגעט תר"ע) הוא מוזכר פעמיים, במערכת א אות יד כממלא מקום האב"ד רבי אברהם חיים בצעצע שנפטר בשנת תק"ע (או תקע"א, לפי 'שה"ג מארץ הגר' מערכת א אות סד). ובמערכת י אות סב ישנו ערך עליו, וצוין שנפטר בשנת תקצ"ט. תאריך זה משובש שכן במאמר כאן נזכרים מכתבים ממנו שכתב לאחר מכן. בספר 'שם הגדולים מארץ הגר' (פאקש תרע"ג) מערכת י אות נה ישנו ערך עליו אך נפלו בו כמה שיבושים. כתוב שם שם משפחתו לעדערער ונפטר בשנת תקצ"ט, ושהיה בנו של רבי אברהם חיים לעדערער אב"ד צעצע, וזה טעות כי הוא חותם 'במ"ה משה'.

מצאצאיו

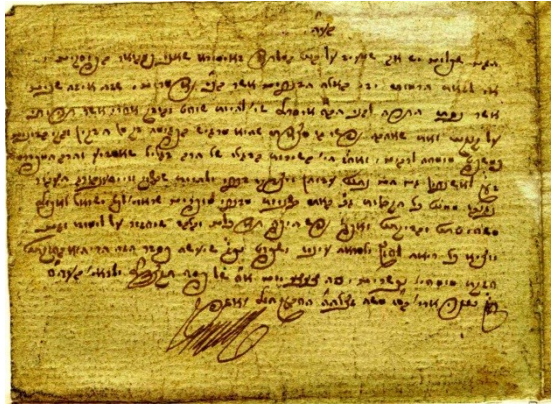
כאמור למעלה מצאצאיו ידועים לנו בניו רבי אברהם ורבי ישראל איסר. בנו רבי ישראל איסר כבר בבחרותו בתחילת שנות התק"צ הוסמך ע"י אביו להיות שוחט ובודק, ואכן שירת כשו"ב בגליל שאמדיע תחת דגלו של הגאון רבי טוביה כ"ץ [ראה עליו ב'אישים בתשובות ח"ס' סי' קצט, עלי זכרון 15 עמ' י; 24 עמ' ע; 30 עמ' כד], ותחת דגלו של הרב דק"ק לאשברין [כנראה הגאון רבי שמעון ווינר, ראה עליו ב'אישים' שם סי' תרנו], שגם הם סמכו את ידיהם עליו. משנת תקצ"ז שימש כשו"ב ונאמן בק"ק דונא-פאלדוואר למעלה מכ"ז שנים. לפנינו שתי תעודות שניתנו לו, אחת מאביו עוד בבחרותו בשנת תקצ"ד [נמצאת בארכיון היהודי בבודפשט], והשניה ניתנה לו שלשים שנה לאחר מכן בשלהי שנת תרכ"ד מרבי חנוך העניך פישר אב"ד דונא פאלדוואר ומאקאווא [התודה להר"ר תומר ברונר].

תעודת רבי יונה אריה ליכטער אב"ד צעצע לבנו רבי איסר

בע"ה

הגם שכלום יש אב שמעיד על בנו, במלתא דאיסורא שאני, כמבואר בפוסקים. אי לזאת הרמותי ידי באלה הדברים אשר בכ"י נאמרים. שזה איזה שנים אשר נתתי התרה לבני הבח' איסרל שי' להיות שוחט ובודק אחרי אשר תהיתי על קנקנו ואת

שאהבה נפשי בו מצאתי שהוא מרגיש בפגימה דק מן הדקין ובקי בדינים כמשפט מומחה לרבים. ואח"ז הי' בשירות בדגלו של הרב בגליל שאמדיע והרב המפורסם דק"ק לאשברין, גם הם נתנו עדיהן ויצדקו דברי. ולהיות שבשוק ווייסענבורג העבור נגנבו ממנו כל הקבלות ג"כ באתי בשניות מדברי סופרים שראוי לכל ישראל לאכול משחיתות ובדיקתו ואפי' נפש היפה תאכלם, ובלבד שיחזור על לימודו, וגם יוציא כל ריא[ו]ת לחוץ ולמראה עיניו ישפוט, וכ"ז שיעשה כסדר הזה הרי הוא

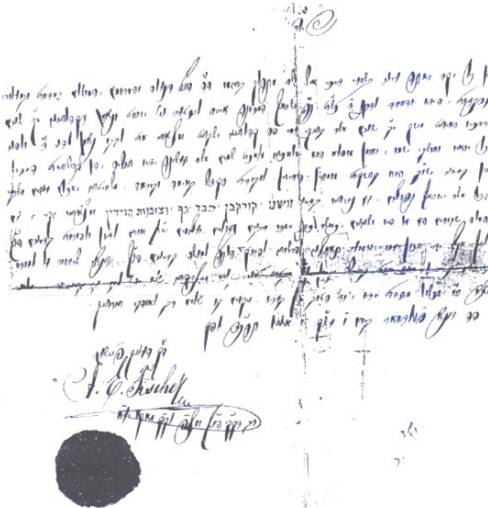
בחזקתו חזקת מומח' וכשרים. פה צעצע יום א"ח של פסח תקצ"ד לפ"ק.

ולראי' בעה"ח הק' יונה ארי' במ"ו משה זצלה"ה החבק"ק הנ"ל ואגפי'

תעודת רבי חנוך העניך פישר אב"ד דונא פולדוואר - מאקאווא

שיל"ת

הן כל יקר ראתה עיני בשורי דרכי והמרומם, המושלם במדות ובמעלות נכבדות, הירא והחרד לדבר ד' כש"ת כ"ה ישראל המכונה איסר ליכטער נ"י שוחט ונאמן דקהלתינו ז"ך שנים דרכיו ראיתי משך י"ב שנים אשר בתוך עמי פה קהלתינו ישבתי ומצאתי את לבבו נאמן לפני ד' ולפני כל יראיו וחושבי שמו, ואומן מופלא הוא במלאכתו מלאכת שמים אשר תעשינה ידיו תושיה, הן בהשחזת הסכין הן בדיני שו"ב הוא בחזקת מומחין וזריזין לעבודת הקדש באימה וביראה,

משחיתתו יאכלו ענוים וישבעו בכל אשר מישראל נפוצים, גם נסיתיו בדיני וושט, קורקבן, כבד, גף, וצומת הגידין, ומצאתיו בקי בדינים האלה שגורים הם על פיו ושנונים. כאשר כבר סמכו רבנים גדולים ועצומים ז"ל אותו לדון ולהורות בדינים

הנ"ל לכן אף ידי תכון עמו וזרועי תאמצנו להרשותו לפסוק הלכה למעשה בדינים הנ"ל בתנאי שיחזור על לימודו תמידים כסדרן ... ונכון לבי ובטוח אשר בישרו ובצדקתו שלא יהי' לבו גס בהוראה, ולא תצא ח"ו מכשול מתחת ידו, וד' הטוב יגן בעדו, ויקוים בו שלום רב לאוהבי תורתך.

פה דונא פולדוואר ביום ו' עש"ק ט"ו אלול תרכ"ד לפ"ק

הק' העניך פישער רב דק"ק הנ"ל ומצ"פ לק"ק מאקא יע"א

[נוסח מצבת רבי חנוך העניך פישר הטמון בבית החיים דק"ק מאקאווא בצמוד לרבה הקודם רבי שלמה זלמן אולמן בעל היריעות שלמה, כפי שהעתקתיו בעת היותי במאקאווא ביום י"ז סיון תשס"ד: פ"ט / אדמ"ו מורה מורנו הרב רבי / חנוך בכה"ר יעקב / פישער זצ"ל ראב"ד / דק"ק דונאפאלדוואר / משנת תרל"ב עד תרכ"ד / ופה ק"ק מאקאווא / משנת תרכ"ד עד בוא / שמשו הלך לעולמו / בן ע"ש [-ע' שנים] יום הא לס' / שמיני כ"ו ניסן התרנ"ו / דבר אל ודתו בכל עת בעתו ושמר בריתו / חכמה עצתו ויתר שאתו לשונו חניתו / אבל עדתו ילדו וביתו מבכים בכיתו / מתוקה שנתו וברוך בצאתו בעזבו שחיתו].

רישומי לידות של נינות רבנו?

מצאנו רישום לידה במישקולץ: 'ליכטר אוטיליא. נולדה במישקולץ 14 מרץ 887 [י"ח אדר תרמ"ז] שם האב: מור יליד צעצע. שם האם: רוזליא קיש. בשנת 888 [תרמ"ח] הוחלף השם ללוקאטש. האבא מור יליד צעצע כנראה הוא נכדו של רבנו. אולי הוא מוזעס המוזכר במפקד של שנת תר"ח כבן 11 ז"א שנולד בשנת תקצ"ז.

כמו כן מצאנו רישום לידה בבודאפעסט: 'ליכטר הרמינה. נולדה בפעסט 14 אוקטובר 884 [כ"ה תשרי תרמ"ה]. שם האב: דיולא/יונאש יליד צעצע. שם האם: העדוויג קורנפלד ילידת נייפעסט. השם הנכון של האב: יונאש (887) [תרמ"ז]. שמו היהודי של האב הוא כנראה יונה אריה, וכנראה הוא נכדו של רבנו.

עוד פרפרת מתורתו [ישוב דברי בעל הטורים בפרשת מטות]

לסיום, העתקנו קטע נוסף מכתב ידו של רבי יונה אריה - העמוד האחרון (עמ' 241) - בתוספת מ"מ בסוגריים:

היבם, ושמעינן מכאן שגם משה עשה כן וממנו למד דוד, וזהו ועבר לכם כל חלוץ, פירוש חלוץ הנעל. עכ"ל. וקשה מסוגי' דקידושין דף י"ג ע"ב דפריך מנ"ל דמיתת הבעל מתיר, ומשני מדאמר רחמנא (דברים כ ז) פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה, ש"מ דמיתת הבעל מתיר, ולדברי בעה"ט שזכרנו קשה טובא, איך מוכח מהכא דמותרת מכח מיתת הבעל דמתרת, ודלמא

בע"ה מה שראיתי בספר חקר הלכה (וויען תקצ"ח) שחיבר הגאון בעל אור חדש זצ"ל חקירה ח קושיא על בעל הטורים בפרשת מטות (במדבר לב כא) בהאי קרא דכתיב ועבר לכם כל חלוץ וז"ל, חלוץ, ב' במסורה, ועבר לכם כל חלוץ, חלוץ הנעל (דברים כה י), והיינו דאמרינן (שבת נו ע"א) כל היוצא למלחמת בית דוד גט כריתות כותב לאשתו, שלא תזקק ליבם ולא תצטרך לחלוץ נעל

ואשתו תנשא לאיש אחר, יותר הוה ליה לקרא לומר הטעם פן יהי' נשבה במלחמה ולא יחזור בסוף המלחמה ואשתו תנשא לאחר ע"י הגט כריתות שכתב לה ויהי' לו עגמת נפש בודאי למראה עיניו שרואה אשתו נשואה לאחר.

ואי דאיירי קרא בהך גוונא שלא התנה כשנתן לה הגט אלא רק אם ימות במלחמה תהי' מגורשת ולא התנה שתהי' מגורשת אם יהי' שבו, קשה נמי למה כתב הטעם פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה דהיינו שיהי' לו עגמת נפש קודם שימות כנ"ל, יותר הוה ליה לומר הטעם שמה יהי' נשבה במלחמה ולא יתנו אותו בפדיון בשום ממון שבעולם ותשאר אשתו עגונה עולמית דהוא טעם יותר נכון מעגמת נפש דילי'.

אלא על כרחך דקרא רוצה ליתן טעם על מי שלא נתן כלל גט כריתות לאשתו קודם

משום הגט כריתות שכתב לאשתו טרם צאתו למלחמה הוא המתיר אותה לעלמא. עכ"ל.

ונ"ל לתרץ הדנה במסכת כתובות דף ט"ב בתוס' ד"ה כל היוצא, כתבו וז"ל (מיהו) יש ליישב פי' הקונטרס ללא דוקא פירש שאם ימות במלחמה אלא היו מתנים אם לא יחזור מן המלחמה וכו' וה"ה אם נשבה וכו' וא"ת והרי חזר אוריה ונתבטל הגט וז"ל שהי' מתנה אם לא יחזור בסוף המלחמה והרי לא חזר לבסוף. עכ"ל יעו"ש. ועין בשבת דף נ"ו ע"א בפירש"י שם.

והנה בקרא כתיב (דברים כ ז הנ"ל) ומי האיש אשר ארש אשה ולא לקחה ילך וישוב לביתו, דמוכח שאין לו תקנה בשום אופן שילך למלחמה, וקאמר הטעם פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה, והיינו כפירש"י (שם פסוק ה) ודבר של עגמת נפש הוא זה.

צאתו
למלחמה, וא"כ
לא קשיא
אמאי לא אמר
הטעם דמשום
הכי ישוב
לביתו דשמה
יהי' שבו ולא
יניחו לפדותו
בשום ענין

א"כ וא"כ
הקרא איירי
במי שכתב גט
כריתות
לאשתו
כדרכם
שהתנה בין
אם ימות
המלחמה או
אם יהי'

נשבה ולא יחזור למלחמה תהי' מגורשת ממנו ומותרת לעלמא, תיקשי על הקרא אמאי קאמר הטעם דמשום הכי ישוב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה ויהי' לו עגמת נפש כזה לא שייך לומר על לאחר מיתתו דהמתים לא ידעו מאומה, ועל כרחך צ"ל דעכ"פ בעודו בחיים יהי' לו עגמת נפש שידאק פן ימות

ותהי' אשתו עגונה לעולם, זה אינו, דקרא דינא אתי לאשמועינן דמיתת הבעל מתיר, ומשום הכי קאמר הטעם פן ימות במלחמה, ואעפ"י דעל כרחך הקרא איירי בלא כתב לה גט כריתות כלל כנ"ל, אפ"ה איש אחר יקחנה משום דמיתת הבעל מתיר ויהי' לו עגמת נפש. ומתורץ קושיא הנ"ל, ושפיר מוכרח לשוב לביתו בכל גוונא וק"ל.

א"כ וא"כ
הקרא איירי
במי שכתב גט
כריתות
לאשתו
כדרכם
שהתנה בין
אם ימות
המלחמה או
אם יהי'

נשבה ולא יחזור למלחמה תהי' מגורשת ממנו ומותרת לעלמא, תיקשי על הקרא אמאי קאמר הטעם דמשום הכי ישוב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה ויהי' לו עגמת נפש כזה לא שייך לומר על לאחר מיתתו דהמתים לא ידעו מאומה, ועל כרחך צ"ל דעכ"פ בעודו בחיים יהי' לו עגמת נפש שידאק פן ימות

הרב יעקב גולדשטיין

ירושלים

ר' אברהם מאיר גינצלער ובניו

בשורות הבאות אבקש לעמוד על כמה בירורי דברים בייחוסו של זקני מו"ה אברהם מאיר גינצלער ז"ל וצאצאיו. עובדות חשובות עדיין לוטות בערפל, וחלק מהדברים נאמרים בדרך ההשערה. אודה מאוד לכל מי שיוכל לשפוך אור נוסף.

א

הרבני מו"ה אברהם מאיר גינצלער נולד בק"ק אויהעל (כך נרשם בכלל המיפקדים), לפי ההשערה סביב שנת תקע"ה (כך נרשם במיפקד האוכלוסין של שנת תר"ח. יש לציין רק שאף שבמפקד האוכלוסין בה'מאד תרכ"ט נרשמה שנת לידתו תקס"ח, נראה שגיל זה מופלג מהאמת, ועל פי רוב נטו ראשי המשפחות להוסיף שנים רבות לגילם, בפרט במפקד זה, מטעם שאינו ברור לי כל צרכו, ואף בנו, זקני מו"ה יוסף ז"ל שייזכר שמו להלן, נרשם במפקד תרכ"ט בגיל מופלג הרבה מהאמת).

זוגתו של ר' אברהם מאיר היתה מ' רעדיל בת ר' הלל ספינאט מק"ק וויזשאלי (Vizsoly), ילידת וויזשאלי תקע"ז. על ייחוסיה משפחת ספינאט יש להרחיב במק"א. מ' רעדיל נלב"ע עלי דרך כ"ט חשוון תרמ"א, ונטמנה בק"ק מעזא-טשאטה. שם נרשם מותה בפנקס המאטריקל, בתור תושבת ה'מאד בת 63 וילידת וויזשאלי.

זוה נוסח מצבתה (שקיבלתי בטובת עין מהר"ר יואל יעקב מייזליש נ"י, באמצעות הר"ר יואל שווארץ נ"י ותשו"ח להם):

פ"נ / אשה צנועה וחשובה / מרת רעדיל ע"ה /
 ר'בות בנות ע'שו חיל / ד'לגה כאיל ל'זרעה
 פנות / ב'דרך חלתה ת'מה היתה / ה'רחק
 מעדתה ל'זאבון / ל'שאריתה נפטרה ביום /
 כ"ט חשוון שנ' תרמ"א ק' / תנצב"ה

על פי מקומות רישום לידת ילדיו, יש לשער את מקומות מגוריו של ר' אברהם מאיר לפי הסדר הבא: בין השנים תקצ"ו-תר"ג הוא נמצא בוויזשאלי, ולאחר מכן בין הכפרים (הסמוכים זה לזה, ממערב לה'מאד) Szentistvánbaksa

(סט.אישטבאן-באטשקא. תר"ז-תר"ט), Nagykinizs (נאג'קיניש. תר"א), Megyaszó (מעדיאסא. תרט"ו-תרכ"ב) שם נרשם מקצועו "מורה".

בין תרכ"ו-תרכ"ט נזכר שמו ברשומות הלידה של ק"ק ה'מאד בתור מוהל. יש לשער שנלב"ע סביב תרל"א-תרל"ב, אז נולד כפי המשוער נכדו הראשון הקרוי בשמו (להלן). אף מקום פטירתו וקבורתו לא נודע, האם הוא בה'מאד, מקום העדות האחרונה על הימצאו, ומגורי זוגתו לאחר מותו, או שמא המשיך למקום אחר.

נעלה מכל ספק ייחוסו למשפחת גינצלער החשובה מאוהיעלי, נכדי ראש הקהל מו"ה אהרן גינצלער ז"ל, שנלב"ע שם י"א אד"א תרי"א, הן על פי מסורת המשפחה, והן על פי השמות הפרטיים החוזרים ונשנים ללא הפסקה במשפחתו, ובפרט השם אהרן. אשר על כן אבקש לנסות לשער את אופן ייחוסו.

המקור המפורט והמוסמך ביותר המוכר לי לתולדות משפחת גינצלער הוא קונטרסו של הר"ר חיים פריעדמאן שיחי', הנדפס בתוך ח"ב לס' "לבית אבותם" (נ"י תשנ"ח-תשנ"ט, עמ' ק"ג-קמ"ט), אשר בו נעזרתי ועליו בעיקר נסמכתי, והוא המקור כמעט הבלעדי. בניו של הרבני מו"ה אהרן גינצלער מק"ק אוהיעל (וזו' מ' רייזל), הידועים לנו, ושלושה מהם נמנו בקונטרס הנ"ל לתולדותיהם (וכן ייחוס אביהם לבית אבותיו), נולדו כולם באוהיעל בין השנים תקנ"ה-תקס"ה, והם ארבעה. בנו מו"ה יצחק אייזיק מק"ק טרין, בנו מו"ה משה לייב מק"ק אוהיעל (נולד לערך תקנ"ח), בנו מו"ה צבי הירש (מח"ס ארץ נחלי מים ונחלי הבשור) מק"ק ערדי-באניא (נולד לערך תקס"ג), ובנו מו"ה שמעיה יוסף מק"ק טיסא-לאק (נולד לערך תק"ס. בסוף ימיו בירושלים ת"ו ושם מנ"כ). אין כל ידיעה האם היו לר' אהרן בנים נוספים, ואם היו לו בנות - מה היו שמותיהן. אני תקווה שבס"ד אוכל להרחיב עוד אודות משפחת גינצלער בכללה, אלא שקצר המצע כאן מהשתרע.

לענייננו חשוב, כי לא מסתבר שר' אברהם מאיר היה בנו של אחד מהנ"ל, מלבד ר' משה לייב, מטעם פשוט. לר' צבי הירש היה בן בשם ר' מאיר (נולד תקצ"ג), לר' יצחק אייזיק היה בן בשם ר' אברהם צבי (המכונה ר' הערש חסיד מאוהיעל, נולד תקע"ג), ור' שמעיה יוסף היה בחיים בשנת תרכ"ט בעוד ר' יוסף ב"ר אברהם מאיר נולד תקצ"ט. בנוסף, הלא כבר מילתנו אמורה כי שלושת הבנים האחרים לא דרו כלל בק"ק אוהיעל, ואילו אודות רא"מ נרשם בפירוש מקום הולדתו באוהיעל. אשר על כן, האפשרויות הסבירות העומדות בפנינו הן שתיים: או שהוא בנו של ר' משה לייב, או שהיה לו לר' אהרן בן נוסף, שלא נודע משום מקור אחר (ושמא בן זה הוא ר' אברהם מאיר עצמו).

סמך נוסף להשערה שר' אברהם מאיר הוא בנו של ר' משה לייב, מכך שבניו של ר' אברהם מאיר, קראו את שם בניהם שנולדו אחרי פטירת רמ"ל מאוהיעל (נלב"ע באויבערווישווא כ"ז תשרי תרמ"א) על שמו: ר' יוסף קרא לבנו שנולד תרמ"ד משה יהודה, ור' יעקב דוב את שם בנו שנולד תרמ"א משה.

כמו כן, ר' יוסף נקרא בשם חמיו של רמ"ל מאוהיעל, ר' יוסף קליין מכפר זאהאן. גם בתו של ר' אברהם מאיר שנולדה בשנת תר"ז נקראה פייגא, כשם זוגתו של ר' יוסף קליין הנ"ל (אך בזה יש לעיין עוד וכדלקמן).

ובנוסף, מפי דו"ר ר' אהרן גינצלר ז"ל מנתניה שמעתי, בשם אביו זקני הר"ר מרדכי צבי גינצלער, אודות הג"ר שמואל שמעלקא גינצלער מאויבער-ווישווא, בן רמ"ל מאויהעל. אלא שהסתפק האם אמר לו אביו שהיה זקנו או שהיה דודו זקנו, ומפני שלא ייתכן שהיה זקנו (הרב מווישווא נולד תקצ"ה), נותרה אפשרות שהיה דודו-זקנו.

אולם, אחרי שכתבתי כל זה, קיבלתי מידידי הר"ר יואל שווארץ שיחי' תמונת מציבה מביה"ח בה'מאד, הנמצאת ברשות ארגון "אבותינו" אשר ידם רב להם בשימור ותעוד בתי-החיים ברחבי העולם, ולדבריו היא היחידה משם של אדם בשם "אברהם מאיר", ותשו"ח לו (וכן על כמה וכמה טרחות שטרח עבור מאמר זה). לענ"ד מציבה זו טעונה בירור ועיון, וזה לשונה:

"פ"נ הרבני המופלג כמו"ה / אברהם מאיר לאור באור החיים / בן משכיל ביראת שמים / רבקה בריינדל יולדתו אשריה / זכרו צדקתו לעד תאמר אמריה / נו"נ י"ב כסליו תרל"ג / תנצב"ה".

יש להעיר בעקבות מציבה זו כמה הערות:

א. למרבה הצער, במאטריקל של מאד הנמצא לפני חסרים רישומי הפטירות מהשנים תרל"ב-תרל"ד, כך שלא ניתן להשוות את המציבה עם הרישום הממשלתי.

ב. כאמור לעיל, תאריך הפטירה על מציבה זו ומיקומה, מתאימים לזמן ומקום פטירתו המשווערים, באופן קרוב לוודאי, של ר' אברהם מאיר.

ג. יש לשאול האם המילים "בן משכיל" אינן מדגישות בדווקא את מילה "בן" המתייחסת לשורה הבאה הפותחת "רבקה בריינדל", אלא גם את המילה "משכיל", המרמזת על ראשי התיבות "משה יהודא לייב"?

ד. במידה והתשובה לשאלה הקודמת היא חיובית, הלא זוגתו הידועה של רמ"ל היתה כאמור לאה בת ר' יוסף קליין מכפר זאהאן, ובתה מ' פייגא זו' הגה"ק בעל קול ארי' נולדה כבר בשנת תקפ"ג (אמנם ר' אליעזר ברמ"ל נולד כבר תקע"ט, אך אין עדות על שם אמו). אשר על כן, האם יש ללמוד מכאן כי מ' לאה היא זיווגו השני של רמ"ל?

ה. יש עוד להוסיף, כי רמ"ל גינצלער נלב"ע באויבערווישווא כ"ז תשרי תרמ"א בהיותו בן פ"ב, אשר על כן הוא יליד תקנ"ח, ובהנחה שהנחותינו הקודמות צודקות, הרי שר' אברהם מאיר נולד בהיות רמ"ל כבן י"ח-י"ט.

ו. ביום ד' חשוון תרכ"ה נלב"ע בה' מאד רבקה גינצלער, וברשימת המאטריקל אין שום פרטים מזהים אודותיה (כמובן ייתכן שמדובר בפטירה בגיל צעיר של בת נוספת לרא"מ). שמא יש היודע מה על מקום קבורתה, ויוכל להחכימנו האם היא קשורה לענייננו.

ב

כאן ארשום את הידוע לי אודות בני ר' אברהם מאיר גינצלער, וכמה ספקות חדשות העולות בעקבות זה, אך קודם לזה יש לבאר את הענין הגיאוגרפי. כל המקומות שנזכרו לעיל ויזכרו להלן ברשימת נדודי ר' אברהם מאיר דנן וילדיו, נמצאים במעין משולש שאינו גדול, ובכל אזור גיאוגרפי זה, מה'מאד שבמערבו במחוז זעמפלען, אל הקו הישר מצפון לדרום של היישובים במזרח מחוזות אבאוי ובארשאד הסמוכים: וויזשאלי - Szentistvánbaksa - Nagykinizs - מעדיאסא - מעזא-טשאטה - געסטעלי, אין בכל ספרי המאטריקל שבדקתי זכר למשפחת גינצלער נוספת, מלבד אלו שייזכרו להלן (לכה"פ בשנים המדוברות, קודם תר"ם ודאי. וכל זה מלבד משפחת הקול אריה בלבד בה'מאד לבדה). כמו כן, אזור גאוגרפי זה הוא מוקד משפחת ספינאט (של מ' רעדל) לענפיה.

א. בנו זקני מו"ה יוסף, נולד שנת תקצ"ט, נשא י"ד טבת תרכ"ב בכפר דאבשא (נרשמו מגוריו במעדיעסא הסמוכה) את מ' רבקה בת ר' מרדכי טיגערמאן מהאלמאי-סאנטאב, ודר בק"ק ווידיטשא. בניו:

1. זקני מו"ה אהרן, נולד בערך תרכ"ג במעדיאסא, נשא את מ' אסתר בת מו"ה עמרם חנוך יהודא פריעדמאן שו"ב באויהעל (ראה אודותיו בארוכה בעלי זכרון 29 עמ' ס"ח ואילך), ישב על התורה ועל העבודה בביהמ"ד באויהעל, ונלב"ע בדמי ימיו. זוגתו מ' אסתר נלב"ע כ"ד אב תש"ג. מנוחת שניהם בביה"ח החדש באויהעל. ילדיו:

א. מ' פייגא זו' ר' שמואל זאלצער, נספו שניהם הי"ד, נספו גם בנם ר' גבריאל צבי ומ' רבקה הי"ד. שרדו לפליטה בניהם ז"ל ר' אהרן ור' ישראל זאב באה"ק, בנותיהם מ' מרים נויאוויטש ומ' שיינדל עהרנפעלד בארה"ב, ומ' לאה קריינדל גראס באה"ק.

ב. ר' יהושע (נלב"ע כ"ז תשרי תשל"ו בב"ב), זו' מ' רחל לאה בלום. בתו מ' גנוט לאו"ט בארה"ב.

ג. זקני ר' מרדכי צבי (נלב"ע כ"ג טבת תשל"ז בב"ב), זו' מ' מרים מעליא ב"ר יוסף בערגער מטאקאי (ראה בעלי זכרון 35 עמ' ל"ב ואילך). ילדיהם ז"ל: זקנתי מ' טובה גיטל גראס, הר"ר אהרן גינצלר מנתניה, לאה נעמי הי"ד (נהרגה ברעננה בידי חיילים בריטים כ"ט חשוון תש"ח), מ' יהודית סיגעל.

ד-ה. עמרם ואברהם מאיר בוונצואלה.

2. ר' שמואל גינצלער מווידיטשקא, חתן ר' זאב דב שפיטץ מטערצאל. לא נודע לי גורל משפחתו.

3. ר' אברהם מאיר גינצלער מטשאני, נולד לערך תרל"ב-תרל"ג (נזכר בבית היוצר, ראטה, פירוש אור לישראל לרב מווידיטשקא, עמ' קמ"ה "וידידי הרבני הנגיד המופלג בתו"ש מו"ה אברהם מאיר גינצלער מטשאני נ"י"), זו' מ' רייזל פריש, נספו שניהם הי"ד עם בניהם ר' יחזקיהו ור' אהרן ומשפחותיהם. שרדו בניהם ר' נפתלי הערצקא (נלב"ע אדר תשכ"ה, זוגתו וילדיו עלו על המוקד הי"ד) ור' יוסף ממושב בארותיים (נלב"ע כ"ה שבט תשמ"ה).

4. ר' חיים צבי מווידיטשקא, נספה עקד"ה עם בנו ר' אהרן וילדיו.

5. ר' משה יהודא מווידיטשקא, נלב"ע תרצ"ח ומנ"כ שם. בתו מ' רבקה נעקד"ה הי"ד, בתו מ' חנה שרה רייזמאן לאוי"ט בקרית אתא.

ב. בנו מו"ה יעקב דוב, שו"ב מוהל ומו"צ בק"ק געסטעלי, נולד תר"ט, נלב"ע ו' אייר תרע"ט בבודאפעסט. זו' מ' רבקה ענגלענדער נלב"ע בגעסטעלי כ"ז טבת תרע"ב. ר' יעקב דוב נזכר בשו"ת בית שערים (או"ח צ"ח, משנת תרנ"ט. וז"ל: "לאהובי תלמידי הרבני היקר מו"ה יעקב בער נ"י גינצלער בישוב געסטעלי"). ילדיו:

1. מ' איידל הי"ד, נולדה תרל"ג, זו' ר' דוד האאס.

2. מ' פרומט (Fany), נולדה כ"ו אייר תרל"ה ביישוב Posfalva ליד האנשאוויץ, נישאה בשנת תרפ"ב בזיור"ש (אלמנה) בבודאפעסט ליעקב דאנץ. נלב"ע י"ג אלול תש"א במישקאלץ ונרשם שם משפחתה בפנקס הח"ק "שטראוס", ונראה שהוא זיווגה הראשון או שהוא זיווג שלישי. הובאה לקבורה אצל אמה בגעסטעלי.

3. בן ששמו בלע"ז Adolf, נולד ט"ו שבט תרל"ט ביישוב הנקרא כיום Zbudský Rokytoy מצפון להומענע (סמוך ונראה לכפר יאנקאטץ שייזכר להלן).

4. ר' משה, נולד בגעסטעלי י"א תמוז תרמ"א, נלב"ע בקאשוי כ"ד אייר תרפ"ד. זו' מ' דרובנא ב"ר צבי יעקב בראנדסדארפער שו"ב בקאשוי (יליד באבוב, ב"ר אביש מאיר שהיה בעל מנגן אצל אדמו"ר בעל דב"ח מצאנז). מ' דרובנא נלב"ע בקאשוי כ"ט חשוון תרפ"א. שני בניהם נספו הי"ד.

5. מ' צפורה פייגא (Flora), נולדה ז' אדר תרמ"ד, נלב"ע ביישוב סאמאשטעג (Szamosszeg) י"ט חשוון תרפ"ט. זו' ר' אברהם אונגאר הי"ד, נספו גם בניהם ר' משה וזו' מ' היינאל האפשטאדטער ובתם מ' רבקה זוסמאן ומשפחותיהם. נותרו לפליטה באה"ק ילדיהם ז"ל, ר' שלום, ר' יעקב, ומ' לאה ריקמאן.

6. בן ששמו בלע"ז Miksa נולד ט"ז חשוון תרמ"ו בגעסטעלי.

ג. בנו מו"ה יצחק מכפר יאנקאטץ, נולד תר"א, זו' מ' שיינדל (בת מינדל) לבית מאנדעל, נזכר בשו"ת בית שערים או"ח רס"ד (משנת תרנ"א, וז"ל: "לידי הרבני החרוץ ושנון, וריח לו כלבנון, כמו"ה יצחק גינצלער נ"י איש לבית אבות דאורייתא ביאנקאטץ). ר' יצחק נלב"ע ט"ז אייר תר"ס, וזו' ט"ו ניסן תרע"ז (מנוחתה בווראנאב). המידע אודות צאצאיו עודו לוקה בחסר רב, ויש לקוות כי במידה ויוודע יותר, נוכל בס"ד להרחיב על כך בהזדמנות אחרת. שמותיהם של ר' יצחק ור' יעקב דוב ונשותיהם נרשמו בראש ס' מנחת ישראל תנינא (בודאפעסט תרפ"ג), שמו של ר' יצחק הזכיר בנו ר' שלמה, ושמו של ר' יעקב דוב הזכיר חתנו ר' דוד האס. ידיעה זו תסייע לנו בהמשך דברינו.

מכאן ואילך יבואו דברים הטעונים עיון ובירור:

ד. ברשימות המאטריקל והצענזוס נרשמו הילדים הבאים, שאין לי ידיעה וודאית אודותיהם: Barbara (תקצ"ו) אסתר (תר"ג) פייגא (תר"ז) אהרן (תרי"א) Cecilia (תרט"ו) מרים (תרל"ח). ויש להסתפק אודות כמה מהם, וכדלהלן:

ה. ביישוב מעדיאסא דרה מ' אסתר רייזל לבית גינצלער, זו' ר' יצחק ראטה, ולהם בנים וצאצאים רבים באה"ק ובחו"ל. מ' אסתר נלב"ע ח' אייר תרס"ו אצל בנה ר' מרדכי ביישוב אלשו-זאלטשא (Alsószolca) שליד מישקאלץ, ובעלה ר' יצחק כ"א שבט תרפ"ב. להשערת כמה מצאצאיה, היא היא אסתר בת ר' אברהם מאיר שנולדה תר"ג בוויזשאל. רגלים לדבר, האחת, היא ילידת תר"ג כמותה ומאותו המקום, ושנית, שבראש ס' מנחת ישראל תנינא הנז"ל נרשם תחילה שמה ושם בעלה, ולאחריה שם ר' יצחק מכפר יאנקאטץ הנ"ל, ולאחריו שם ר' יעקב דוב מגעסטעלי הנ"ל. אך מה שיש לתהות קצת על הנחה זו, מכך שבנה ר' מאיר נולד שנת תרכ"ז, בעוד ר' אברהם מאיר עדיין בחיים, ושמה יש היודע פשר דבר.

ו. בה' מאד דרה מ' פייגא לבית גינצלער (נלב"ע כ"ז כסליו תרע"ז), זו' ר' יצחק אייזיק ברוין (נזכר בין תלמידי הקול אריה), וכמה וכמה ראיות יש להניח כי היא היא מ' פייגא בת רא"מ הנולדת תר"ז. ראשית, שם בנה של מ' פייגא הנולד בסמוך לפטירתו המשוערת של ר' אברהם מאיר, נקרא אברהם מאיר (דר בסעמיהאלי). שנית, שם בתה הנולדת תרמ"ג (מייד לאחר פטירת מ' רעדל כמבואר למעלה) נקרא רעדי! וגם בתה, מ' גיטל אשת ר' חיים קלונימוס קלמן שווארטץ מח"ס עד בשחק,

קראה את שם בתה רעדיל (ס' עד בשחק עמ' כ"ח). שלישיית, ר' יעקב דוב מגעסטעלי חתום במאטריקל של ה'מאד כעד על נישואי בתם של ר' יצחק אייזיק ופייגא ברוין. הרי לנו רגלים לדבר שאכן היא פייגא בת רא"מ. אלא שעל מצבתה של מ' פייגא בה'מאד לא נרשם שם הוריה, וברישום פטירתה נרשמו הוריה Mor גינצלער וזוגתו Regina קליין (זוג שאינו נזכר בשום רשימת מאטריקל שנמצאת בידי), והיא בת 72 (כלומר ילידת תר"ד-תר"ה). והלא שם הלע"ז של מ' רעדל, כפי שנרשם במפקדי האוכלוסין של תר"ח ותרכ"ט, וברישומי הנישואין של בניה, היה Rosalia, ושם נעוריה היה ספינאט ולא קליין? אלא שיש לציין, כי ברישום פטירתה של מ' רעדל במעשא טשאטה נרשם שמה בלע"ז Regina גינצלער, ואין לנו כל ספק שהיא היא, אשר על כן נראה ברור כמעט לחלוטין כי שגגה נפלה ברישום שם המשפחה ברישום הפטירה של מ' פייגא. [במוסגר אעיר שעלה בדעתי, כי ייתכן שאף אין סתירה בין השמות הפרטיים Rosalia ו-R Regina, ושמה השם רעגינא אינו שם לע"ז כלל, אלא סירוס של השם העברי רידל-רעדי, מפני שבשפה ההונגרית על פי רוב נהגית האות G כדוגמת ד', ולא כאות ג', וייתכן שיבוש של [Redi-Regi].

ז. במעזא-טשאטה גם דרה מ' ביילא לבית גינצלער, זו' ר' אברהם מיטליידער (יליד תקצ"ד, נפטר ב' אב תר"ן), שמה הלועזי Betty, שהוא גם קיצור השם Barbara הנז"ל כביתו הבכורה של רא"מ גינצלער, היא בערך בת גילה המשוער, ובתם הראשונה נולדת עוד בכפר נאג'קיניש הנז"ל בין תחנות דרכו של רא"מ. בנוסף, ביילא הוא שם אמה של מ' רעדל, וכמו כן לזוג מיטליידער נקרא בן בשם מאיר בסמוך לפטירתו המשוערת של רא"מ גינצלער, וכן היה להם בן בשם שמעיה שנולד מעט אחרי פטירת מו"ה שמעיה ספינאט, אחיה הבכור והיחיד של מ' רעדל. ויש להזכיר, כי בנוסח מצבתה של מ' רעדל שהבאנו למעלה נכתב המשפט: "דלגה כאיל לזרעה פנות / בדרך חלתה תמה היתה / הרחק מעדתה לדאבון / לשאריתה". משמע ממשפט זה כי מ' רעדל נפטרה על הדרך בדרכה לבקר אצל ילדיה, ומסתבר שהיתה בדרכה ממאד למעזא-טשאטה אל בתה.

ח. עוד דרה במעזא טשאטה מ' Czily לבית גינצלער זו' ר' דוד לאופר, ושמה היא Cecilia בת רא"מ הנולדת תרט"ו.

סבורני שסמיכות וצירוף המקרים בכלל חמשת הסעיפים האחרונים, ובפרט העובדה הפשוטה שהיחידים למשפחת גינצלער הנזכרים בספרי המאטריקל ממזרח מחוז בארשאד מתאימים בשמותיהם לשמות ילדיהם של ר' אברהם מאיר ומ' רעדיל גינצלער שלא התאמת לנו גורלם (וכן לאזור מגוריהם המשוער), וכן אינם מזהים עם ענפי המשפחה האחרים, נוטים לאמת את השערותינו, ושמה יש מן הקוראים שיוכל להחכימו עוד בזה.

הרב שלמה יהודה הכהן שפיצר
מערכת 'עלי זכרון' בני ברק

לפני תשעים שנה (12)

תקציר ידיעות על מאורעות, קהלות ואישים מלפני כ-90 שנה, מתוך העתונות היהודית: Hagymany (מסורת) (להלן בקיצור Hag); Egyenloseg (אחדות) (להלן בקיצור: Egy); Juedische Presse (יידישע פרעסע) (להלן בקיצור: J.P.); Der Israelit (דער איזראעליט) (להלן בקיצור: Is); Zsido Ujsag (עתון היהודי) בעריכת הרב ארי' ליב גרוסברג (להלן בקיצור: Zs. U.

הרב שמחה אבלס

ניו יורק - נפטרו [ביום ט"ו כסלו תרפ"ו] בגיל 62 הרב שמחה אבלס רבה של קהילת 'תפארת יהודא'. יליד ווייצען תלמיד ה'שבט סופר' והיגר לאמריקה לפני 22 שנה. נערכו הספדים בביתו ובבית הכנסת שלו. בין המספידים הרבנים בנימין [ברוך] גוטה, ד"ר פיליפ [הלל הכהן] קליין, מילר, [משה] טננבוים וחתנו של המנוח הרב פרידמן. בפרשבורג הספידוהו יוצאי הישיבה בבית הכנסת חת"ס: שמואל בטלהיים (שקרא לו רבו מילדותו), הרב א.ב. גולדברגר ואחיו הרב יוסף אבלס רב הראשי של ולקה-שרלוהי (שאלא). (J.P. גליון 10 י"ט אדר תרפ"ו עמ' 78)

פאפא - הקמת המצבה של [הדיין] הרב לינק משה היתה ב-כא שבט הספידו אותו הדיין הרב פרסבורגר מיהאלי [מיכאל]. נוכחו גם נציגי הקהילה, הח"ק, השיעור-חברה וחברת 'עץ חיים'. יש לשבח את ראש הקהל ברויאר לאזאר שהבטיח לדאוג למשפחת הרב המנוח. Hag גליון 9 ג' ניסן תרפ"ו עמ' 6; Zs. U. כ"ח שבט תרפ"ו עמ' 9)

באותו יום הקימו גם את מצבת רוזליה באנדי - חמותו של מורה הדת רייכנברג פיליפ - שהיתה בת [הרב"ד] רבי וואלף באניהאד מסערדאהעלי ואשת הרב חיים צבי באנדי. Egy כ"ט שבט תרפ"ו עמ' 14)

אונגאריש-ברוד - בשבת פ' שקלים [כ"ט שבט] הלך לעולמו בגיל 63 יעקב צבי גליק אחד מהמיוחדים של הקהילה, היה ת"ח מופלג וירא שמים ברבים. היה סוחר אבל הקדיש את מירב כוחותיו לצדקה וגמילות חסדים. הוא שימש גם כמוהל. היה נשיא הח"ק ומ"מ נשיא הקהילה מעל 20 שנה. תלמיד ישיבת שוראני של הגאון פיבל פלאוט ושל ה'שבט סופר'. בעת הלוייה הספיד אותו ידיד נעורים שלו הרב הראשי [בנימין] זיידל מגאלאנטה. (J.P. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 92)

הונסדורף - לרגל ז' אדר דרש הרב הראשי [ר' יוסף יונה צבי הלוי הורוויץ] בישיבה את ההספד המסורתי. לאחר תפילת מנחה נערך סיום שהתחלק לשנים. סיום על

כל הש"ס הנלמד ע"י הבחורים, כאשר כל בחור קיבל על עצמו לסיים מסכת אחת או יותר. מלבד זה נערך סיום על מסכת שבת שנלמד ע"י כולם. ראש הישיבה הרב הורוביץ דרש ב'חריפות' וצירף גם דברי מוסר. בסיום השני כובד אחי הרב, ש[ניאור] ז[למן] הורוביץ, שדרש גם הוא במתיקות שפתיים. בסעודת הסיום כובדו גם בחורים לשאת דברי תורה. (J.P. גליון 11 כ"ו אדר תרפ"ו עמ' 85)

קאלוב - המונים הגיעו ביום הפטירה של הצדיק [מקאלוב] והתפללו על קברו. באו מכל רחבי המדינה ובמיוחד ממחוז סאבולץ' וסביבתו. נוכחו שם הרבנים מבוקוני', צ'ענגער, בידיסנטמיהאלי' (סעמיהאלי), באלקני', דערעצ'קע, פעהערג'ארמאט, הידוהאדהאז, הודאס, לעבעלעק, נ'רבאטור, נ'ירעג'האז, נ'ירלוגוש, נ'רמאדא, נ'ירמעג'עש, אויפהרטו (ראצפערט) ועוד. יש לציין שלא היה צורך בשמירה על הסדר כי הציבור התנהג כראוי למקום קדוש. הרב הראשי המקומי ברודי עמנואל [מנחם] ניצל את ההזדמנות שרבנים רבים נוכחים במקום וקרא אותם ובעלי בתים חשובים לישיבה להחליט על הקמת סניף מקומי של ה'תומכי הישיבות הארצית', באותם המקומות שבהם זה עוד לא קיים. הרב דרש דברי כיבושין מכל הלב למטרה זו של חיזוק הישיבות. כולם הסכימו והבטיחו לפעול בנידון בכל כוחם ומרצם. הודגש גם שלמטרה זו ישנו צורך בכספים רבים ויש לערוך מגביות בכל סוגי השמחות למיניהן. (Zs.U. גליון 10 י"ט אדר תרפ"ו עמ' 3)

ניו יורק - הרב עקיבא גולדברגר לשעבר מגיד בראקושפאלוטה ונצר של משפחת רבנים ידועה מהונגריה, לאחר שהות של 5 שנים כמהגר, נבחר בז' אדר לרבה של קהילת 'חברת זכרון יהודה'. (Egy ה' ניסן תרפ"ו עמ' 14)

ראקושפאלוטה - ישיבת הנהלת הח"ק נערכה בז' אדר תחת נשיאותו של קינד אליאש. בבית הכנסת דרש הרב דושינסקי מיהאלי [יצחק מיכאל], בערב נערכה סעודה בהשתתפות קהל גדול ובראשם הרב ועוד בעלי תפקידים רבים של הקהילה. (Zs.U. גליון 10 י"ט אדר תרפ"ו עמ' 12)

האיזו-בוסורמעני - בט' אדר נערך סיום על מסכת שבת בישיבה העומד תחת ניהולו של הרב ציטרון יוזעף [יהושע]. מלבד הרב דרשו ראש הקהל רובינשטיין אלברט, ובשם 50 התלמידים ברכו ברקוביץ' עמנואל ודסקל ברנט. (Zs.U. גליון 10 י"ט אדר תרפ"ו עמ' 12; Eg כ' אדר תרפ"ו עמ' 12)

נירעג'האזא - שוורץ עדע חבר בנציגות הארצית של הקהילות ונשיא הח"ק שם, מדווח במכתב על 'נושא הדיינות'. ב-14 לחודש שעבר נערכה ישיבת כל הקהל בניהולו של הנשיא פרידמן הנריק, ובה נערכה הצבעה בדבר מעמדו של הרב ש[לום] וידר. ע"פ רוב של 85 בני הקהלה (נגד 41) הוחלט למנוע מהרב את התואר 'מורה-מורינו', וזה הסכים לכך לקבל את משרת הדיין עם הגבלות מסוימות. הדבר הובא לידיעת הלשכה המרכזית והתקבלה ללא כל עוררין כמעט. למה כמעט כי בשבת

שעברה הופיע בקהילתנו רבה הראשי של מונקאץ' [רבי חיים אלעזר שפירא] והתערב בתוקף נגד ההחלטה הנ"ל, וזימן אליו את נשיאות הקהילה ודרש מהם לבטל את מה שהוחלט ברוב מנין. כאשר לא נענו לו, הרי בעת קריאת התורה הוא צווה לגבאי לקרוא לתורה את הרב וידר באותו תואר שנשלל ממנו. אלו הן העובדות ואין לי מה להוסיף. (Zs.U. גליון 10 י"ט אדר תרפ"ו עמ' 2)

תגובה על הנאמר מאת מר פרידמן יעקב: רבה של מונקאץ' דרש לקרוא לתורה את הרב וידר בתואר 'מורינו' מפני שהוכר ע"י אביו זצ"ל בעל 'דרכי תשובה' - יחד עם סמכויות שונות - בזכות מתן תואר זה (Zs.U. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 10) נאג'קארולי (קראלי) - במקום הרב הראשי שאול בראך שנבחר להיות רבה של קאשוי, נבחר כאן כרב ראשי יואל טייטלבוים ונכנס לתפקידו. (Hag גליון 8 כ"ו אדר תרפ"ו עמ' 7)

כבר הודענו על אודות בחירת הרב יואל טייטלבוים מאורשובא לרבה של הקהילה. עקב סיבות שונות בואו למקום התעכב עד ליום ט' אדר תרפ"ו. יום זה ישמר בזכרון יהודי המקום. בדרך בתחנת הרכבת של נאג'סעללעש קהל גדול ובראשם הרב קיבלו את פניו. כך גם בהאלמין. לכאן הגיע גם משלחת מנאג'קארולי לקראת הרב החדש. בתחנת סאטמר חיכתה לו קבוצה של 300 איש ובראשם הרב הראשי [אליעזר דוד] גרינוואלד. בנאג'קארולי קיבל אותו נציג הקהילה ווייסברגר ארמין בדברי ברכה קצרים. מכאן הובילו אותו שיירה של מאות עגלות ומכוניות לבית הכנסת המואר באור יקרות. בכל מקום התנוססו הכרזות: יחי רבנו! השתתפו כ-אלפיים אורחים ובתוכם כ-30 רבנים. מאות הצטופפו גם בעזרת הנשים. בין השאר נוכחו משלחת מנאג'וואראד (גראסוורדין) ובראשם הרבנים [פנחס הלוי] צימעטבוים ויוסף [הכהן] שוורץ. >פירוט של עוד 29 קהילות כולל מסלובקיה ויוגוסלביה.< בבית הכנסת החלו עם אמירת פרק כא מתהלים ואחרי כן תפילת מנחה. נשיא הקהילה רוזמן י' [יעקב] ד[וב] בירך את הרב החדש, שדרש לאחר מכן את דרשת הפתיחה שלו, בה הזכיר את אחיו [בעל ה'עצי חיים'] שנפטר לא מזמן. אחריו אמר גרוס יוז'ף [יוסף ארי'] דברי תודה לשלטונות ולקהל הנאסף. בערב נערכה סעודה ל-500 מוזמנים ביניהם גם כל הרבנים האורחים. כדאי לציין שהקהילה ערכה סעודה נפרדת לנשים לכבוד הרבנית. אציין עוד שהגיעו תריסר מברקים מרחבי המדינה. וכן גם קהילת הסטטוס קוו של נאג'קארולי (שמשתייכים אמנם לקהילת האם האורתודוקסית) שלחה משלחת לכבוד האירוע. (Zs.U. גליון 10 י"ט אדר תרפ"ו עמ' 3)

גראסוורדיין - הרב בלום מור [משה נחום] דיין במישקולץ בנו של רבה המנוח של בערעט'אויפאלו הרב עמרם בלום זצ"ל מחבר בית שערים וחתנו של [רבי מאזעס חיים ליטש-רוזנבוים] רבה של קישווארדא [קליינוורדיין] נבחר להיות דיין

בנאג'וואראד (גראסווארדיין). (Hag גליון 9 ג' ניסן תרפ"ו עמ' 6 [שם ציון, כנראה בטעות, שנתמנה לאונגוואר]; Zs.U. גליון 11 כ"ו אדר תרפ"ו עמ' 9 [שם ציון ששימש כרבה של הקהלה ה'ספרדית' במישקולץ]; Egy ה' ניסן תרפ"ו עמ' 15)

אונוד - אירוסי הרב דונאט פיליפ [יצחק חזקי' פייבל] מפרשבורג עם אולגה [שרה] בת הרב שיק מאיר מאונוד. (Zs.U. גליון 10 י"ט אדר תרפ"ו עמ' 12)

טיסאלוק - נערך סיום על מסכת נדרים בישיבה העומד תחת ניהולו של הרב טיגרמן איגנאץ [יצחק]. בסעודת המצוה לאחר דברי תורה שנאמרו נערכה גם מגבית לטובת בחורים נצרכים. (Zs.U. גליון 10 י"ט אדר תרפ"ו עמ' 10)

מישקולץ - נפטר בגיל 91 מורה וותיק כהן שמעון. לימד באו-בודא (אויבן ישן) ולאחר מכן במישקולץ עד שיצא לפנסיה לפני 20 שנה. נקבר ב-י"א אדר ונספד ע"י הרב הראשי [שמואל הלוי] אוסטרליץ. (Egy ה' ניסן תרפ"ו עמ' 15)

ביום חמישי האחרון הוקמה מצבה על קברו של הרב הגאון ר' יוסף שלמה רייניץ ז"ל, רבה של הקהילה הספרדית במשך 40 שנה. המספיד הראשון היה חתנו רבה של טולצ'בא גוטליב שמואל, שנבחר להיות יורשו של חותנו אך בני קהילתו לא נתנו לו לעזוב את מקום מושבו. אחריו הספידו חתנו הצעיר יותר הרב [אברהם הלוי] אהרנפלד, והרב [מנחם הלוי] פולק רבה של סערענץ'. (Zs.U. גליון 13 י"א ניסן תרפ"ו עמ' 10)

פרשבורג (ברטיסלבה) - הבחירות שנערכו לקהילה הביאו לתיקו בין החרדים ולמזרחיסטים ונעשו מאמצים להביא לידי פתרון. הרב הראשי [עקיבא] שרייבר נקט בדרשתו בפני כל הקהל בז' אדר עמדה תקיפה. לאחר שהזכיר את הרבנים שנפטרו בשנה זו, ביקש לא לגרום לביזוי תורה ולנהל את הקהילה בהתאם לתוה"ק. זו הפעם הראשונה שהרב הראשי נכנס בפומבי בנושאים פוליטיים-

קהילתיים. בהשפעת הדרשה, אמנם לאחר מ"מ ארוך, הגיעו הצדדים לידי הסכמה לשים את הויכוחים בצד ולהקים את מוסדות הקהילה בהתאם לרוח האורתודוקסיה. (J.P. גליון 10 י"ט אדר תרפ"ו עמ' 77; Zs.U. כ"ו אדר עמ' 9)

כפי שכבר דווח נבחרה הנהלה חדשה לקהילה. ע"פ יוזמת הלשכה המרכזית מינו השלטונות את סגן יו"ר הלשכה הרב [שמעון] הירשער כנאמן ממשלתי. בדרשתו בז' אדר הוא ביקש מאת הפלגים היריבים להתאחד (לפי זה נפתחה הדלת בפני המזרחיסטים להצטרף לקהל). (Hag גליון 8 כ"ו אדר תרפ"ו עמ' 7)

הוחלט באגו"י המקומית לתת אפשרות לדרוש ולנאום גם לכל החברים בנושאים אקטואליים. ראשון הדוברים במוש"ק פ' תרומה היה הרב משה ווייס. הוא דרש בעיקר בנושא ההתיישבות בא"י וכן על היישוב הישן. בש"ק פ' זכור דרש בשעות אחה"צ מר יעקב פאבר בנושא 'עמלק'. (J.P. גליון 10 "ט אדר תרפ"ו עמ' 78)

ה'בחינה הגדולה' של הישיבה נערכה בט' אדר בהתאם למסורת בנוכחות ת"ח של הקהילה. הרב הראשי [עקיבא] שרייבר בחן באופן אישי את כל התלמידים ללא יוצא מן הכלל. החומר שנלמד בזמן החורף היה מסכת חולין וסוגיות. ראו על פני הרב כמה הוא שמח בהצלחת התלמידים שענו על שאלותיו ללא כל מעצור ובטוב טעם ודעת. 10 מהם זכו גם במילגות מתוך הקרן ע"ש יוסף פירסט. (J.P. גליון 10 "ט אדר תרפ"ו עמ' 78)

מבחן בישיבה הקטנה שמנהל אותה הרב ברוך [משה נחמי'] לבל, נערך בי' אדר בנוכחות הרב הראשי [עקיבא] שרייבר וגבאים ות"ח וכן הורי הבחורים. הישיבה הקטנה מהווה חוליה מקשרת בין בית הספר יסודי התורה לבין הישיבה הגדולה. (J.P. גליון 11 כ"ו אדר תרפ"ו עמ' 85)

ביום א' לפי' צו [ו' ניסן] נערכה חגיגת סיום של מס' בבא בתרא בישיבה הקטנה בחדר המנזה [המסעדה] המקושט. לפני הסיום היה מבחן ע"י הרב [דוד] ווסלי ובסיום המסכתא כובד המנהל הרב [ברוך משה נחמי'] לבל. בסעודה השתתפו משמנה ומסלתה של הקהילה בראשם הרב הראשי [עקיבא] שרייבר. הוא נשא דברי ברכה קצרים ושיבח את התפתחותה של הישיבה הקטנה ובכך תרמה להרמת קרן התורה. שני הרבנים הנ"ל נשאו גם כן דרשות. (J.P. גליון 13-14 "ג ניסן תרפ"ו עמ' 108)

ביום א' כ"א אדר תרפ"ו נערכה האסיפה הכללית של חברת 'מבקשי תורה'. נשא

את דבריו רבה של החברה סאלומון [שלמה זלמן] אונסדורפר. נבחרו כל בעלי התפקידים, ביניהם נשיא החברה יוסף ווייס. (J.P. גליון 12 ד' ניסן תרפ"ו עמ' 92)

אטש - מודעה באידיש של הרב שמעון קרויס רבה של אטש על פתיחת ישיבה של לא יותר מ- 30 בחורים עם כל התנאים הטובים ביותר הן בגשמיות והן ברוחניות. (Zs.U. גליון 11 כ"ו אדר תרפ"ו עמ' 14)

ניר-טאש – נישואי לוי ברטה הבת של רבה של טאש [אלימלך לעווין] ב-ל"ז אדר בנירטאש עם ש' הלפרין. (Hag גליון 9 ג' ניסן תרפ"ו עמ' 6)

ישיבה גרינדרנג אין אטש.

איך האבע מיר צור הייליגען אויפגאבע גע-
מאכט, לעת זקנתי בכל כחי מחאמין צו זיין,
להרביין תורה בישראל מיט בחורי חמד צו
לעינען פלייסנדיג יומם ולילה. היער איזט ביה
דיא געאייגענטסטע געלעגענהייט, רייניעס גע-
זונדעט קליינא, בילליג קווארטיער, אונד ווער-
דע בעוהיזת איינע מענוא אויפשמעלען, וא
דיא בעסטע קאסט פיר זעהר וועניג געלד בע-
זארגט ווירד אונד אויך פאן מייער געמינדע אטש
אונד בעצירק אונטערשטיצט ווירד. דאהער
בתורים פאן בעסטען היוערן אונד אייך אונ-
בעמיטשלע זאָללען זיך צור צייט מעלדען.
דא איך נור 30 בתורים אננעהמע, דיא אבער
בייא מיר אין ערסטער ריידע מוסר וירארת
שמים, אונד פלייסנדיג דיא שיעורים שאַרף לער-
גען מיססען, ודי יחי בעזרינו פה אמש'לם
זיקהל משה אלה פקודי הרפ"ו לפ"ק.
הקן שמעון בהגהרה"י קרויס וולרה"ה
אבדק"ק אטש והגליל יע"א.

עוללות

לעלה 25 - צאצאי ה'שערי תורה'

בעלה 25 במאמרו של הרב גולדשטיין על צאצאי השערי תורה הוכיח שהיה לו חתן בשם ר' אלעזר ווייסמאן. יש לציין סימוכין לזה מרשימת נותני מעות קדימה לס' 'שני עפרים' (פראג 825), שם מופיע בעיר קאללין "הרב הגאה"ג המפורסם מו"ה וואלף" הוא הגאון בעל שערי תורה, ואח"כ בהמשך הרשימה מופיעים אחד אחרי השני: "הרבני המופלא והק' מו"ה אלעזר ווייסמאן", "הב' החתן המופלג בתורה ויראה כ"ה יוסף שמואל בהגאון מו"ה יחזקאל". לפי הנ"ל שניהם חתני השערי תורה, הא' ר' אלעזר ווייסמאן הנ"ל, והשני הוא האב"ד טרענטשין בן הגאון בעל 'תורת יחזקאל'.

בנוגע למה שהוכיח שם [ובעלה 30] שהג"ר שמואל גינז היה חתן הג"ר יצחק נתן ליפשיץ מזו' הראשונה בת ה'מעון הברכות', יצוין שכך עולה מהקדמת הגש"פ 'ערבי פסחים' (בודאפעסט תרפ"ז) שם מזכיר בן המחבר דו"ז הג"ר בן ציון בלום זצ"ל: "וגיסתי הצדיקת המהוללה גזע היחס והמעלה (נכדית הגאון מו"ה בונם איגר אבדק"ק מט"ד אחי הגרעק"א והגה"ק בעל מעון הברכות זצ"ל) מרת שרה ריזל ע"ה אשת חיל של אחי מורי הגאון מו"ה יצחק יעקב שליט"א". מדובר בבתו של הג"ר אלעזר שמחה בונם גינז-שלעזינגער [בנו של הג"ר שמואל גינז], שהיתה זוגתו השניה של דו"ז הג"ר יצחק יעקב בלום זצ"ל אב"ד נ. סענטמיקלאש ואח"כ דיין בב. אויפאלו. נישואיהם התקיימו בק"ק אבראהאם [falsoabrany] ביום 10 נובמבר 886. ברישום הנישואין: החתן איגנאץ בלום בן 28 רב בנאדיסענטמיקלאש, אלמן, יליד באגאמער, בן אברהם [עמרם] בלום ולעני פישער, נשא את שרה שלעזינגער בת 20 ילידת המקום, בת לאזאר שלעזינגער ועמלי'ה גראס, האב סוחר. העדים: שאמואל שלעזינגער ושאמואל צייזלער. בהקדמה להגש"פ הנ"ל מוזכרת גם בתם מרת דינה לאה שנפטרה ביום כ"ט מרחשוון תרפ"א. ברשימת יהודים בדעברעצין בשנת 945 מצאתי שתי בנות שלהם: מרגיט אשת ליפוט גינס ילידת ב. אויפאלו 895, ורוזה ילידת ב. אויפאלו 897.

שמחה בונם יוסף סיימון - בני ברק

תגובת כותב המאמר: יישר כח על המידע החשוב. אכן, בבדיקת ספר המאטריקל של העיר קעללין עולה כי ביום י"א אלול תקע"ט נישא לאזאר לאופולד ווייסמאן בן 17 יליד טיסמניץ, הכלה Maria לעוו (שמה הלועזי של מ' מלכה) בת הרב וואלף לעוו. הזוג התגורר עד תקפ"ו (שנת עזיבת הרב לטאפאלטשאן) בבית מס' 6, שהוא ביתו של בעל שערי תורה, ונולדו להם ילדים. - וזה עתה בא לידי רישום הפטירה של מ' אידל [אשת ר' מרדכי] שטערן במישקאלץ, 15.8.900 (כ' אב תר"ס) ונרשם שם הוריה לאזאר ווייסמאן ומלבין לעוו.

יעקב גולדשטיין - ירושלים

לעלה 36 - צאצאי רבי שאול מקאלוב

[א] במש"כ (עלה 36 עמ' סב) אודות חו"ז רבי יצחק גרינפעלד בעל קורא באוהעל (תלמיד רבי ירמיה לעוו זצ"ל) "בנו של רבי משה טרינער בנו של רבי שאול מקאליב", ושוב מצא העתק מרישום הנישואין של חתנו - חו"ז רבי יעקב חיים דייטש מישוב לאצא שעל יד אוהעל, ושם רשום שחותנו היה "משה קורנפלד בטריין", וא"כ אולי הוא זה הנקרא "רבי משה טרינער" והיה חותנו כנ"ל, ולא אביו.

הנה דר"ז הרה"ח מוה"ר סענדר דייטש ז"ל [גיסו - חתן דודו אחי אביו - ובן דודו של הגר"ח"ל דייטש מהעלמעץ זצ"ל מח"ס טהרת יו"ט] בן רבי אברהם צבי דייטש בן רבי יעקב חיים דייטש הנ"ל, מביא בספרו "סדר יוחסין" [אדר תשנ"ו] (עמ' יח) העתק מכת"י אביו רבי אברהם צבי הנ"ל [נעקד"ה י' סיון תש"ד] וז"ל:

"בשנת תרס"ו בא אלי אבי [רבי יעקב חיים] ז"ל במכתב בקשה בשם אמי [מ' שיינדל] ז"ל היות כי היא לבדה נשארה מבית אביה אחרי מות אחותה חנה ז"ל בשנה זו ביום בדר"ח בול [מרחשוין], בבקשה שאקבל עלי להחזיק היא"צ של אמה מרת לאה [=לוטי (רישום הנישואין הנ"ל)] בת מו"ה משה ז"ל שתחול ביום ג' לחודש כסלו - בשנת תר"ל לערך - האשה מרת לאה ז"ל אשת זקני מו"ה יצחק גרינפעלד ("בעל קורא") [=איגנאץ (רישום הנישואין הנ"ל)] בעיר איהעל, בת זקני מו"ה משה קארנפעלד מטרין הסמוך ונראה לאיהעל ובת זקנתי אסתר ריזל ממשפחת הרמה ווינישטאק.

"זקני אבי אמי מוה"ר יצחק הנקרא ר' יצחק בעל קורא מאיהעל הי' ת"ח מפורסם והרבה לקום באשמורת ובחצות לילה לשפוך שיח ותחנונים וללמוד גפ"ת. נפטר ה' תמוז תרס"ז תנצבה"ח.

"יירא וחרד מאוד לדבר שמים / צעק בקול תפלתו ונשבר לבבו לשנים / חצות לילה קם ושפך לבו כמים / קרא ושנה ושמש ת"ח לא בעצלתים / ה"ה אבי אמי מוה"ר יצחק ז"ל בן / הרב מו"ה משה נפתלי בן הה"ג הצדיק / המפורסם ר' שאול קאליווער זצ"ל / שהי' מורה הוראה בזמן הקאליווער זי"ע / שבק לן חיים בשב"ק פ' קרח ה' תמוז תרס"ז.

"[מסתבר שאין זה נוסח המצבה, אלא שאבי ז"ל רשם החרוז הזה לעצמו, כי אחרת לא היה כותב נוסח ה"ה אבי אמי..."] - את המצבה חפשתי באיהעל ועדיין לא מצאתי".

עד כאן מרשימת רבי אברהם צבי דייטש בענין חותנו ר' יצחק בעל קורא, ובודאי כך קיבל מאביו רבי יעקב חיים זצ"ל, ומאמו, ובכן נמצא שאכן ר' יצחק היה בן אחר בן לרבי שאול קאליווער זצ"ל, אלא שאבי רבי יצחק לא היה "משה" (ולא כמ"ש בס' 'עולמי'), אלא רבי "משה נפתלי" בן רבי שאול קאליווער [ולגבי הטענה ששם משפחת

רבי שאול הי' "ענגעל" ולא "גרינפעלד", בספר "סדר יוחסין" הנ"ל (עמ' צד) כ': "א שהי' שמו רבי שאול גרינפעלד שהי' ראש החברה של חסידי אשוואר, ו"א שהי' שמו רבי שאול ענגעל, ו"א ששם משפחתו הי' ראזענבערג", וחותרנו היה שמו "משה" (בלבד) קארנפעלד מטרין הסמוך לאיהעל.

עוד כותב בספר "סדר יוחסין" הנ"ל (עמ' צ"ז): "אביה של זקנתי מרת לאה ע"ה הי' הרה"ח רבי משה קארנפעלד ז"ל מאיהעל, שנקרא רבי משה גארליצער".

עוד שם (עמ' צ"ח): "אמו של זקנתי מרת לאה ע"ה הי' מרת אסתר ריזל וויינשטאק ע"ה, ואביה של זקנתי מרת אסתר ריזל הי' ר' וואלף וויינשטאק ז"ל, ונקרא "ר' וואלף טרינער" ז"ל, כלומר מישוב טרין הסמוך לאיהעל".

נמצא שחותנו של ר' יצחק גרינפעלד הוא "ר' משה טרינער" הנקרא "ר' משה גארליצער", שהיה חתן "ר' וואלף וויינשטאק" הנקרא "ר' וואלף טרינער", ואילו אביו של ר' יצחק גרינפעלד הי' "ר' משה נפתלי", ולע"ע לא ידוע היכן הי' מקום מגוריו. [ומש"כ ב'עולמי' על אביו של רבי יצחק שהי' "ר' משה טרינער", כנראה הוחלף לו ר' משה נפתלי, בר' משה טרינער].

[ב] ולגוף ההעתק מרישום הנישואין של ר' יעקב חיים דייטש שהתקיימו בשנת תרל"ד באוהעל, שמחתי בראותי שיפה כוון בזה בספר "סדר יוחסין" הנ"ל (עמ' כט), וז"ל: "אבי מורי [רבי אברהם צבי דייטש] נולד בשנת תרל"ט, ואף כי בהתעודה של אזרחות מדינת טשעכאסלאוואקיא כתוב שאבי ז"ל נולד בחודש יולי 874' למספרם, שזה לכאורה שנת תרל"ד, אבל ברור שזה לא נכון, כי דודי הרה"ח ר' יודא ז"ל שהי' קשיש מאבא, נולד בשנת תרל"ה, לפי החשבון שנרשם על המצבה שנפטר בג' ניסן תרצ"ט בן ס"ד שנים, אם כן נולד דודי ר' יודל ז"ל בשנת תרל"ה, ומה שנרשם בתעודות הרשמיות שאבי ז"ל נולד בשנת 874', שזה שנת תרל"ד, מסתמא נרשם כך בפנקסיהם, כדי להפקיע עצמו מחובת שירות בצבא במלחמת העולם הראשונה, אולם לפי החשבון הנכון נולד אבי ז"ל בשנת תרל"ט, ע"כ, - ואכן להנ"ל הכל מכוון, שנשואיו של רבי יעקב חיים [בזור"ש - עי' ספר הנ"ל (עמ' צ"ה)] עם מרת שיינדל [יולי (רישום הנישואין הנ"ל)] (גרינפעלד) הי' בתרל"ד, ובשנה שאחרי זה נולד בנו הראשון ר' יודא הנ"ל.

[ג] גם כעת נתוודע שמגורי הורי רבי יעקב חיים [מישוב לאצא] - רבי יהודה דייטש ז"ל מרת חנה [האני (רישום הנישואין הנ"ל)] מאוהעל, הי' מקודם ב"פאצין". ב"סדר יוחסין" הנ"ל לא ציין בזה כלום, אבל כ' (עמ' פח) שמקום מנוחתו הוא בבית החיים החדש באיהעל, וכנראה שהי' גר שמה.

[ד] עוד שם בגוף ההעתק מרישום הנישואין "בן יודא דייטש והאני שמילאוויטש", - הנה עוד כתב ב"סדר יוחסין" הנ"ל (עמ' צא): "אמו של זקני רבי יעקב חיים מלאצא

היתה זקנתי מרת חנה ע"ה וכו' היא היתה אשתו של זקני הרה"ח רבי יהודא דייטש זצ"ל וכו', לפמ"ש"כ גיסי הגה"צ בעל טהרת יום טוב זצ"ל ב"מגילת יוחסין" בסוף ספר זרע יצחק מזקני רבי יצחק חיות, הרי שהיא היתה בת הג"ר בעריש מדוקלא זצ"ל ולמעלה בקודש [ב"ר יהושע אבד"ק דוקלא זצ"ל, ב"ר שמחה זצ"ל מו"ץ אוסטורובצא, ב"ר נתן אבד"ק דוברומיל זצ"ל מח"ס שארית נתן, בהגה"ק בעל פני יהושע זצ"ל ("סדר יוחסין" עמ' פו)], אמנם לבבי לא כן ידמה, ומסתמא זה טעות סופר, והנכון הוא שזקני רבי יעקב שמשון [דייטש, אבי רבי יהודה הנ"ל] היה חתנו של הג"ר בעריש מדוקלא, וזוגתו של רבי יעקב שמשון היא היתה בת הג"ר בעריש מדוקלא, אבל גם זה לא ברור לגמרי" (וכן כתב עוד לעיל בעמו' פ"ו), ע"כ.

ולהנ"ל שחותנו הי' שמו "שמילאוויטש", צריך לברר אם הי' שמו של הג"ר בעריש מדוקלא "שמילאוויטש", שאז י"ל שהיה זה חותנו של רבי יהודה דייטש, ואם לא הי' שמו כך, אזי צ"ל שהי' חותנו של רבי יעקב שמשון דייטש, אבי רבי יהודה.

בן ציון גרינפעלד - ברוקלין נ"י

תגובת כותב המאמר: יי"ש"כ על המידע החשוב. לגבי

מ"ש אודות שם המשפחה של רבי שאול מקאליב, לפי הרישומים הדבר ברור ששמו 'ענגעל', כך נרשם שמו במפקד התושבים משנת תר"ח בקאליב. אמנם כפי הנראה חלק מבניו השתמשו בשמות אחרים. ועוד חזון למועד א"ה להוסיף בזה מידע חדש שהצטבר בינתיים תח"י.

אגב, רצ"ב צילום מצבות רבי יעקב חיים דייטש ובנו רבי יהודה באוהעל.

שמחה בונם יוסף סיימון - בני ברק

לעלה 36 - עוד לצאצאי רבי שאול מקאלוב

על מש"כ הרב שמחה בונם סיימון בעלה 36 עמ' סג וז"ל "רישום נישואין בקאליב: ביום 13 נוב' 844 (תר"ה) החתן יוסף וייס נשא את נעטי בת שאול ענגעל, לכאורה היא בת ר' שאול מקאליב. יצויין שגם ר' הרש באטורער חתן ר' שאול היה שמו וייס".

בהמאטריקעל נרשם תמיד ר' הירש באטורער בשם 'יוסף וייס', בין בנישואי חתנו הרב מרדכי ראזענבערג (853) ובין בנישואי חתנו ר' אליהו רייכמאן (858). וכן נמצא פטירת 'יוסף וייס' ביום 20 פברואר 859 [=ט"ז אדר א' תרי"ט. - מקום לידה לא ידוע, נשוי בן 72, נפטר בבאגאט מפציעה בראש ונקבר בבאטור]. וזה מתאים עם לידת נכדו הרב 'צבי' רייכמאן אב"ד נאדי-איידא בשנת 860. אבל לפי"ז א"א שר' הירש באטורער נשא בת הרב שאול ענגעל בשנת 844 כמובן, וצ"ע.

יוסף רייכמאן - מאנסי נ.י.

לעלה 35 - משפחת ווינגרטן

ב"עלה 35" הוסיף העורך "בשולי המאמר" - "רבי שמעון פוקס מפרעשוב, בית חמיו ר' יוסף ווינגארטען משיראקא ומשפחת חתנו ר' אריה זלקא אדלר" - השערה אודות משפחת ר' יוסף ווינגארטען. הוא הצביע על כך שמרקוס בנו של יוסף שנפקד ב-869 בסירוקה, הנו אולי חנינא ווינגארטען בן יוסף שנפטר בקירכדורוף. שנת הולדתו המשוערת של חנינא לפי תאריך פטירתו (ח"י סיון תרע"ח) וגילו בעת פטירתו (ס"ג) יכולה להתאים לזו של מרקוס (854) ובלבד שנולד בשבעת החודשים המאוחרים של 854. מקום הולדתו של מרקוס, כפי שהתגלה לאחרונה, הנו Jakav-Volya, (כיום Jakubova Vola, עם כ-400 תושבים, המצוי כ-30 ק"מ צפונית מערבית לפרשוב וכ-8 ק"מ צפונית מערבית לסבינוב (על כביש 68)).

נוסיף עוד שבדפי המפקד המקוריים (בכתב יד) רשום שלמד ב-Lemesany, עיירה הנמצאת באמצע הדרך בין פרשוב לקושיצה (ובה כיום כ-1785 תושבים). במקום זה היו 133 יהודים בשנת 880, אך לא מצאתי שהייתה שם ישיבה. ייתכן שכתב היד לא פוענח כהלכה ולכן יצוין שאחיו הבוגר יצחק (930-852), שהיגר לקליבלנד (ותרם בשמו ובשם ילדיו ל"עיר מקלט" משם) למד ב-Péchujfalu, ושם ידוע שהייתה ישיבה. בעיירה היו ב-880 254 יהודים, והחל מ-790 כיהנו בה רבנים, ששירתו, כמו תלמוד התורה והישיבה, גם את הסביבה. בראש הישיבה עמדו רבנים שונים והבולט שבהם היה ר' נפתלי סופר, שעמד בראש הישיבה מ-872 ואז הייתה זו בשיאה והגיעו אליה גם תלמידים מסבינוב. אך עם מותו בשנת 899 התפרקה הישיבה. (שם העיירה כיום Pečovská Nová Ves והיא בת כ-2400 תושבים כיום. היא נמצאת כ-20 ק"מ צפונית מערבית לפרשוב, כ-2 ק"מ בלבד דרומית מזרחית למקום הולדתו של יצחק וכ-16 ק"מ צפונית מזרחית מסירוקה, מקום מושב המשפחה בעת המפקד).

חשוב לציין שעם העלאת ההשערה ע"י העורך שמרקוס הוא חנינא, נטינו מאוד לקבל זאת בין השאר משום ששמו של אבינו, שלא ידענו מקורו היה חנינא (אדלר). בשנת הולדתו, 919, סביו עוד היו בחיים והנחנו שאולי הוא נקרא על שם אחי

סבתו, אם הוא אכן חנינא ווינגארטען, שנפטר פחות משנה לפני הולדתו שלו. כתוצאה ממידע זה בדקנו במאטריכל כדי למצוא לכך תימוכין או הפרכה ואלה ממצאינו: קודם נזכיר שב"עלה 35" הוצגו גם מצבת חנינא ז"ל ומצבת רעייתו חנה עלא ע"ה בקירכדרויף, (שבית הקברות ובית הכנסת שבה שופצו ואף זכו בשל כך לפרס מיוחד). קירכדרויף, הוא שמה הגרמני של העיירה, שאומץ ע"י היהודים ושמה כיום Spišské Podhradie, (ובשלטון הונגריה – Szepesváralja). היא נמצאת כ-15 ק"מ מערבית לסירוקא וכ-35 ק"מ מערבית לפרעשוב, וב-869 נמנו בה 219 יהודים ומספרם עלה בהדרגה ל-458 ב-940.

בעיר זו מצאנו במאטריכל את רישום הולדת בנם של חנינא ועלא, חיים ג'ואל (chaim joel), ביום 20.10.878. זהו כפי הנראה "חיים שאול" הנזכר ב"עיר מקלט" (כאשר שאול פוענח כנראה בטעות ל-Joel). ברישום זה מצוין שמה של אמו חנה עלא (כרשום במצבה) כחני לבית קלאוזנר (סנדק: שנדור בירנבוים) ושם משפחתה הוא מידע חדש.

עוד מצאנו במאטריקל שנולדו להם: סארה (sara, 11.6.880) ויוסעף (josef, 8.4.882). בעיר זו נפטרו שניהם באותו היום (3.1.885). וכן שנולדו להם ב-Buglocz (כפר קטן כשני ק"מ מערבית לקירכדרויף) שאמואל (samuel, 14.12.883) שנפטר ב-5.1.885, והיינריך (heinrich, 27.10.885) סנדק: אדולף הוניג (כנראה גיסו של חנינא, אך האם גם גיסו של מרקוס?).

מצאנו שהסנדק אדולף אשר (Adolf Asser) הניג או הוניג (Honig או Henig) (יליד 844) נישא לבטי ווינגארטען (ילידת 849). היא לא נמנתה על ידינו כאחת ממצאאיו של יוסף ווינגארטען מסירוקא (ב"עלה 35"). העובדה שלא נמנתה במפקד (869) בסירוקא (כמו שלמה יהודה המכונה זלמן לייב (846), שהוא אולי אחיה), אין בה כדי לשלול (וכמובן לא לאשר) את היותה בת נוספת ליוסף מסירוקא. היא נישאה כאמור להניג ובעת המפקד ב-869 נפקדו שניהם ב-Markusfalú (Markusovce) דהיום, העיירה בת כ-3,500 תושבים כיום, נמצאת, בקו אוויר, כ-15 ק"מ דרומית מערבית לקירכדרויף, אף שהיא מצויה כבר בגבול הצפוני של מחוז קושיצה). נראה, אך אין ראיה לכך, שהייתה אחותו של חנינא ועל כן שימש בעלה כסנדק לבנו של חנינא, היינריך. העובדה שלא גרו באותו יישוב, מחזקת הנחה זו.

במאטריכל מצאנו את ילדיהם (כולם ילידי Markusfalú):

לינה (Lina) (870), שנישאה (1.12.891) בעיר זו (בהיותה בת 21) להרמן שפילברגר (בן 24).

יוסף (13.4.874) שנקרא כפי הנראה על שם סבו (ואולי היה זה סבו יוסף מסירוקא, שנפטר כ-5 חודשים לפני לידתו). הוא נישא ב-Nagyvarad (גראסוורדיין) ב-

16.6.896, בהיותו אז עוזר לרב (כפי הנראה בעיר מגוריו, Markusfalva), לאילונה (ilona) גבל (בת 19), שאביה [ר' יעקב יחיאל גבל] היה מנהל בית ספר ב-Nagyvarad, היא עיר מגוריו. איך יליד Markusfalva נישא לבת Nagyvarad, המרוחקת כ-300 ק"מ בדרכים המשובשות ואמצעי התחבורה שהיו אז? וכדי לשער מי היה השדכן, ניסיתי להיעזר ברשימת התורמים ל"עיר מקלט". מצאתי שמתוך אוכלוסייה רחבה של כ-15,000 יהודים ב-Nagyvarad באותה עת, מתוכם קהילה נרחבת ביותר של יהודים אורתודוקסים, נמצא בשנת 1909-910 תורם אחד ל"עיר מקלט" והוא יוסף ווינגארטען (תחת שם המקום "גראסיארדיין", היא גרויסווארדיין, היא Nagyvarad, ששמה כיום Oradea ברומניה). נראה סביר להניח במקרה כזה שיש סוג מיוחד של קרבה בין התורם לבין ר' שמעון פוקס (שהוציא את עיר מקלט), כשהקרבה המשפחתית היא הנפוצה ביותר. וייתכן שיוסף ווינגארטען היה מעורב בשידוך, ואם כך זה מעיד על קרבה בין יוסף ווינגארטען מסירוקא (ש' שמעון פוקס היה חתנו), לבין אשר (אדולף) הוניג ורעייתו בטי לבית ווינגארטען, שנמצאה למעלה זיקה אפשרית על קרבתה גם לחנינא ווינגארטען. נוסף להבהרה, שיוסף זה אינו יוסף בנו של שלמה יהודה המכונה זלמן לייב, גיסו של ר' שמעון פוקס, שכן יוסף ווינגארטן זה, תרם בעיר מגוריו קעזמארק. פאני (17.1.876) - לא נמצא רישום נישואיה.

הרמן (15.4.881) - שנישא ב-18.10.905 לרוזה פרנקל (בת 21) ב-Szina.

למרות מידע זה יש לציין שלא מצאנו עדויות ישירות, בוודאי שלא חד-משמעיות, לכך שחנינא הוא אכן מרקוס אלא ראיות נסיבתיות תומכות אחדות והן: שם אביו - יוסף; שנת הולדתו המשוערת של חנינא לפי תאריך פטירתו וגילו בעת פטירתו שיכולה להתאים לזו של מרקוס; האפשרות שאביו חנינא (אדלר) נקרא על שמו; הקשר לר' שמעון פוקס (גיסו?) שתרם בשמו ובשם בנו (תרומה כפולה יחידה באותו מקום) להוצאת "עיר מקלט". אך מנגד העובדה שלא קרא את שם בנו הבכור יוסף (לאחר שכבר נפטר ר' יוסף מסירוקא חמש שנים קודם לכן) אלא לבנו השני, מפחיתה, גם אם לא מבטלת, את הסיכוי שחנינא הוא אכן מרקוס. ומנגד, עומדת לה העובדה שבטי הוניג לבית ווינגארטען קראה שם בנה יוסף, כחצי שנה אחרי מות ר' יוסף מסירוקא. זיקה אפשרית נוספת, גם אם עקיפה לא מעט, מתייחסת לזיקת ר' יוסף ווינגארטען מ-Nagyvarad ל"עיר מקלט" עליה הצבענו למעלה.

נודה אם לאור מידע נוסף זה נקבל מידע מקרוביו של ר' חנינא ווינגארטען או מקרובי חתנו הג"ר אליקים געציל ואלד, ראש הח"ק בקירכדריף, או מכל קורא אחר שיאשר, או לחילופין ישלול, את ההנחה שחנינא הוא מרקוס וכן שבטי הוניג היא אחות למרקוס או לחילופין רק לחנינא ואולי איננה אחות לשניהם.

לעלה 36 - רבותיו של רבי אהרן טויבר

למה שנכתב בעלה 36 עמ' יג אודות רבותיו של רבי אהרן הלוי טויבער אב"ד באטורקעז, יש להוסיף שבקונטרס 'זכרון לחובבים ראשונים' מאת ר' פנחס גראייבסקי חוברת ד ירושלים תרפ"ז (עמ' 13) כתוב שרבי אהרן טויבער היה תלמיד מובהק להגאון המפורסם רבי יעקב מליסא זיע"א, ואביו רבי יחיאל טויבער "אב"ד אונטסדארף" היה תלמידו של הגאון האדיר רבי יהונתן פרגר זיע"א.

שלמה וייס - מכון זכרון

לעלה 23, 26 - משפחות פיין, קליין, היימאן ורובינשטיין

הנני בזה בכמה הוספות על המאמרים שכתבתי ב'עלי זכרון':

א. בעלה 26 עמ' ל"ה כתבתי בתולדות אא"ז ר' אליעזר פיין ז"ל, 'אין בידינו דבר ברור באיזה שנה התיישב ר' אליעזר בקאוואטשהאזא וכו', בשנת תרמ"א כבר מצאנו שמו שם ברישום הלידה של בתו'. כעת הראני בהעלון 'שבת אחים' (פעסט תרל"ט עמוד 56) תחת הכותרת 'לעניי ארץ הקדושה'... בין שמות התורמים נמנה: 'הערר לאזאר פיין מ' קאוואטשהאזא געזאמעלט 35 גולדן..., מעצמו 15 גולדן, מאחיו כ"ה יוסף פיין (!) 10 גולדן. ומאמו הצנועה תחי' 10 גולדן'. הרי שבשנת תרל"ט כבר דר ר' אליעזר בקאוואטשהאזא.

ב. עוד שם (בעמ' ל"ד) מוזכר חותן ר' אליעזר פיין, ר' אליעזר ליפמאן קליין ז"ל, שהי' גם חותן רבי יצחק משה בן הגה"ק רבי יודא אסאד זצ"ל, וכתבתי שאין בידינו פרטים עליו ועל מקום מושבו וכו'. כעת הראני בהעלון הנ"ל (תרל"ג עמוד 112) תחת הכותרת 'נדבות לעניי ארץ ישראל' 'על ידי הנגיד וכו' מו"ה ליפמאן קליין באטאניא' וכו'. ושם בין השמות 'ר' ליפמאן קליין גבאי דטא. 10 גולדן'. עוד שם 'מו"ה משה אסאד באטטאני 2 גולדען'. נתחדש לנו מזה שר' אליעזר ליפמאן דר בעיר באטטאניא, ושהיה נגיד, וגם דר שם באותה תקופה חתנו ר' יצחק משה אסאד ז"ל, שהעתיק אח"כ מושבו לעיר הסמוכה מאקאווא. מי יתן וידיעות אלו יעזרו לגלות עוד פרטים על אישיותו ועל מקום קברו וכו' של זקני ר' אליעזר ליפמאן, שזכה להשתדך עם א' מגדולי הדור המהר"י אסאד.

ג. עוד שם (בעמ' מ"ז) על זקינתי מרת בלומא היימאן ע"ה אשת מוה"ר אהרן צבי ז"ל מגארבוי. בעז"ה אחר שניקו לאחרונה את השטח המוזנח רח"ל של הבית החיים החדש בעיר קראלי, ע"י מוסד הק' 'אבותינו' בהשתדלות צאצאי יוצאי העיר (ובמיוחד יתברך א'

מצבת מ' בלומא היימאן

מצבת מ' צמח ראטה

מראשי הוועד מכובדינו מוה"ר ישראל בער האלצער ה"ו מפה ק"ק קרית יואל מאנרא יצ"ו מראשי הוועד, ממנו קבלתי הצילומים) מצאו את מצבתה, גם את מצבת בתה מרת צמח ע"ה אשת הרה"ג ר' ישעי' ראטה ז"ל ה"ד מגארבא-קראלי (נפ' ט' כסלו תש"ג). רצו"ב הצילומים.

ד. על זקני הרה"ח מוה"ר יצחק רובינשטיין ז"ל שר"ב בק"ק קאוואטשהאזא שהארכתי עליו במאמרי בעלה 23 הוסיף לי הרב ב. סיימון כי בתעודת הנישואין של זקינו ר' יעקב מינץ בקאוואטשהאזא בשנת תרנ"ג נרשם הנישואין ע"י "איגנאץ רובינשטיין החזן".

ה. מן הענין להזכיר ב' ענינים ששמעתי לאחרונה על אא"ז רבי אהרן דוד רובינשטיין זצ"ל ה"ד אבדק"ק קאוואטשהאזא, בעסקי בסידור תולדותיו. שמעתי דבכל פעם כשאשה שלחה בתולה קטנה שתביא לפניו שאלה

על עוף, אם הפסק ה' שהעוף טריפה, שלח עם הבתולה שתאמר לאמה שהעוף היא 'מילכיג' [חלבית], שאת זה ידע שתמסור כדבריו, והאם תבין מעצמה שהיא טריפה, משא"כ אם יאמר כשרה או טריפה אולי לא תמסור את דבריו כראוי...

עוד שמעתי, דבהיותו אברך אחר חתונתו נטלו חותנו אא"ז הנגיד ר' אליעזר פיין ז"ל להירידים שבהעירות שיסייע לו בהמכירות, ואחר שעסק עם חותנו כל היום בה'יריד' ישב ולמד רוב הלילה, בראות חותנו את זאת, אמר לו 'איך זעה דאס איז נישט פאר דיר' [אני רואה שזה אינו בשבילך]... ולא נטלו עוד להיריד, ולבסוף מינה אותו לדומ"ץ בק"ק קאוואטשהאזא, ואח"כ לרב אב"ד.

שמואל צבי שפיטצער - קרית יואל מאנרא יצ"ו

נערך ע"י

הרב משה אלכסנדר זושא קינסטליכער

כל הזכויות שמורות

את העלה ניתן לקבל במייל 3446@okmail.co.il